

ملي سندره

خو چې دا مخکۀ آسمان وي
خو چې دا جهان ودان وي
خو چې ژوند په دې جهان وي
خو چې پاتې يو افغان وي
تل به دا افغانستان وي
تل دې وي افغان ملت
تل دې وي جمهوريت
تل دې وي ملي وحدت

دعوت

ملي، خپلواکه خپرونه

د خپل رب د لارې په لوري په حکمت او غوره نصیحت سره بلنه (دعوت) ورکړه او له خلکو سره په داسې ډول مباحثه وکړه چې ډیره غوره وي. (سوره النحل، ۱۲۵ آیت)
موسس او مسئول چلوونکی:

محمد طارق بزگر

د تاسیس نیټه: ۱۳۶۷ ل. (۱۹۸۸ م)

Dawat Media Center,

V/M. Tariq Bazger

Vold gt. 37A, 2000

Lillestrom, Norway

Tel. +47- 63844384

Mobile. +47-90856195

dawatmedia@gmail.com

www.dawatmedia24.com

Vol. 245 2022

پرله پسې گڼه ۲۴۵

ژوند د ناپوهۍ په زندان کې

ورځۍ په اوونۍ، اوونۍ په میاشتې او میاشتې دا دی په کال واوښت؛ خو لا هم د ښوونکي د دروازې پرانیستل کېدو کوم څرک نه لېدل کېږي. افغانستان داسې یو هېواد دی، چې د پرمختګ پر ګای یې پرشاتګ غوړه کړی؛ تقریباً درې میلیونه نجونې له زده کړې محرومې دي او دغې برخې کې نیوکو ته لا هم کوم ګواب نه دی ورکړل شوی.

افغانستان په اخرو کلونو کې د ښوونې او روزنې په برخې کې د پام وړ پرمختګ کړی و؛ خو بیا هم کوم هدف چې د ښوونې او روزنې مسوولین درلود هغه ته ونه رسېدل. تر ټولو بده پېښه چې د افغانستان تعلیمي او تحصلي نظام یې اغېزمن کړ د اګست پنځلسمه پېښه وه، چې حکومت ړنګ شو؛ نو د نجونو تعلیم هم ړنګ او د حاکمې ډلې لخوا پر نجونو د ښوونکي د تګ بندیز ولګید.

د تېر حکومت له ړنګېدو او نوې حاکمې ډلې له راتګ سره یوازینۍ قرباني د افغانستان لورنې ورکړې او لا هم ورکوي. ژمنه وشوه چې نور به ښوونکي نه سوزول کېږي؛ نور به ښوونکي په بمونو نه الوځي؛ نجونو ته به ګواښ نه وي، چې نور ښوونکي ته مه ګډه؛ خو بیا یې هم پخپله وعده وفا ونه شو کړای. دوی وښودله چې د اسلام له نوم څخه د خپلو موخو لپاره کار اخلي، ښځه په لومړۍ ورځ له دفتره وشرل شوه، افغانه ښوونکې له مکتبه وشرل شوه او له هر هغه کسب منع شوه، چې پکې یې حلاله مړۍ پیدا کوله. تعلیمي او تحصلي مرکزونه لا هم د خونړیو پېښو شاهدان دي.

کله چې له یو انسان څخه د زده کړې حق اخیستل کېږي؛ نو د فکري، عاطفي، پرمختګ او په ټولنې کې د خپلواک او ازاد ژوند کولو حق ترې اخیستل کېږي او دا یو انسان ته د ناهیلۍ ګای دی، چې خپل پرمختګ پر وړاندې دې ځنډونه او حتا تورې تیارې وګوري.

اوسنی عصر د انسان پر کاري ګواک او ځیرکتیا راڅرخي، نننۍ نړۍ کې تعلیم د هر انسان لپاره دومره مهم دی لکه اوبه ګڼل وجود ته. تعلیم د اوسني انسان اصل او اساس دی هغه وګړي چې بې تعلیمه لویېږي نه یوازې د کورنۍ بلکې د ټولنې بار هم وي.

علم د هر کور څراغ دی، نجونې دې زده کړې ته پرېښودل شي او حاکم حکومت دې د دغې مظلومې طبقې برخلیک د سیاسي موخو قربانی نه کړي؛ ځکه د نجونو ښوونکي ترلی پاتې کېدل به ډیرې بدې بایلې او حتا د یوې ټولنې د ړنګېدو پایله به له ګان سره واري.

ښاغلی سمیع الله صافی د

دعوت سره په مرکه کې:

افغان ملت دا نه غواړي چې
طالب دې لکه وړی حافظ په

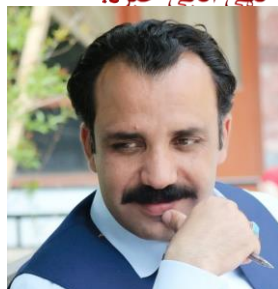
ټوله کونډۍ خپته واچوي!

(نارویژي پښتو قاموس)

ګوته مې ورته په غاښ

شوه!

د دې گڼې ادب، خبره:

د ښاغلي ذبیح الله احساس (مرکه) او د هغه د شعر څو نمونې
-هیله هدايي (د رنگونو ملاله)
-هیلې (لینډه کیسه - لیمه ودان
نور ډیر په زړه پورې مطالب

In English Issue:

Afghanistan Becomes World's 'Least Secure' Country: Report
-Russia's Recruiting Afghan Commandos
-How Western Errors Let the Taliban Win in Afghanistan
-The Taliban's Afghanistan

په دې گڼه کې:

- ښاغلی سمیع الله صافی د دعوت سره په مرکه کې: افغان ملت دا نه غواړي چې طالب دې لکه وړی حافظ په ټوله کونډۍ خپته واچوي ۳-۱۲ مخونه
-مسلمانان او یهودان ۱۳-۱۵ مخونه
-د امریکا او اسلام اباد زرګري جګړه -دولت، دموکراسۍ و اسلامګرایی در افغانستان (۱۸-۲۹) مخونه
-له پوهې سره سلیقوي چلند
-د طالبانو د امارت د حتمي سقوط عوامل ۳۲-۳۵ مخونه
-پوهاوی (۳۶-۳۷)
-د خرافات ختمونې له وسیلې یې بېرته د پنځونې څخې (۳۸-۴۱) مخ
- نیوکه (۴۲-۴۳) مخونه
- بودا او د درد شکایت (۴۳) مخ
-یادی از بروس ریچاردسن

د دعوت رسنیز مرکز له خوا چاپ شوي کتابونه (۶۱-۶۴) مخونه

مخ پر وړاندې د خپلواک، سرلوري، غښتلی، آباد او یو موټي افغانستان په لور

دعوت مېډيا د افغان ولس غږ

قدردمنو لوستونکو!

د دعوت رسنيز مرکز وياړي چې د خپلو بېلابېلو رسنيزو فعاليتونو د ليارې د هيواد په دې ټاکنو او حساسو شيبو کې په ملي افغاني روحیه تر خپله وسه هڅه کوي چې خپلو خلکو ته د خدمت مصدر وگرځي.

د دعوت ملي خپرونه د خاورې تماميت، ملي گټو او د ملي يووالي د دفاع او ساتنې په مبارزه کې د افغاني پوهانو، عالمانو، ليکوالانو، او روڼفکرانو د پاره د قلمي جهاد پرانيستلی سنگر، هڅه کوي د دعوت درنو لوستونکو ته د هيواد او ولس کورني او بهرني دښمنان وروپيژني او تر ممکن حده د دوی ځاينانه دسيسې او توطيې شنې او خنثی کړي.

په هيواد کې د سولې، ولسواکۍ، ټولنيز عدالت، وگړيزو حقونو، د مطبوعاتو خپلواکي، د قلم او بيان د ازادي، او ټول افغان ولس ته د ژوندانه د لومړنيو بنسټيزو اسانتياو د برابرولو، او په لنډه که ووايو د دموکراتيکو لارو، نه د "زور، زړ، او تزوير" د لارې، د افغانانو د غوڅ اکثریت په خوښه د يو غښتلی او منلي مرکزې ملي حکومت د جوړېدو منځ ته راتلل او د هغې ساتل او ملاتړ هغه موخه او هدف دی چې د هغه په رڼا کې د دعوت ملي خپرونه خپله مبارزه او سربښنده مخ په وړاندې بيايي.

خو!

د دې څراغ د روښانه ساتلو د پاره د گرانو لوستونکو مالي، قلمي مرستو او همکاريو ته د هر وخت نه خورا زيات ضرورت دی، که زموږ د پاليسۍ او د دعوت د ملي خپرونې د محتوا سره موافق ياست نو موږ د دې جوگه کړۍ چې د دعوت مېډيا خپرونې او دعوت خپرونه د نړۍ او گران افغانستان گوټ گوټ ته ورسوو، او د هغه ناامیده هيوادوالو له پاره د اميد ډيوې روښانه کړو، کوم چې د ډول ډول ناخوالو له امله يې خپل اميد د لاسه ورکړی دی، او داسې چيرته چې افغان وي هلته دعوت وي يانې دا چې ډيرو هيوادوالو ته دعوت ورسېږي او زموږ هڅې به هله بېځايه نه وي چې يو زيات شمير هيوادوالو ته مو دعوت رسولی وي او دې هدف ته رسيدل ستاسو درنو هيوادوالو او د دعوت مينه والو د مالي مرستو پرته ناشوني دي.

زموږ هيله د درنو لوستونکو څخه دا ده چې په دې لاره کې خپلې مرستې ونه سپموي.

خپلې مالي مرستې په همدې مخ کې په ليکل شوې پته راواستوي: د بانک او يا هم د پاکټ په منځ کې د راجسټر پوستې د لارې. يو ځل بيا وايو:

((دعوت مېډيا د افغان ولس پرته د هيواد د هېڅ سياسي ډلې نښاندگي نه کوي او نه د خپلو خلکو پرته د چا پورې تړلې ده. دعوت مېډيا د افغان ولس ريښتيني غږ او د هغو له پاره خپرونې کوي څوک چې د افغانستان په باره کې فکر او د مسئوليت احساس کوي. د دعوت د خپلواکو رسنيو مرکز د پخوا نه زيات اوس ستاسو مالي مرستو ته اړتيا لري))

ستاسو نه مخکې له مخکې مننه
د دعوت اداره

دعوت مېډيا ستاسې او ستاسو له پاره

د دعوت چې د ناروې د هيواد نه خپرېږي. د افغان ولس پرته د هيواد د هېڅ سياسي او غير سياسي ډلې استازيتوب نه کوي. دعوت د افغان ولس ريښتيني غږ او د هغو له پاره خپرېږي څوک چې د افغانستان په باره کې فکر او د مسئوليت احساس کوي. په دعوت کې د خپرو شوو ليکنو مسئوليت د درنو ليکونکو په غاړه دی او شرط نه دی چې هر ليکنه دې د دعوت د نشراتي پاليسۍ سره برابره وي.

DAWAT MEDIA CENTER,

V/ M. Tariq Bazger,

Voldgt.37A,

2001 Lillestrøm, Norway

Tel. +47-63844384

Mobil: +47-90856195

ISBN: 978-82-691395-2-5

Orgnr (Reg#): 985160058

د انټرنټ په نړيواله شبکه زموږ د ويبپاڼې پته

www.dawatmedia24.com

زموږ د بريښنا ليک پته:

dawatmedia@gmail.com

د دعوت بانکي پته:

DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړيوالو تادياتو حساب

Account for international payments:
NO15 0530 2294 668

د وپيس شمېره: #557320 Vipps:

څنگه کولی شئ د دعوت مېډيا مالي مرسته وکړئ:

خپلې مرستې (پيسې) د بانک په پته راولېږي. د دعوت مالي منبع د افغانستان خلک دي. د دعوت د خپلواکو رسنيو مرکز د فعال ساتلو او د شوو ژمنو د پوره کولو له پاره ستاسو مالي مرستې زموږ د برياليتوب او لښه پرمختگ زيری دی. هر افغان بايد تر خپله وسه د خبرو پرځای د عمل ډگر ته راووځي، خپل مسئوليت احساس او پوره کړي وخت د عمل دی نه د خبرو.

ښاغلی سمیع الله صافي د دعوت سره په مرکه کې:

افغان ملت دا نه غواړي چې طالب دې لکه وږی حافظ په ټوله کونډۍ خپته واچوي!

د سردار له سپين کودتايي جمهوريت نېولې تر روس

پرستو، جهاد فروشه ټوپکمارو، غرب زده اقتصادي

تالي خټو، ټولو د افغانستان پارلمان هم لکه خپل

جنگي غنيمت خپل ترمنځ په فاسد سياست ويشلی و

د دعوت ارزښت په خپلواکۍ، روښانفکرۍ

او ملي دريځ ته په درناوی کې دی.

هيله ده نور هم وغورځيږي

ارزښتيزه مجموعه د يوې ځانگړې بشري ټولنې د ملي کلتور (هویت) جوړوي، چې د يوه ټاکلي (ملت) په بڼه څرگندېږي. داسې چې د هرې ټولنې د ملي کلتور (هویت) جوړوي، چې د يو ټاکلي (ملت) په بڼه څرگندېږي. داسې چې د هرې ټولنې (هويت) ارزښتونه د يو - دوه کوله يا څو محدودو کالو زېږنده نه وي، وده، الون- بدلون، تغير يا ورکه يې هم د پېړيو کار دی.

د ټولنو کلتوري ودښت (تکامل) او اوبدښت (بافت او ترکيب) هم خپل ترمنځ په اغيزمنو راکړو - ورکړو کې پياوړی او د مشترکو ارزښتونو په بڼه جوړښت مومي. پدغه کلتوري تعاملاتو او رسم او رواجو کې، هغه ټولنې

پوښتنه - بزگر: د جمهوري نظام د سقوط، د سقوط مسئوليت، د مقاومت/ ټلوالې په نوم له دننه د نظام تخريبوونکي، د دوحې تړون، له افغانستان د امريکايانو وتل، او د هېواد د راتلونکې په اړه يا د خپلي افغانستان پېښو ته ستاسو له نظره لنډه کتنه کې که راته دا يوه پوښتنه يا پوښتنې ځواب کړئ مهرباني به مو وي.

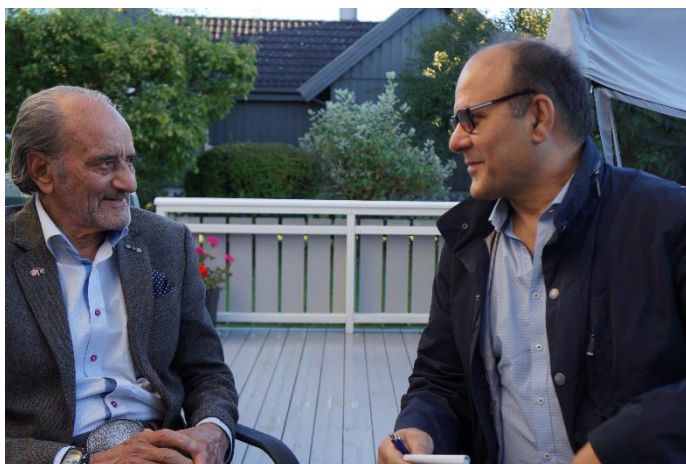
سمیع الله صافی: د دعوت له مسئول (بزگر) نه چې په خپله درنه رسنۍ کې يې زما نظر ته هم ځای راکړی مننه! بشري ټولنه، که څه هم د انساني ټولنې په اډانه کې گډ او مشترک ارزښتونه لري؛ خو بيا هم بشري ټولنه د خپلو ځانگړو دود - دستور او ارزښتونو بېله مجموعه ده. دغه

گټې ورته بېگانه او په پايله کې د پرديو په خيراتي آخورو کې په شخوند وي.

زموږ (افغان ټولنه) هم له دغه فورموله بهر نده پخپلو اوږدو تاريخي پېړيو کې يې د يرغلگرو؛ مقدوني سکندر له ۳۳۰ ق.م نيولې تر عربي، چنگيزي، صفوي، بابري، انگريزي، شوروي او همدا اوس په ۲۱مه پېړۍ کې د امريکې په کوماندو (ناتو) يرغل گر يې شړلي؛ خو خپله (ملي خپلواکي)، سياسي، اقتصادي او فردي ازادۍ او ارادې ته رسېدل لا څه چې په نس وړي، له عصري جهانبينه زده کړو او انساني سواد محرومه، هم هغسې يو - بل ته محتاج او خوارخواکې پاتې شوېده ولې؟

ځکه چې د دښمن په وړاندې (ملي خوديشنده پاڅون) تل د دې په ځای چې په ملي شعور او سياسي پوهه سمبال د (ملي مشرتابه) په اگاهانه لارښود اداره او داسې کنترول شي چې له جگړو روسته بشپړه بريا او د

سرتېريو پايله يې په سين لاهو نشي؛ شړلشوی يرغلگر دښمن پدې توانېدلی چې د خپل تيري په پړاو کې د يله جار بې سربنده افغان له منځه د ځواکمنۍ په سولند خړه سواره فرصت طلبه ځانخوښي په نښه او له گڼو لارو ورسره پوځي، اقتصادي، سياسي، عقيدتي، کلتوري استخباراتي او تبليغاتي مرستې وکړي. افغانان خپل ترمنځ سره په پټه او ښکاره ښکر په ښکر، په نفاق او بې باورۍ کې په مختلفو لارو تس و نس روان کړي او وياړمنې سربښندنې يې د ځان په گټه د افغان ولس له ښيگڼې وباسي.

(ملت) گټلی او وړې ده او نور يې ځان پسې راښکلی دي، چې کلتوري ارزښتونه يې غني (شتمن) او د وخت د غوښتنو سره په ماږه چلن کې، ورځنيو او راتلونکو تقاضاو ته غوره او روښانه ځواب ورکولی وشي.

برعکس هغه ټولنې چې د نورو سره په مراوده کې خپل داسې د انساني ژوندانه له پاره (مشکل گشا) څه ونه لري چې د نورو له پاره گټور او د اخیستو وي؛ له انساني ټولنې بېل په انزوا کې ځي. دا انزوا بېله خدايه، بل چا سره نه ښايي!

د نړۍ هغه روسته پاتې (شاته کړلشوی) ټولنې چې د نورو سره په راکړو - ورکړو او اړيکو کې پاتې راغلی اوسي؛ لکه لاسکوڅي له نورو يې اخلي. په دغه خيراتي اخیستنه کې ښه، خو ډير هم بد وي:

ښه يې اقتصادي، تجارتي، پوهنيز،

روغتيايي او ټکنالوژيکي هغه اړمنه اخیستنه ده چې له مجبوریته ښه ده. د بېوسه هېوادو سره اوږد مهاله (بنسټيزه مرسته) د پرمختللو لویو ځواکونو د ځانخوښو اهدافو سره په ټکر کې ده.

بد هغه چې ټولنه د تړونتابه په ايديالوژيکي، ژبني، توکمي، تېريستونکي اقتصاد او د راز - راز دسيسو په دام کې داسې ښکيل شي، چې د خپلو لوړو تاريخي او بنسټيز اقتصادي ارزښتونو سره تربگنۍ کې له ځانه ورک، خپلواک، انتقادي تفکر ماغزه يې شنډ، خپلې ملي

د بُن په ۲۰۰۱ کنفرانس کې مې د څارگر (Supervisor) په توګه ګډون درلود. د روژې (قمتړه) میاشت وه، د ماښام په منځني ځای کې به ناست او کاته به مې چې په پاکستان او ایران کې جوړ شوي (سني او شيعه) نازولي استخباراتي - جنګي تنظيمونه به کله چې د دې زړې شاهي ماښام له ښي څنګ خونو له غرمې مخکې غونډې نه راووتل؛ راساً د ماښام ګڅ څنګ ته به هره ډله ځوړند غوړونه خپلو ځانګړو روزي رسانانو ته ور روان وو؛ تر څو د خپلو غونډو گذارشونه خپلو ورتړلو (2+6) چارواکو ته ورکړي او نوې لارښوونې ترلاسه کړي.

دې جګړه مارو ډلو د (کرزي) په نانځک مشرتابه کې چې د نظار شورا، وحدت ګوند او دوستمي جنبش پکې غاړه وو، د کنفرانس هغه د ملګرو ملتو د (امنيت شورا) فيصله ليک:

(Resolution (1378-2001)

Adapted by the security council at its 4415th meeting on 14 November 2001)

چې په پنځمه ماده کې يې راغلي وو:

((موقت واکمني به هغه اشخاصو ته چې د نړيوالو بشري قوانينو څخه يې سرغړونه کړي وي يا يې د انسانيت په ضد جنايت کړي وي؛ د عدلي تعقيب څخه نه شي معاف کولی))

خو له بده مرغه په کابل کې چې د کرزي په نامشروع تېلواله کې د ستار سیرت ۱۳ رایو په وړاندې په غیاب کې ایله یوازې په ۲ رایو (چې یوه یې مشر ورور قیوم کرزي ورکړې وه) د طالبانو، القاعدې او نورو ترورستانو سره د

له مداريګریو دغه وړانګارې پېښې، په روان معاصر تاریخ کې وینو:

د شاه امان الله خان په مشرتابه کې د هېواد خپلواکي، ملي آزادي او ښېرازي د انګریز د دسیسو (ګوډ ملا)، (سقاو زوی) او روسته د (نادرخان) د ځانخوښو ږیرورو د جهالت له ناولو کوپړیو څار شوې.

په دې توګه پوره یوه پېړۍ افغان پرګنې له ملي شعور، سیاسي پوهې او د ځان او جهان له اګاهانه پېژاند څخه ګوښه، په بدوي - زاپه، وراسته او تحميلي باورونو کې، ماغزه تړلې وساتل شوې او په قوم او خپلېزۍ کې د پیر، شیخ او ملا په لارو لامده، له مدني ژوند او عصري زده کړو بې برخې، له ځانه او جهان په ناخبرۍ کې معجزو ته په تمه پاتې کړل شي.

نو ځکه ونه توانیدې چې د بهرني ځېښاکیزو تېریو او لاسوهنو او هم د داخلي جهالت او وطن پلوریو په وړاندې، یو موټي افغان (ملت) سره راغونډ او یو (ځواکمن ملي دولت) رامنځته کړي.

تر څو هېواد یې د نړيوالو لویو ځواکو (ناتو او وارسا) د سرې جګړې په سیالیو کې د هغوی د ګوډاګیو هېوادو د نیابتي جګړو د غوښل ډګر نشي.

خو له بده مرغه د افغان

ټولنې برخلیک، له نیمې پېړۍ راهیسې د لاسوهنو او نیابتي جګړو داسې ډګر ګرځېدلې، چې پای یې مالوم نه دی او ناځوانو نړيوالو بیا دا جګړې د افغان ورونو قومونو ترمنځ خپله جګړه تبلیغ کړې ده.

۱/ د افغانستان خلک له پېړيو د بې مسئوليتۍ اوليگارو حاکمیتو له خوا په ټوله کې په دوه متضاده برخو ویشل شوي دي.

ښاري نسبتاً مدني اقلیت او په بدوي - قبایلي چاپیریال کې له عصري او تجربې زده کړو او مدني ژونده محروم اطرافي اکثریت. دې بشپړه کلیوالي اکثریت چې ماغزه یې د پیر، شیخ او ملا په پردیپال ذهنیت پورې نور هم ورغوته شول؛ پر ښارونو د طالب حاکمیت ته لار پرانیسته.

۲/ د دوه سري عبدالله په محوریت کې د یو پاڅي، تورشوتي (طفیلی) مافیایي فاسد پور په رامنځته کولو اساسي قانون ته شا او د درېواړو ولسمشریزو ټاکنو له پایلو انکار، اردو او دولت کمزوری او بې اعتماد کړ.

۳/ د شر او فساد (نظار

شورا) او ورپورې ډلو ټپلو یې د نفاق افگنۍ فاسد سیاست چې د پښتون، افغان او د افغانستان په تاریخي هویت پسې یې د مسخ کولو او سپکولو بډې راوړلې وې؛ یو شمېر تش په نامه روښان اندي او پخپل هویت ناباوره عناصر هم په ځان پسې رابښل چې د دولت په تضعیف کې وکارول شول.

۴/ د امریکې او سیمې د استخباراتو پر اوږو بار پاڅی (طفیلی) قشر او جهاد پلوره مافیایي مشرانو په دولت کې دننه او له دولته بهر په دولت کې د ځواکمنۍ ټوپکسالار

امریکې د مخالفت په ټس کې د B52 په زور بېړنۍ اداره رامنځته شوه؛ د دغه فیصله لیک محتوی یې ډېرانه ته وغورځوله. ځانونه یې خپل تر منځ په معامله کې له هغه جنایتي غوبل چې پر مظلوم کابل ښاریانو یې تر سره کړی وو؛ د عدلي پوښتنې په هېر کې وژغورل. دې غاورې ژغورنې ورته په خپل نوي حاکمیت کې د چور - چپاول او جنایاتو نوې د انارشیزم شل کلنه ساء ورپه برخه کړه.

آس چې پردی وي، ک و ن ه یې خپله، که نن یې نه غځلوې، نو کله!

دې خبیثې د انحصار، فاسد سیاست او د ځانخوښۍ په سولند خړه سورې ساء، هېواد په شمال او جنوب او (افغان) او (افغانیت) په قومبازیو او د قدرت په مزدور سازو ټاپوگانو وه ویشله. رسمي ادارې یې د فساد په کندوانو بدلې کړې. ملي اردو او ملي امنیتي

موهسسې یې پخپلو تنظیمي، قومي او سیمه ایزو ډلو ټپلو کې له افغانشموله ملي روحيې څخه بیلې کړې. دې حالت د مرکزي دولت (جمهوریت) او پراخو وولسو او پرگنو ترمنځ داسې ژور واټن رامنځته کړ چې ښایي ۷۰-۸۰ سلنه سیمې او خلک یې د طالبانو ورتلگ ته په لار او یا بې تفاوته کړل.

که په ټولیزه توګه د جمهوري اسلامي دولت د راپرځېدو عواملو ته په لنډو وګورو:

همدغه علت دی چې: (پر آزادی مینو افغانانو) د دښمن له شړلو روسته هر ځلې د بې هویته مذهبي ټپکه دارانو په لوبه کې خپلې اقتصادي، سیاسي، کلتوري او ټولنیزې ازادیګانې نډې ترلاسه کړې او د چا په خبره، د خپلې آزادی غلامان شويدي.

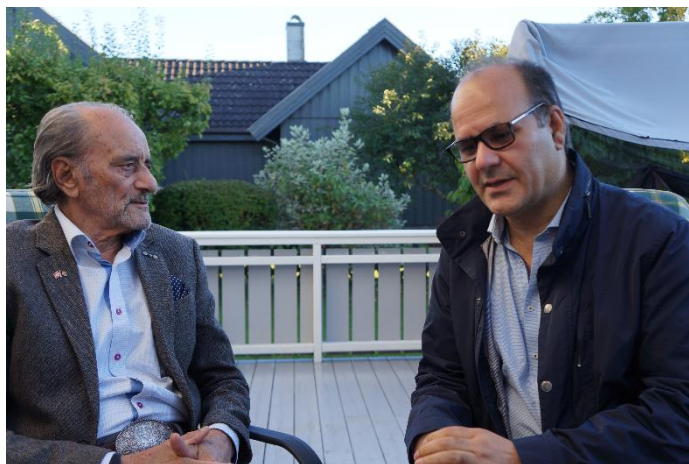
۷/ په پای کې، پداسې شرایطو کې د امریکایي ځواکونو وتل، چې افغان اردو لا لکه منل شوې اردو پخپلو مټو نه وه تکیه او د قومي ملېشو په نفوذ کې رنځېده. له بلې خوا د (ناټو) هغه شل زره لوژیستیکي قراردادونه لغوه شول؛ کوم چې د اردو او په تېره د هوايي ځواکونو ملاتړ یې په غاړه و.

ماته د تروریزم ټکولو تر نامه لاندې د امریکا او (ناټو) ځواکونو راتلل (چې د تروریستانو ځاله په پاکستان کې خوندي وه؛ او زره اقدام یې پر وړاندې ونشو) او له شلو کالو روسته پداسې حال کې وتښتېدل چې په افغانستان

کې یې پټ او ښکاره هڅه وه؛ د ملت په اراده د ټاکلشوو قوي ملي دولتو مخې ته ډب شي، تر اوسه معما ده؟

دا معما ده چې د دومره بلواوو او ستونځو په منلو یې د لومړي ځل شړلشوی طالب ولې بیا راوست؟

که بل ځواب نه وي، نو پدې به یې وګڼم چې؛ خوار، په ناپوهۍ او جهالت کې ساتل شوي بېوسه هېوادونه، د نړیوالې فاسدې سرمايګذاری د وسلو د شرکتونو قرباني دي.

ټاپوګان رامنځته کړل. چې دا په ښکاره د طالبانو بېرته راګرځېدو ته جوتنه لار وه.

۵/ امریکې او ناټو د خپلو جیو پولیټیکو موخو، په تېره د اوکراین په خاطر او د پاکستان د نظامي استخباراتو په همغږۍ په دوحه د طالبانو سره خپل ترمنځ (د افغانستان د اسلامي جمهوریت) پر ضد او د افغان ولس له سترگو په څنګ داسې د زرګرې سولې، له سپکاویو ډک تړون لاسلیک کړ چې د ډاکټر غني په مشرتابه کې مشروع دولت یې لکه نېزوي د اوبو څګ سره په سین کې لاهو پرېښود.

دې لکه لمر وښوده چې له بڼ ۲۰۰۱ رازېږېدلی د پوشالي حکومتونو شل کلن پړاو، د افغان ملت له ارادې پرته د امریکایي امپریالیزم ملکیت و. نو خود به یې په یوه ترینګۍ د طالبانو (امارت) ته خالي کاوه.

۶/ موږ د افغانستان تر نامه لاندې په یوه ټاکلي جغرافیه کې د هېواد خاوندان یو؛ خو داسې یو ملت چې په یوه روښانه منطق او ملي ترمینالوژي متعرف وي؛ نلرو.

پدې ۲۱مه پېړۍ کې اوس هم په خورو ورو دښتو، غرو، رغو، کلیو – بانډو او آن په ښارونو کې د میشتو پرګنو ترمنځ د ملي ګټو او ملي ارزښتو په مشترک قاسم هغسې یو موټی دریځ نه لرو؛ کوم چې د مذهب، ایمان، عقېدې، جنت -دوزخ، ثواب- عذاب، اسلام او کفر په محوریت کې شته.

او جومات له کړکۍ گوري؛ داسې حاکمیت د دولت داری جوگه کېدای شي؟

داخلي اجماع ده چې داخلي مشروعیت رامنځته کوي او بیا نړیوال مشروعیت ته لار پرانیزي. په دې کې خود ملت بشپړه اکثریت توافق او غواړي چې د تېرو شلو کالو د سیاسي فساد او بیت المال داړه مارانو ته په رسمي دندو او ضد ملي کړو وړو کې اجازه ورنکړي او خوړلی پرې کانکې شي. مگر ملت دا هم نه غواړي چې طالب دې لکه وړی حافظ په ټوله کونډۍ خپته واچوي!

متل دی: (هونبیار یې په بل تجربه کوي او احمق یې په ځان).

خو چې پرځان له دویم ځل تجربې، بیا هم په شرو روان وي؛ نو د هغوی تعریف په تاسو!

او که په مایې تعریفوی نو؛ یاد جومات او چارچوبی له انگره بهر د هېڅ کار ندی او یا به د خارجي استخباراتو سره په برمه گری کې، بېواکه وي!

پوښتنه- بزگر: تاسو د شاهي نظام پر مهال دوه ځلې د ولسي جرگې وکیل وئ د تیرو شلو کلونو یا د خلکو په خبره د امریکایي دیموکراسۍ د وکیلانو او پارلمان سره د هغه وخت فرق ستاسو له نظره څه دی منظور مې هم وکیلان او هم ولسي جرگه دواړه دی، او هم که د ولسي جرگې د تاریخ او هغه معلومات چې تاسې سره دی د دعوت مجلې

پوښتنه - بزگر: د افغانستان راتلونکې تاسو ته څنگه ښکاري؟ او هم افغانستان ته جدي خطر په اوسنی وخت کې څه دی؟ او هم تر هغه چې طالبانو له افغان ولس مشروعیت تر لاسه نه کړي آیا حکومت به یې دوام وکړي او هم به یې نړیوال په رسمیت وپېژني؟

سمیع الله صافی: په ټوله کې د افغانستان راتلونکې برخلیک د دوه اړخو په سمون پورې تړلی دی:

داخلي اجماع: څرنگه چې د یوې کورنۍ، کلي، ښار او یوه هېواد جوړونه، رغونه، ښېرازي او ساتنه د انساني ټولنې د

یوازې یوه تن، یو قشر (پور) کار او د زیار نتیجه نده؛ همداسې په سیاست، اقتصاد، کلتور، ټولنیزو اړیکو او اداره کې د ټولنې د ټولو اقشارو (مسلكي، جنسیتی، ځوانو، زړو، وړو او...) ارادي رول اړین دی. او ټولنه د خپل استعداد او اهلیت له مخې د هېواد په چارو کې د فعالیت، لارښوونې او صلاحیت حق لري.

نور لاڅه چې د ملت مهم نیمایي بدن (ښځینه پور) له ښوونې، روزنې، کار او اقتصادي مالکیت څخه محرومول او نارینه و ته لاس ترزنې سوالي او جوته خور کېنول، چې ساری یې په گرده نړۍ کې نشته؛ د ملي اجماع سره په ټکر او داخلي مشروعیت ته سپکاوی دی.

بله یې لا دا چې د عدلیې وزارت یې وایي: (اساسي قانون) ته اړتیا نشته! پر حنفي مذهب متکی (قرآن او سنت) کافی دی. نور نو تاسې پوه شۍ؛ هېواد ته چې د مدرسې

جرگې د (آووم پړاو) ټاکنو د خلکو حقونو ته په پاملرنه نوې روښانه ور (باب) پرانیست.

دا لومړنۍ دوره وه چې د پاچا تره (شاه محمود خان) د خپلې کابینې سره ورته حاضر او د باور رای یې اخیستې وه. څرنگه چې شاه محمود خان په شاهي کورنۍ کې، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه ته ورته نرم خوږه سړۍ و او د ملت د استازو د نیوکیزو خبرو خوله یې نشوای کنټرولول؛ سلطنتي چارواکي او پلویان یې په وېره کې شول.

دا و چې په ۱۳۳۲ کې سردار محمد داود خان (د صدراعظم محمد هاشم خان د سیاست په پله روان) د پاچا له خوا د کابینې په جوړونه توظیف او د اتمې دورې ولسي جرگې څخه یې باور تر لاسه کړ.

د ولسي جرگې هغه د (آووم پړاو) هېښ بهیر نور نو تر هغې په ټپه ولاړ و، تر څو چې اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د ۱۳۴۳ لمریز په لویه جرگه کې نوې اساسي قانون د

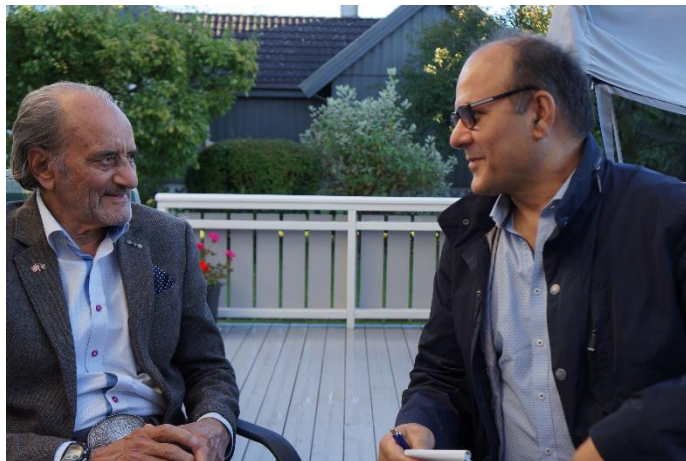
هونښار ملي شخصیت محمد موسی شفیق په منشیگری رامنځته کړ. چې پر بناء یې د افغانستان په تاریخ کې دیموکراسۍ په لور نهه کلنه دوره، په دولسمه ولسي جرگه پیل او د دیارلسمې ولسي جرگې د ختم سره سم، سردار داؤد خان د خپل جمهوریت په اعلان پای ته ورسوله.

د شاهي رژیم په آخرو نهم کال کې چې د ولسواکۍ په لور هڅه وه؛ پارلماني ټاکنې په ټول هېواد کې، آزادې، عمومي، سړي او نېغ په نېغه تر سره شوې. د مشرانو جرگې غړي به له درېو یوه برخه د پاچا په انتصاب (۵ کالو

د لوستونکو په ځانگړي ډول د ځوان قشر سره شریک کړی حتماً به ټولو لوستونکو ته ډیر په زړه پورې وي.

سمیع الله صافی: پارلمان: د ۱۳۰۹ لمریز کال اساسي قانون له مخې چې د تصویب په لویه جرگه کې مې پلار (سلطان محمد خان ساپی) هم په کې گډون درلود، د وري په ۱۸ مه ۱۳۱۰ کې د لومړي ځل لپاره د (دولت شورا) په (ملي شورا) ونومول شوه.

دا رومبڼۍ (ملي شورا) له دوه برخو (ملي شورا او اعیانو) څخه جوړې وې، چې ۳۳ کاله یې تر ۱۳۴۳ لمریز (لویې جرگې له ۱۸ م وري تر ۲۸ وري) پورې دوام درلود او د نوي اساسي قانون په حکم په (ولسي جرگه) او (مشرانو جرگه) ونومول شوې.

د پارلمان د غړو ټاکنې که څه هم د هغه ټاکنیزې لایحې له مخې کېدې، کوم چې په ۱۳۰۹ کې رامنځته شوې وه؛ خو ټاکنیز نوم تر ډېره سمبولیک و.

ډېری د صدراعظم او وزیرانو لخوا د دوی په لارو لاسه کسان، تقاعدي مامورین، د حکومت مخروڼی مخور، شاه پرستان او د روحانیت په سپېڅلتیا کې اڅپې څپې وې چې د پارلمان ځاندره یې جوړوله. کونښنې کېدې چې د محمدزایي په مرکزیت کې د شاهي ځواکمنۍ له باورونو پرته بل فکر رځنه ونکړي.

خو د ښوونې - روزنې له برکته په ټولنه کې ورو تر ورو د نوو افکارو خوځند را ولاړ شو. په ۱۳۲۸ لمریز کې د ولسي

حاکمیت د خلکو یو وکیل ته دا اجازه نه ورکوي چې قام او ولس ته دې د ټولیزو گټو کار تر سره کړای شي. په قام او ولس کې د یوه وکیل (د ټولیزو خدماتو په نتیجه کې) غوره دریځ، د دوی په گټه نه دی. نو ته به شخصي یا انفرادي گټو په سمبال کې یوازې یو وارې زما دا د خواریو تش نوم په سین لاهو کړې.

-ما په ژورنالیزم کې زده کړې کړي وې او لا تر دوکتورا مې اراده وه ادامه ورکړم.

-له بله پلوه په دې پوهېدم چې د یوه دیموکرات (ولسواک) نظام بنسټ په داسې پارلمان ولاړ وي؛ کوم چې له ملي گوندونو جوړ او کابینه یې په وړاندې عملاً مسئولیت ولري. خو دلته به 220 وکیلان، هر یو ځانته گوند وي. زه به هم چې د شاگردۍ خوی مې په کوپړۍ کې لا روڼ دی، د ولسي جرگې په سنتي خانخانیو، ملک بازیو او ملابازیو کې به یوازې لاس تر زڼې او خبره به مې د پیاز پانه وي. دې اټکلنې مې د پلار سپارښتنه نوره هم په سر کې پیاوړې کوله. خو چې هر څه وو، د ولس اراده راته درنه وه.

وکالت ته کانديد کسان ټول د کونړ والي محمد شريف خان (صافي) حضور ته وروپېژندل شول. هفته لا تېره نه وه چې تره مې عبدالظاهر خان (مشهور په کشر خان) د قومي مشرانو په غونډه کې چې څلور له ما مشران وروڼه مې حاضر وو؛ راته وویل چې والی صیب غوښتې او ورته یې ویلي دي چې سمیع الله خان ډېر ځوان او کافي تجربه

له پاره، بله یې د ولایتي شوراگانو لخوا یو یو تن (درې کالو له پاره) او پاتې برخه یې د هر ولایت خلکو یو تن (۴ کالو له پاره) لکه د ولسي جرگې په آزادو، عمومي، سړي او مستقیمو رایو ټاکله.

که څه هم د حکومت برحاله چارواکو به کوښښ کاوه چې د ولس له منځه د خپلو غوره مالو پلویانو په ملاتړ خپل چوبکیان او بلې گویان رامنځته کړي؛ خو بربنډه یې د کوم خپلواک کانديد مخه نشوه نیولې. یانې د خلکو اراده، تر ډېره غاړه وه. یو مثال یې زه خپله یم:

د ۱۳۴۷ لمریز (احتیاط ظابطانو) د ملکیت اتلسمې

دورې ترخیص ته مې لا دوه میاشتې پاتې وې چې د پیچ درې او مرکزی نورستان درنو خلکو او مشرانو په غوښتنه به د ولسي جرگې دیارلسمې دورې ته (که څه هم په ځینو دلایلو تیار نه وم) کانديدېدم.

-یو خو مې لا سن ورته جوړ نه ؤ. خلکو مجبور کړم چې تذکره بدله کړم، تر څو د کانديد ۲۵ کلن سن مې پوره وي.

-کال مخکې چې دادا مې لا ژوندی او د ژوند پای کال یې ؤ؛ د خلکو په غوښتنه مې ولسي جرگې ته د کانديد خبره وریاده کړه.

هغه بې له ځنډه رد کړه. ویل خلک خواران د ډېرو ستونځو سره لاس او گربوان دي. په دې تمه دي چې که ولسي جرگې ته دې ولېږي، نور هر څه به سم شي. خو سلطنتي

دغه شان پسته لار لاسوهنه کوله. خو د راوړوسته پارلمانو سره يې پرته کول ناانصافي ده.

د سردار له سپين کودتايي جمهوريت نېولې تر روس پرستو، جهاد فروشه ټوپکمارو، غرب زده اقتصادي تالي خټو، ټولو د افغانستان پارلمان هم لکه خپل جنگي غنيمت خپل ترمنځ په فاسد سياست ويشلی و. البته چې دې مافيایي ډلو ټپلو د گوتو په شمار د خو تنو وطن دوستو، ملي پوه کسانو مخه نشوای نيولې کوم چې د اگاه مؤکلينو په اراده يې پارلمان ته لار موندلې وه؛ لکه ډاکټر رمضان (بشر دوست)، ملالی (جوي)، ميرمن (کروخيل) او دوی ته ورته چې په فيصدي کچه کې هم نه راتلل. دا خواران به په پارلمان کې تل د بېسواده ټوپکسالارانو د فشار لاندې خوله تړلي او يا به له غونډې شړل کېدل.

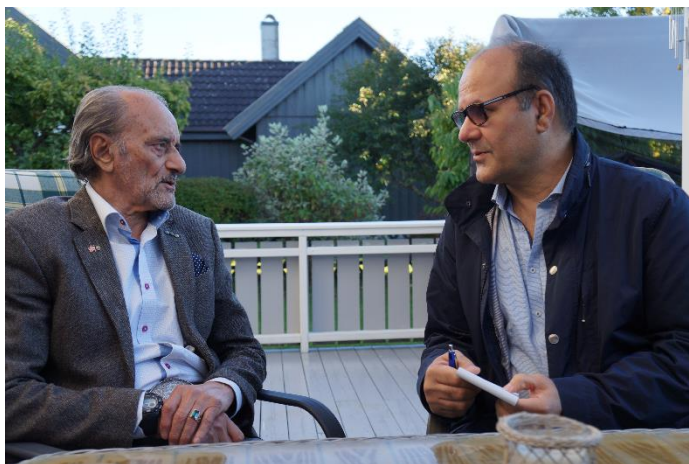
د هغه فاسد سياست پايله دا شوه چې پاکستان د امريکې سره په توافق د دوحې په دسيسه وتوانېد د اگست په ۱۵مه ۲۰۲۱ طالبان دويم ځل په هېواد حاکم کړي. نه يوازې پارلمان؛ بلکه اساسي قانون، بنوونه- روزنه، مسلکي کادرونه، فردي - ټولنيز حقوق او نړيوالې اړيکې، ټول له يوه لبه په ترينگۍ وهل شوي او پر ځای يې د الهي شريعت په مطلقيت کې فردي حاکميت او مذهبي ديکتاتوري ورته په تش دسترخوان غوړول شوېده.

پوښتنه - بزگر: له دې وضعيت څخه د ژغورنې يا وتلو لار څه ده؟

نه لري؛ نو که په ځای يې ستاسو په کورنۍ کې بل يو کانديد شي، بده به نه وي.

مشرانو ما او زه مشرانو ته په کتو کې غلې شان ومسکېدم. له لږ ځنډ روسته مې خپل تره (خاندادا) ته مخ وروړاوه او په ډېر ادب مې مخاطب کړ:

خاندادا! ولسي جرگې ته په ټاکنو کې د هېواد اساسي قانون لارښوونه کړېده. د هر چا صلاحيت او مسئوليت مالوم دی. که تاسې کوم يو له کورنۍ او په قام کې هر څوک د کانديد شوق لري؛ ما يې مخه نه ده نېولې. حق د خلکو دی چې د پارلمان له پاره څوک د خپلې استازولۍ وړ بولي.

ناست سپين ږيري او مشران په دې خوښ شول اوله منځه يې د بارکنډۍ د کورباغ عبدالودود اخونزاده غږ کړې: ((ته زموږ وکیل يې، بل نه غواړو!!)) او بيا نو د والي صيب مشوره د ټولو هېره وه.

تبصره: والي صيب چې صادق ولسي سړی او زما پلار ته يې خاص درناوی درلوده او په دې هم پوهېده چې خبره به زموږ ترمنځ وي؛ ويل يې سردار عبدالولي خان د مرکزي قواو قوماندان (د مارشال شاه وليخان زوی او د پاچا زوم) ورته دغه وړانديز کړی و.

د سردار عبدالولي خان سره مې پخوا کله ناکله ناسته ولاړه درلوده. نو درک مې کړه چې د روښانفکره ملي پارلمان نه يې وېره درلوده. چارواکو د ولس په منځ کې په

موثر ډول د هېواد دننه او بهر خپلو هېوادوالو ته کولای شي؟

سمیع الله صافی: د (دعوت) رسنۍ: له ۱۹۸۹ راپدېخوا چې له پېښوره ناروې کې د سیاسي پناهنده په توګه اوسېرم، د (دعوت) لیکنو سره اشنایی لرم. قدردان چلوونکې (بزرګ) صیب له پیله تر دا ننه لکه ونه مستقیم د ملي خپرونې (دعوت) خدمتګار دی. د دعوت ارزښت

په خپلواکۍ، روښانفکرۍ او ملي دریځ ته په درناوی کې دی. هیله ده نور هم وغوړېږي.

پوښتنه - بزرګ: د ناروېژي پښتو قاموس چې په دې وروستیو کې چاپ او خپور شوی دی ستاسو نظر یې په اړه څه دی؟

سمیع الله صافی: (نارویجي پښتو قاموس) څوک چې د مطالعې، لیک او کتاب سره سروکار لري، په دې پوهیږي چې په کومه موضوع باندې لیکنه لا اسانه نده؛ بیا چې لا تر (۵۰۰۰۰) لغاتو (نارویجي پښتو

قاموس) یې په ۹۴۵ مخونو کې ماته راورسېد. په ځیر مې وکوت، ګوته مې ورته په غاښ شوه!

به ناروې کې مېشتې پښتنې کورنۍ، کومې چې له دې ډکشنرۍ نه خبر وي او د کور په سالون کې یې ونلري؛ باید پوه شي چې په مغزو کې یې د درک ستونځه موجوده

ده!

سمیع الله صافی: د ژغورنې لار: د یوه ملت د ګټو په ساتنه کې؛ څوک وسله او نظامي ځواک، څوک پیاوړی اقتصاد او ځینې د کوم نړیوال زبرځواک خیراتي سیوری مهم ګڼي. خو د پښتنو په مشهور متل چې وايي: (د خلکو زور، د خدای زور) باندې باور او عمده یې ګڼم.

له تېر تاریخه په زده کړه؛ د هېواد پرګنې د وخت د بهیر او انساني غوښتنو سره په همغږۍ کې باید پداسې اګاهانه

ملي او تجربی زده کړو سمبال شي چې د ښار او اطراف توپیر په کې نه وي. تر څو خپل ترمنځ د ذهني او کلتوري توپیر په نتیجه کې، لکه دا اوس په تربګنۍ اخته نه وي.

نوی کول باید داسې وروزل شي، چې خپل که پردی غږ د خپلو مغزو په کچکولۍ کې وه ارزولئ شي. د انتقادي او نیوکیز تفکر وده، انسان له ډېرو اشتباهاتو ژغوري.

پردی؛ که فرد دی که ټولنه، که اقتصاد دی که سیاست، که

عقیده ده، که فکر؛ ټول د پردو په ګټه دي. یوازې خودشناسه خردمن او اګاهانه افغان فکر دی چې د خپلې ویاړمنې ژغورنې تضمین کولای شي.

پوښتنه - بزرګ: د دعوت رسنیز مرکز چې له ۳۵ کلونو راپدېخوا د ناروې له هېواده فرهنګی فعالیت کوي ستاسو په نظر زموږ د کارونو په اړه څه دی؟ او موږ (دعوت رسنیز مرکز) په څه ډول خپل رسنیز خدمتونه په ښه او

مسلمانان او يهودان

ژباړن: خوشال درانی

سرچینه: د اقتصادي خبرونو او مطالبو پاڼه

يادونه: دغه ليکنه په ۲۰۱۷ز کال کې شوې. د اصلي ليکوال د پيدا کولو ډېره هڅه مې وکړه، خو پيدا مې نه کړ.

په ټوله نړۍ کې ۱۴ میلیونه يهودان دي. ۶ میلیونه په امريکا، ۶ میلیونه په اسيا، ۲ میلیونه په اروپا او سل زره په افريقا کې اوسېږي. خو په ټوله نړۍ کې بيا يو نیم میلیارد مسلمانان دي، چې يو میلیارد يې په اسيا، ۴۰۰ میلیونه يې په افريقا، ۴۴ میلیونه په اروپا او ۵ میلیونه يې په امريکا متحده ايالاتو کې اوسېږي. د نړۍ په هر پينځو تنو کې يو مسلمان دی. د يو هندو په مقابل کې دوه مسلمانان، د هر بودايي په مقابل کې دوه مسلمانان او د هر يهودي په مقابل کې ۱۰۷ مسلمانان شته؛ خو همدا ۱۴ میلیونه يهودان په مسلمانانو بر لاسي دي.

فکر وکړئ، ولې؟

د توطيې، دسيسې او له نورو تحليلونو تېر شئ. هېچا هم دوی ته دا مصنوعي بريا نه ده ورکړې. دا هم مه وایئ چې دا کار د انگلستان او امريکا دی او دوی يې ملاتړ کوي. وپوښئ چې ولې؟ امريکا او انگلستان چا مجبوره کړي چې د دوی ملاتړ وکړي او دومره ډېر نفوذ يې پکې کړی؟ ولې مسلمانان په يادو دولتونو کې نفوذ نه لري او نه يې په خپل ملاتړ مجبورولی شي؟ په دې هېوادونو کې د مسلمانانو شمېر له يهودانو کم نه دی، خو ولې امريکا ته د مسلمانانو کډوالو نفوذ د يهوديانو د نفوذ په پرتله کم دی؟

پايله: د امريکا، انگلستان او نورو ځواکمنو ملاتړ د يهودو د قوت لامل نه دی، بلکې د هغوی د ځواکمنتيا پر وړاندې خنډ دي. يهود به په راتلونکي کې هم ځواکمن وي.

ولې؟

راځئ! وگورو ولې؟

په څو دلایلو:

په معاصر تاريخ کې:

البرټ انشتين، يهودي، زيگموند فرويد، يهودي، کارل مارکس يهودي، پل سامويلسون يهودي، ميلتون فرډمن يهودي.

روغتيايي برخه:

د ټول د ستنې اختراع کوونکی بنيامن روبن يهودي، د ماشومانو د گوزن (پوليو) د واکسينو اختراع کوونکی يوناس سالک، يهودي، د وينې د سرطان ضد د درملو اختراع کوونکی گرتروډ اليون يهودي، د ژېړ ژېړي د ناروغيو د مخنيوي درملو اختراع کوونکی بروخ بلومبرگ يهودي، د عضلاتو د درملو اختراع کوونکی اليه متچينکوف، يهودي، د داخلي غدو د ترشحاتو د درملو اختراع کوونکی انرو شلي، يهودي، د حاملگۍ د مخنيوي د گوليو اختراع کوونکی جورج پيناکوس، يهودي، د انسان د سترگو پېژندنې اختراع کوونکی ج. والد، يهودي، د مور په گېډه کې د ماشوم جنسيت پېژندلو د ماشين اختراع کوونکی (التراوسونډ) ستانلي کوهن، يهودي، د پښتورگو ناروغۍ د

درملنې اختراع کوونکی ويليم کلفکام يهودي او...

د نوبل جايزو گټونکي:

په تېرو ۱۱۰ کلونو کې ۱۴ میلیونه يهودانو ۱۸۰ د نوبل جايزې اخيستې دي؛ خو په يو نیم میلیارد مسلمانانو کې يوازې ۱۰ تنو د نوبل جايزې اخيستي. (مسلمانانو د نوبل جايزې ډېرې د سولې، ادبياتو او نورو برخو کې اخيستي. د ساينس برخه يې بېخي کمه ده. ژباړن)

هغه اختراعاتو چې تاريخ بدل کړ:

د کوچنيو برېښنايي وسيلو دستگاوي ستانلي نرور، يهودي، د اتومي ريکتور زنځير، نيو سزيلنډ، يهودي، د نوري کيبل پيټر شولتر، يهودي، د لارښوونې څراغونه (ترافيکي سيستم) چارلز الډر، يهودي، د اوسپنې د زنگ ضد، بنو اشتراوس، يهودي، خبرې کوونکي فلمونه (کارتون) ايزادور کيس. يهودي، د ټېليفون

داسې موسسې لري او غړيتوب يې اخيستی؟ يهودي زده کوونکي د ښوونځي په لومړۍ مرحله کې ډله ييز کار کوي او هم درسي رقابت زده کوي او له نورو سره کينه هم.

پايله: نه موږ او نه زموږ واکمن له خپلو خلکو سره ګډ کار نه زده کوي (موخه يې د اسلامي نړۍ اوسني واکمن دي)، بلکې هره ورځ د نورو د منځه وړولو نوي درسونه زده کوي.

يهود ولي ځواکمن او مسلمانان ضعيف دي؟

يو لامل يې دا دی چې موږ خپل اصلي دښمنان هېر کړي، خو په خپلو کې په سختو سياليو سره اړم شوي يو. موږ د خپلو زده کوونکو وړتيا وژنو او څوک نه پرېږدو چې له موږ ډېر وپوهېږي. د اسلامي نړۍ په ۵۷ هېوادونو کې يوازې ۵۰۰ پوهنتونونه شته، خو يوازې په امريکا کې ۵۷۵۸ پوهنتونونه دي، هندوستان کې د پوهنتونونو شمېر بيا ۸۴۰۷ ته رسېږي. د اسلامي نړۍ ۵۰۰ پوهنتونونو کې يې يو هم د نړۍ د غوره پوهنتونونو په نوملړ کې نشته.

زده کړې:

په عيسوي نړۍ کې د زده کړې سلنه ۹۰٪ ده، خو په اسلامي نړۍ کې بيا د زده کړې کچه ۴۰ سلنه ده. په ۱۵ عيسوي هېوادونو کې د زده کړې سلنه سل ده؛ خو په اسلامي هېوادونو کې يو داسې هم نشته چې د زده کړې سلنه يې ۱۰۰ وي. په عيسوي هېوادونو کې ۹۸ سلنه خلکو يې د لېسې دوره بشپړه کړې؛ خو په اسلامي نړۍ کې بيا دغه شمېره ۵۰ سلنو ته رسېږي. په سلو کې ۴۰ عيسويانو د پوهنتون دوره بشپړه کړې، خو په اسلامي هېوادونو کې بيا دغه شمېره ۲ سلنه ده. په اسلامي هېوادونو کې په يو مېليون خلکو کې يوازې ۲۳۰ عالمان دي، خو په امريکا کې بيا دغه شمېره ۵۰۰۰ ته رسېږي. په امريکا کې د يو مېليون خلکو لپاره ۱۰۰۰ تخنیکي خلک پيدا کېږي، خو په عربي نړۍ کې بيا يو مېليون خلکو ته يوازې ۵۰ تنه د تخنیک برخې خلک شته. اسلامي نړۍ د خپلو عايداتو يوازې ۰.۲ سلنه د څېړنې او پرمختګ لپاره لګوي، خو د عيسويانو په هېوادونو کې بيا دغه شمېره ۵ سلنه ده.

پايله:

د اسلامي نړۍ اوسنی حالت د زده کړې، روزنې او د وړتياوو پيدا کولو هېڅ استعداد نه لري. په اسلامي هېوادونو کې د زده

مايکروفون اميل برلينر، يهودي، د خوځنده وېډيو ثبتولو وسيله چارلز جينزبرګ، يهودي.

د بازار موندنې په برخه کې:

د مشهور برانډ «پولو» رالف لورن، يهودي، د څښاک مشهور توليد «کوکاکولا» لویس جين او لوی شتراوس، يهودان، ستار بروک، هوارډ شولتز، يهودي، گوگل، سرګي برين، يهودي، د کمپيوټر مشهور شرکت «ډيل» مېشل ډيل، يهودي، ډنکي، دونا کارن، يهودي، باسکين او رابينز، ايرو رابينز، يهودي، ډانکين ډوناط (د لېږد يوه امريکايي وسيله) بيل روزنبرګ، يهودي...

په نړيوال سياست کې نفوذ:

هنري کيسينجر، يهودي، ريچارډ لوين د «يل» پوهنتون رئيس، يهودي، الن گرینزپن، د امريکا متحده ايالاتو د زېرمو رئيس، يهودي، ژوزف ليبرمن يهودي، ماډلين البرايت، يهودي، گاسپر واينبرګر، يهودي، (د امريکا د دفاع وزير و.) ماکزيم ليوينو، يهودي (د روسيې د بهرنيو چارو وزير و.) داويد مارشال، يهودي (د سنگاپور لومړی وزير و.) اسحق اسحق، يهودي، د استراليا د سټنډر مشر و، بنيامن ډيزرايلي، يهودي، د انگلستان لومړی وزير و، يوګي پيرماکف، يهودي، د روسيې لومړی وزير و، بري ګلډ واټر، يهودي، امريکايي سياستوال، جورج سمپايو، د پرتګال ولسمشر و، يهودي، هرب ګري، د کاناډا د لومړي وزير لومړی مرستيال، يهودي، مېشل هوارډ، يهودي، انگلستان کې وزير و، برونو کريسکي، د اترېش لومړی وزير و، يهودي، رابرټ روبين، يهودي، امريکا د ماليې وزير و، يهودي او ...

نړيوالې ډله ييزې رسنۍ:

سي.اېن.اېن، ولف بليټنز يهودي، باربارا والټرز (ا.ب.ث)، يهودي، واشنگټن پوسټ، اوجين ماير، يهودي، د امريکا ټايم مجله، هنري گرونوالډ، يهودي، واشنگټن پوسټ، کاترين گراهام، يهودي، نيويارک ټايمز، ژوزف ليلډ، يهودي، نيويارک ټايمز، ماکس فرانکل، يهودي، فاکس (FOX)، راپرټ مرداخ، يهودي او ...

د بشري مرستو موسسې:

جورج سوروس، يهودي، والټر نبرګ، يهودي، په امريکا کې يهود له اوو زرو ډېر سازمانونه او موسسې لري، هر يهودي په يادو موسسو کې غړيتوب لري او فعاليت پکې کوي. څومره مسلمانان

اوسنۍ اسلامي نړۍ له علم څخه د گټې اخيستنې وړتيا نه لري. موږ څه پايله تر لاسه کوو؟ خپه کېږئ مه. دغه شمېرې او شواهد چيغې وهي چې موږ څومره وروسته پاتې يو؛ خو موږ خپل غوږونه کاڼه کړي دي.

مشوره:

خپله، خپلو بچيانو او نورو ته بايد دا زده کړئ، چې گډ کار وکړئ. مه پرېږدئ چې بچيان مو له زده کړو لاس پر سر شي. له دوی سره يو ځای پر مخ ولاړ شئ او د زده کړو پر وړاندې يې مه خنډ کېږئ.

که دوی بريالي نه شول، د دوی په برياليتوب کې مرسته وکړئ، که دوی اوس بريالي نه شول، دوی به هېڅکله بريالي نه شي. زموږ بريا زموږ په پوهه، خلاقيت، زده کړو او په گډ کار کې ده او بس.

کړې لپاره اسانتيا نشته. د پاکستان په هر زرو نفرو کې يوازې ۲۳ تنو ته ورځپاڼه رسېږي؛ خو په سنگاپور بيا دا شمېره ۴۶۰ ده. په انگلستان کې هر کال په جلا جلا برخو کې ۲۰۰۰ کتابونه د يو ميليون کسانو لپاره چاپېږي. په مصر کې بيا دا شمېره يوازې ۱۷ ده.

پايله:

اسلامي نړۍ د څېړنې په برخه کې ماتې خوړلې. د څېړنې په برخه کې د اسلامي هېوادونو ځوانان هېڅ اسانتيا نه لري. د پاکستان د صادراتو کچه ۰.۹ ده، د سعودي بيا ۰.۲ ده. د کويټ، مراکش او الجزاير کې بيا دغه شمېره ۰.۳ ده، خو يوازې د سنگاپور د صنعتي صادراتو کچه ۶۸ سلنه ده.

پايله:

د امریکا او اسلام اباد

زرگري جگړه

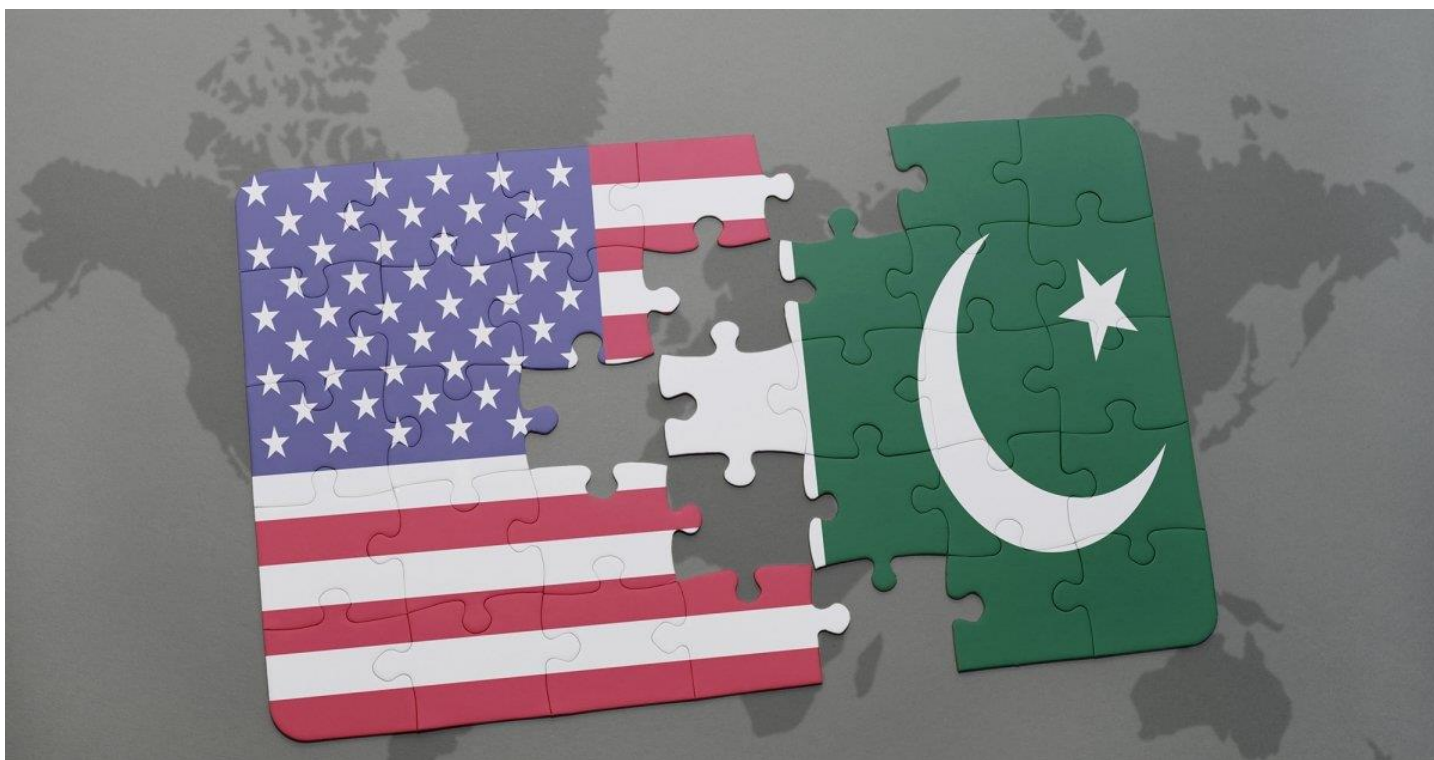
سرلوح مرادزی، سویډن

پاکيږي. ترڅو امریکا له پاکستانه نه وي وتلي، د دې ملک چارې نه ښه کيږي!

د روان عيسوي کال د اکتوبر په ۶ مه د پاکستان لوی درستيز جنرال قمر باجوه په رسمي، خو په مرموز سفر امریکا ته تللی وو. نوموړي هلته د دفاع وزير لويد آستن، د ملي امنيت سلاکار جیک سليوان، د بهرنيو چارو وزير انتوني بلينکن، د ملي استخباراتو رييس ارويل هينس او د CIA مشر ويليم برنز سره لېدلي.

د ځينو رسنيو په وينا په دې کتنو کې ترهگرۍ سره مبارزه، د سيمې او په ځانگړې توگه د افغانستان د امنيت او د امریکا او پاکستان ترمنځ د دفاعي همکارۍ او يو شمېر نورو چارو په اړه خبرې شوې. په هند کې د پاکستان پخواني سفير عبدالباست ويلي، **ممکنه ده امریکا د افغانستان او سيمې بدلونونو ته په پاملرنه يوځل بيا پاکستان ته مخه کړي او غواړي د گډې همکارۍ نوې تگلارې غوره کړي.** په اسلام اباد کې د امریکا سفير دونالد بلوم بيا د امریکا او پاکستان تر منځ نويو همکاريو ته ډېره خوشبيني څرگنده کړې ده.

د کوزو افغانانو مشر ارواښاد خان عبدالولي خان يوې غونډې ته په وينا کې پخوا ويلي ول «پاکستاني جنرالانو او امریکايانو خپلو منځو کې ساز باز کړی او تر هغو چې له پاکستانه امریکا نه وي وتلي، د دې ملک ستونزې نه شي هوارېدای» ولی خان قصه کوي او وايي په کوهي کې سپی لوېدلی وو، د کلي خلک ملا ته ورغلل چې څو ډولچې اوبه وباسي چې اوبه پاکې شي؟ ملا ورته وويل چې ۶۰ ډولچې اوبه وباسی نو کوهی به پاک شي. وليخان زياتوي خو که چيری سپی په کوهي کې پروت وي؛ ۶۰ ډولچې نه، که ۶۰۰ ډولچې اوبه هم له کوهي وباسي، اوبه نه

امتیاز د امریکا ملگری هېواد دی. دا چې په افغانستان کې امریکا وخت ناوخت د الوتکو گزمو او بمباري کوي، الوتکې یې د پاکستان له خاورې پر افغانستان تیری کوي او په وروستیو کې د ایمن الظواهری د مرگ ډرامه هم د اسلام اباد په مرسته په لار اچول شوې.

امریکايي چارواکي هم نه پټوي او په ډاگه وايي، د افغانستان د څار لپاره مو بې پیلوټه الوتکو ته پاکستان لاره راکوي.

ویل کیږي د ایف ۱۶ جنګي الوتکو کوم بندیز چې امریکا پخوا پر اسلام اباد لگولی وو، نور دغه بندیز اعتبار نه لري او پاکستان ته به بیا د دغه الوتکو جوړې په واک کې ورکوي. تازه په تازه د امریکا په ملاتړ، پاکستان د FATF د څر لیست څخه هم وایستل شو. د مالي اقدام کاري ډلې یا FATF څر لیست کې د پاکستان د ساتلو پریکړه لغوه کړی ده.

امریکا د اسلام اباد د لا خوشحالی لپاره د هند سره په تازه دوستۍ هم سترګې پټې کړي او په اسلام اباد کې خپل سفیر ډانلډ بلوم یې، هغه کشمیر ته په درې ورځني سفر ولیږه چې د هند او پاکستان پرې ۷۵ کاله اختلاف دی. «د امریکا سفیر ډونالډ بلوم د پاکستان د ولقي لاندې کشمیر ته د تګ او هلته یې د تاریخي ځایونو د لیدو وروسته پخپل ټویټر ولیکل چې آزاد جمو و کشمیر (AJK) ته د خپل اول سفر په راتګ باندې فخر کوم» د پاکستان ولقي لاندې کشمیر کې د امریکا سفیر «د یو شمېر جګپوړو ځایي چارواکو، همدا راز اکډېمیکو شخصیتونو، تاجرانو، او د ثقافتی او مدني چارو نمایندګانو سره کتلي دي، امریکا غږ»

د امریکا او پاکستان تر منځ د زرګرۍ دې جګړه کې به بیا زیات تاوان د ډیورنډ د تپلې کرښې دواړه غاړه پرتو پښتنو افغانانو ته رسیږي او سیمه به هم د ارامۍ خوب ونه کړي!

د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر ۲۱ مه

د قمر باجوه د سفر د پای سره هممهال د یادونې ده چې د امریکا ولسمشر جو بایدن وایي، پاکستان ښای د نړۍ یو له «تر ټولو خطرناکو هېوادونو» وي او زیاتوي چې «گومان کوم په نړۍ کې ښای یو له تر ټولو خطرناکو هېوادونو وي چې اتومي وسلې یې هیڅ انسجام نه لري»

کېدای شي د پاکستان په اړه د جو بایدن داسې څرګندونې پر هغه هېواد د زیات فشار پټوګه وګڼل شي چې هغه هېواد (پاکستان) افغانستان او سیمه کې د نویو بدلونونو په اړه د امریکا بدلېدونکې تګلار سره ځان تیار کړي؛ خو په دې تړاو د پېښو تازه پر مختیاوې په ډاگه کوي چې دا هسې د پاکستان او سیمې د ولسونو د تېرايستلو لپاره د امریکا او اسلام اباد د زړې زرګرۍ جګړې، یو نوی پړاو دی!

دا چې بایدن د اتومي پروګرام د ناوړ انسجام په اړه اسلام اباد ته ګوته نیسي او په دې تړاو په پاکستاني رسنیو کې لومړي وزیر شهباز شریف او بهرنیو چارو وزیر بلاول بهټو پاریدلی ځلېږي؛ دواړه لوري دا ننداره د دې لپاره وړاندې کوي چې پخپلو راتونکو ګډو تګلارو پرده واچوي او ترمنځ شوي توافقات د اختلاف تر بوسو لاندې تېر کړي.

بېځایه نه ده چې د بایدن د تش په نوم ګوتڅنډنو او رسنیز هیاهو اخوا، لومړي د دواړو هېوادو د جنرالانو او ورپسې د دواړو هېوادو ترمنځ په اړیکو کې نوی پر مختګ تر سترګو کیږي.

امریکا چې د افغانستان او سیمې لپاره د نوې ستراتیژۍ خبره کوي، وایي چې تر دې وروسته به «افغانستان کې د ترهګرۍ خلاف مبارزه د امریکا د یوه متحد په مشرۍ او د امریکا په ملاتړ پر مخ وړل کیږي. امریکا د دغه متحد نوم نه دی اخیستی، خو گومان کیږي دغه هېواد یې پاکستان دی. تاند» خو دغه هېواد له پاکستان پرته، بل هېواد نه شي کېدای او خامخا پاکستان دی، ځکه امریکا او پاکستان خپلو کې ستراتیژیک تړون لري او د ناټو تړون تر چوکاټ بهر د ناټو په

دولت، دموکراسی و اسلامگرایی در افغانستان

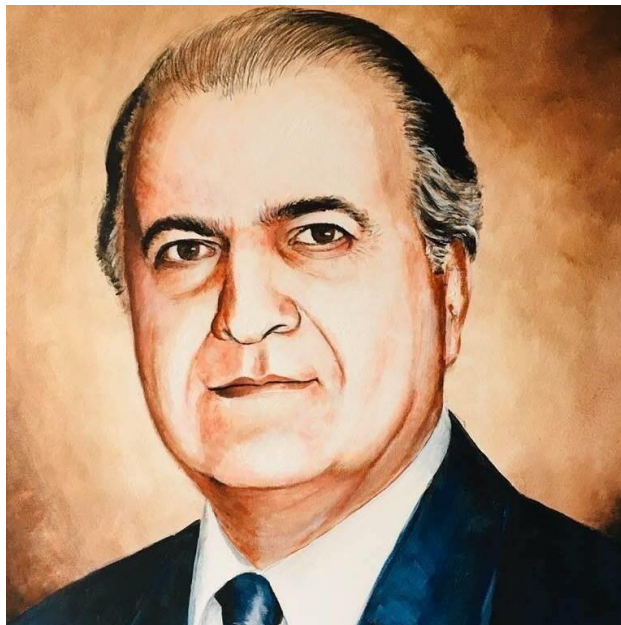
بر همین تسلسل کسانی که با نهضت امانی مخالفت کردند در دهه های 1980 و 1990 میلادی حیات دوباره یافته به عنوان تنظیمهای جهادی بنیاد گرا و اسلامگرا در صفوف قیامهای مردمی رخنه کرده رهبری مقاومت مردم را در برابر حکومتهای خود کامه کودتای هفتم ثور گرفته هزاران مکتب را ویران کردند و آتش زدند و هزاران معلم و متعلم بیگناه را به شهادت رسانیدند.

همانطوریکه تا صد سال قبل استعمار کهن در تقابل با بنیادگرایی مذهبی از روش دوگانه مقابله و حمایت کار می گرفتند، امروز نیز استعمار نوین غربی با روش امپریالستی خود مطابق منافع روز و منافع دراز مدت استراتژیک خود به مقابله و یا حمایت از افراط گرایی می پردازند و در رشد و اشاعه تروریسم افراط گرای مذهبی نقش مهمی داشته و با سرنوشت ملتها، منجمله سرنوشت ملت ما، به یک بازی بزرگ استعماری نوین مشغول اند.

متأسفانه در نتیجه عدم موجودیت استقرار سیاسی در افغانستان در نیم قرن اخیر، دولتها نتوانستند به مردم خود رفاه اقتصادی و اجتماعی و امنیت را فراهم نمایند که این ناکامی مستقیماً مسول سقوط پیهم نظامهای سلطنتی، جمهوری مطلقه، جمهوری دموکراتیک، جمهوری اسلامی مجاهدین، امارت اسلامی طالبان دور اول، جمهوری اسلامی مدل امریکایی بوده است.

تجربه دموکراسی در افغانستان ابتدا باید ببینیم دموکراسی چیست؟

اساساً این اصطلاح از دو کلمه یونانی demo به معنای مردم و cracy به معنای قدرت، حکومت گرفته شده است. در کنار هم، آنها کلمه ای را که امروز می شناسیم، تشکیل می دهند که به معنای قدرت مردم یا حکومت توسط مردم است. دولت های مختلف آن را با معنای متفاوتی می دانند. اما منصفانه است که بگوییم برای بسیاری از غربی ها یک چیز و فقط یک چیز یعنی حق رای دادن مستقیم به انتخاب رهبرشان معنی دارد. بنابراین ناگفته نماند که بسیاری از غربی ها به طور خودکار این برداشت را رد می کنند که چین برای دموکراسی ارزش قائل است بدون اینکه به موضوع عمیق تر توجه نمایند. این نوع برداشت یک اشتباه بزرگ است. در اکثر کشورهای غربی، انتخابات سراسری هر چند سال یکبار برگزار می شود که تعیین می کند چه کسی دولت بعدی را تشکیل خواهد داد. اگر یک حزب سیاسی مورد علاقه خود را پیدا کردید می توانید رای خود را به آنها بدهید و امیدوار باشید که وقتی نوبت به شکل گیری سیاست و وضع قوانین جدید می رسد آنها نماینده ارزش های شما باشند. به این دموکراسی نمایندگی می گویند، زیرا در واقع رای خود را به یک حزب سیاسی می دهید که به آن اعتماد دارید، در هنگام تصمیم گیری در مورد قوانین جدید در پارلمان ممکن است نماینده

دوکتور نوراحمد خالدي، (استراليا)

نسل ما، بشمول کسانی که ده سال بعد از من تولد شده اند، امروز نسل کهن سال سنین شصت سال به بالای جامعه افغانستان را تشکیل میدهد که اکثریت آنها در داخل افغانستان و یک کتله عظیم آن در جمع دیاسپورای افغان در ممالک مختلف جهان و بخصوص کشورهای پیشرفته اقتصادی غربی زندگی میکنند. این نسل شاهد زنده تاریخ معاصر کشور اند بخصوص از عصر دهه دموکراسی 1964-1973م دوران سلطنت اعلیحضرت محمد ظاهر شاه به اینطرف شرایط زندگی مردم، روشهای حکومتداری و حوادث و چرخشهای تاریخی را بخاطر داشته قادر به ارزیابی عینی این شرایط و حوادث میباشند.

در طول یکصد سال گذشته عناصر متعصب مذهبی که در مخالفت با ترقیخواهی یا مدرنیسم قرار گرفتند شامل بنیادگرایان، اسلامگرایان، و اخیراً گروههای وهابی و تکفیری میباشند. کسانی که با نهضت امانی مخالفت کردند در دهه دموکراسی 1964-1973 میلادی با آزادی های فردی و اجتماعی سر مخالفت گشودند. در این دوران تیزاب پاشیدنهای بروی دختران مکاتب رواج یافت و عامل شهادت عبدالرحمن در لغمان، عبدالقادر در هرات و سیدال سخندان در پوهنتون کابل گردیدند.

اسلامگرایان متعاقباً بر مبنای فتوای به خطر افتیدن دین اسلام در مقابل جمهوری داوود خان بغاوت نموده در سال 1975 به اعزام گروههای مسلح خرابکار از پاکستان اقدام کردند که ترور علی احمد خرم وزیر پلان در کابل و شورش پنجشیر را میتوان نام برد

سلیقه های سیاسی - اجتماعی دولت بودند. در این دوره در افغانستان تلاش هایی نیز در جهت ایجاد احزاب و سازمانهای سیاسی به وجود آمده بود. چنان که « ویش زلمیان » یا جوانان بیدار نخستین حلقهء سیاسی بود که در کابل پایه گذاری گردید. نشریه انگار به مدیریت مسوول فیض محمد انگار و ولس به مدیریت مسوول گل پاچا الفت ارگان های نشراتی ویش زلمیان بودند.

حزب یا حلقهء سیاسی وطن نشریه و وطن را به مدیریت مسوول میر غلام محمد غبار انتشار می داد و به همین گونه نشریه و ندای خلق ارگان نشراتی حزب خلق بود که به صاحب امتیازی دکتر محمودی به نشرات آغاز کرد.

این نشریه ها چنان کانونهای پرورش افکار سیاسی توانستند یک نسل سیاسی در کشور را پرورش دهند. نسل سیاسی پرورش یافته به وسیله این نشریه ها بعداً در رویداد های سیاسی - اجتماعی دههء دموکراسی (1963-1973) نیز نقش برجسته یی داشتند. حتی می توان گفت که مبارزات سیاسی و مطبوعات سیاسی دهه و دموکراسی ادامه همان تجربه های سیاسی دوران شاه محمود خان است.

آگاهی و اطلاعات مردم و نسل جوان افغانستان در ارتباط به مفاهیم حزب سیاسی و مبارزه سیاسی سازمان یافته به وسیله همین نشریه ها دست کم در میان افشار آموزش دیده کشور گسترش پیدا کرد.

دریغ که تجربه و مطبوعات آزاد در این دوره عمر درازی نداشت و در سال 1951 نه تنها دروازه های تمام این نشریه ها بدون هیچگونه دلایل قانونی به وسیله دولت بسته شد؛ بلکه احزاب و سازمانهای سیاسی نیز منحل گردیدند. دولت براین هم بسنده نکرد و شماری از اعضای رهبری سازمانها و احزاب سیاسی وطن، خلق و ویش زلمیان را دستگیر و به زندان افکند. بدینگونه تا ده سال دیگر در دوره صدارت داودخان، افغانستان از مطبوعات آزاد، احزاب و سازمانهای سیاسی بی بهره باقی ماند.

ختم مشروطیت و صدارت محمد داوود خان

شاه در سال ۱۳۳۲ خ/ ۱۹۵۳ سردار محمد داوود، پسر کاکایش را به عنوان صدراعظم معرفی کرد. داوود خان طرفدار نوسازی بود، ولی او به قیمت دموکراسی و آزادی های فردی، اقتدار و نظم داخلی را اولیت داد. وقتی او به قدرت رسید، انتشار هفته نامه های جدید متوقف شد و احزاب سیاسی فعالیت های عمومی شان را متوقف کردند؛ هرچند انتخابات شورای ملی هنوز با دست کاری در نتایج آن برگزار می شد. در سال ۱۳۳۶ خ/ ۱۹۵۷ پولیس با اتهام های بی اساس و واهی، اول عبدالملک عبدالرحیمزی و سپس تعدادی از دیگرانیشان دیگر را بازداشت کرد. در نتیجه احساس امنیت آن ها که در جریان دوره کوتاه دموکراسی به میان آمده بود، نابود شد.

با این حال در دوران صدارت داود خان نیز نه تنها نشریه های دولتی گذشته به کار خود ادامه دادند؛ بلکه نشریه های دولتی دیگری چون کابل تایمز، هیواد، ستوری، سره میاشت، افغانستان، پیام

نظریات شما باشد. اما امکان دارد در مورد برخی مسائل آنطور که شما دوست دارید رای ندهد. البته شایان ذکر است که بسیاری از دموکراسی های غربی در واقع به شهروندان اجازه نمی دهند که مستقیماً به رهبر خود رای دهند. در استرالیا و نیوزیلند بطور مثال رای دادن فقط برای نامزدان حزب سیاسی منتخب امکان پذیر است. این که چه کسی نقش رهبری در حزب را بر عهده خواهد گرفت و در نهایت رهبر کشور در صورت پیروزی آن حزب خواهد شد پشت درهای بسته تصمیم گیری می شود. اما جدا از هر چند سال یکبار رای دادن در انتخابات عمومی، برای یک فرد به معنای واقعی کلمه غیرممکن است که در مورد هر موضوعی که در دولت مطرح می شود رای دهد. از این رو اصطلاح دموکراسی نمایندگی بکار برده میشود.

مشروطیت اول در افغانستان

افغانستان الی بعد از جنگ جهانی دوم با سیستم نظام سلطنتی مطلقه اداره میگردد که امیران و بعداً پادشاهان دارای قدرت مطلقه بودند و در برابر تصامیم خود به ملت مسولیت نداشتند. اما بعد از آنکه در ۱۳۲۵ خ/ ۱۹۴۶، محمد هاشم خان جایش را به برادرش شاه محمود خان به عنوان صدراعظم داد در دوران تصدی او دموکراسی نیم بندی به میان آمد. در ۱۳۲۶ خ/ ۱۹۴۷ انتخاباتی برای شاروالیها برگزار شد. دو سال بعد، انتخابات مشابهی برای شورای ملی تدویر یافت. مجلس زیر نفوذ اکثریت دموکرات های لیبرال قرار داشت که برای سلطنت مشروطه ایستادگی کردند. احتمالاً در ۱۳۲۹ خ/ ۱۹۵۰، قانون رسانه های آزاد تصویب شد و دوره ای از جوشش سیاسی به وجود آمد که تعدادی از هفته نامه های خصوصی کوشیدند رؤیاهای روشنفکران لیبرال را به تصویر بکشند. با این حال، این نشریه ها، به میزان چشم گیری به عنوان انجمن های تازه شکل گرفته، احزاب سیاسی کم و بیش سازمان یافته بودند تا ابزارهای تبلیغات در میان جمعیت بیشتر بی سواد. اعضای اصلاح طلب شورا از طریق رسانه ها به مبلغان آزاد واقعیت های جامعه تبدیل شدند که شاه و صدراعظم احساس کردند که با این وضعیت به ادامه پیشبرد حکومت، آزادتر نیستند. (دوپری، ۱۹۸۰، صص ۴۹۸-۴۹۴).

دومین قانون مطبوعات به سال 1950 در شرایطی در افغانستان نافذ گردید که کشور بار دیگر آستن تحولات سیاسی - اجتماعی شده بود. انفاذ این قانون نه تنها زمینه فعالی محدود نشریه های غیر دولتی را به وجود آورد؛ بلکه درجهت دیگر روشنفکران و رده های آموزش دیده کشور عملاً آماده شده بودند تا هسته های سازمانهای سیاسی خود را پایه گذاری کنند.

نشریه های انگار، ندای خلق، وطن، نیلاب، ولس، و آینه، مطبوعات آزاد و غیر دولتی این دوره به شمار می آیند که در شهر کابل به نشر می رسیدند. به همینگونه نشریه و غیر دولتی اتوم در شهر میمنه مرکز ولایت فاریاب به چاپ می رسید. نشریه های دولتی پامیر، صدای ملت، پیام افغان، القبا، و ژوندون نیز در این دوره در مرکز ولایات کشور به نشرات آغاز کردند که بیانگر دیدگاه ها و

آغاز دوران بی‌ثباتی سیاسی در کشور است که تا امروز ادامه دارد. این کودتا، بدون توجه به شرایط تغییر یافته در کشور، جلو تکامل دموکراسی پارلمانی، آزادی‌های سیاسی و اجتماعی و مطبوعات آزاد را گرفت و منجر به استقرار یک دولت دیکتاتوری یکنفره گردید. در اخیر داوود با وعده‌های شاه ایران، رئیس‌جمهور مصر و عربستان سعودی کوشید افسران و عناصر چپی را که عامل به قدرت رسیدن او بودند از دولت خارج کرده و حساب خود را با حزب دموکراتیک خلق تصفیه نماید. این عمل موجب سقوط او و به قدرت رسیدن ح.د.خ.ا در کودتای هفت ثور ۱۳۵۷ گردید.

دو برداشت متفاوت از پروسه گسترش دموکراسی در افغانستان

بعضی‌ها عقیده دارند که داوود خان آرزو داشته تا دوره صدارت موصوف برای حد اقل بیست سال بعدی تمدید می‌گردید تا بعد از گسترش سواد همگانی، تأمین رشد اقتصادی و آمادگی مردم از نظر فرهنگی، دموکراسی آنهم بطور تدریجی معرفی می‌گردید. مشکل این استراتژی آن است که زمان این اجازه را برای معرفی تدریجی دموکراسی دلخواه داوودخانی نمی‌دهد. بیایید تجربه ایران را در نظر بگیریم. محمد رضا شاه در عمل مدل پیشنه‌های داوود خان را می‌خواست تطبیق کند: اول پیشرفت اقتصادی و اجتماعی بعد دموکراسی. نتیجه آن شد که با سرمایه‌گذاری‌های هنگفت عواید نفتی در واقع سطح زنده‌گی، رفاه، سواد، صحت به سطوح عالی رسیدند در عین زمان نظام اختناق سیاسی ساواک بیداد می‌کرد. مردم منتظر نشدند تا شاه دموکراسی موعود را معرفی کند و انقلاب اسلامی به عوض دموکراسی بدترین نوع دیکتاتوری و ارتجاع را برقرار کرد. اگر خمینی اختناق مذهبی را برقرار نمی‌کرد، الترناتیف دومی استقرار یک نظام کمونیستی از بطن انقلاب مردمی بود.

اگر مدل معرفی تدریجی دموکراسی یا مدل داوودخانی منجر به استقرار اختناق مذهبی در ایران شد امکانات تکرار این تجربه در افغانستان و یا استقرار یک نظام کمونیستی تا چه حدودی بود؟ آیا می‌توان نقش تعمیم معارف را در تشدید خواسته‌های آزادی خواهی و دموکراسی طلبی در ایران دست کم گرفت؟ همین اصل در افغانستان نیز صادق است.

دموکراسی فرصت‌یست برای تکامل ذهنی و سیاسی جامعه. تمام سیاست‌مداران پنجاه سال اخیر افغانستان در دهه دموکراسی ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۲ پرورده شدند. اگر به تجربه دموکراسی ظاهرشاه اجازه تکامل داده می‌شد، هرگاه از یکجانب نهادهای دولتی، سیستم اداره دولت (Public Service)، اردو، پولیس، قوه مقننه از طریق مسلکی ساختن این نهادها (غیر سیاسی ساختن) آنها، تعلیمات بهتر، تجهیزات بهتر و دادن آگاهی بهتر و با معرفی قوانین لازمه تقویت می‌گردید و از جانب دیگر قانون احزاب نافذ می‌شد و نهادهای دموکراتیک حمایت و تقویت می‌گردید و ترسی از نتایج دموکراسی وجود نمی‌داشت به یقین دموکراسی با گام‌های استوار به مرور زمان در جامعه به پختگی لازم می‌رسید و به یک نهاد اساسی اخلاق

حق، تعلیم و تربیه، الفلاح، آریانا، کانو او صنایعو و مهری در کابل و بعضی از ولایات کشور پایه گذاری شدند. باید یاد آوری کرد که داود خان نیز به مانند هاشم خان به آزادی مطبوعات و آزادی بیان اعتقاد و باوری نداشت. از همین جهت مطبوعات در دوره او متکی بر نظام استبدادی بود و دیدگاه‌های روشنفکران و نیازهای مردم در آن مجال بازتاب نداشت.

در حکومت محمد داوود که با تبلیغ و ترویج افکار دموکراتیک مخالف بود، دموکرات‌ها سرکوب شده بودند و عظیم‌ترین بخش‌هایی از مردم جامعه در نا‌آشنایی با آن به سر می‌بردند. آن بی‌علاقگی و نا‌آشنایی با انتخابات و در واقع با یکی از ارکان مهم دموکراسی، محصول چنان سیاست آسیب‌زای پیشینه یا یکی از عوامل مهم آن بود.

با این وجود، پیشرفت‌های اقتصادی از طریق یک‌رشته پلانهای پنج‌ساله انکشاف اقتصادی و اجتماعی در داخل نظام اقتصاد دولتی به میان آمد. در عین‌زمان، گسترش نظام آموزش جدید و کشف تدریجی حجاب به افزایش صفوف روشنفکران ناامید کمک کرد.

دهه دموکراسی در افغانستان (۱۳۴۳ تا ۱۳۵۲ هـ ش)

بعد از سالها حکومت‌های دیکتاتوری هاشم خان، شاه محمود خان و محمد داوود خان، مردم افغانستان برای اولین بار با تدوین و انفاذ قانون اساسی سال ۱۹۶۴م (۱۳۴۳ هجری شمسی) به یک سیستم دولتی شاهی مشروطه دست یافتند که به موجب آن آزادی‌های سیاسی، حق بیان فکر و آزادی مطبوعات تضمین گردیده. شاه با کسب موقف غیرمسوول و واجب‌الاحترام در رأس دولت و قدرت اجراییه، مقننه و قضائیه را به مردم واگذار نمود و اعضای خانواده سلطنتی را مطابق تعامل کشورهای شاهی دموکراتیک اروپایی از احراز کرسی‌های صدارت و وزارت ممنوع نمود. در طول ده سال متعاقب آن که به دهه دموکراسی شهرت دارد، همانند هر کشور دارای سیستم دموکراسی تازه یا، سال‌های اوج‌گیری فعالیت‌های سیاسی در کشور به حساب می‌آید. ده‌ها حزب سیاسی و ده‌ها روزنامه و جریده آزاد غیردولتی سیاسی و اجتماعی عرض وجود کرده زمینه‌های تشکل و قوام افکار و جریانات سیاسی را در کشور اعم از چپ افراطی (منجمله خلق، پرچم، شعله جاوید)، راست افراطی (منجمله سازمان جوانان مسلمان یا اخوان المسلمین که بعداً به حزب اسلامی و جمعیت اسلامی مبدل شدند) و جریان‌های میانه‌رو (مانند افغان ملت، مساوات) را فراهم آورد. در این مدت صدراعظمان متعددی آمدند و رفتند (دکتور یوسف، محمد هاشم میوندوال، دکتور عبدالظاهر، نور احمد اعتمادی و محمد موسی شفیق). این دوران با همزمان بود با آزادی بیان افکار سیاسی و اجتماعی در مطبوعات و تظاهرات و اعتصابات مسلسل و پیهم محصلان، استادان و متعلمین و معلمین و کارکنان مؤسسات صنعتی.

متأسفانه کودتای بدفرجام ۲۶ سرطان سال ۱۳۵۲ سردار محمد داوود به سقوط دولت شاهی مشروطه محمد ظاهرشاه، انحلال قانون اساسی دموکراتیک و ختم دهه دموکراسی انجامید. این کودتا سر

زمینه‌های تشکل و قوام افکار و جریان‌های سیاسی را در کشور اعم از چپ افراطی (منجمله خلق، پرچم، شعله جاوید)، راست افراطی (منجمله سازمان جوانان مسلمان یا اخوان المسلمین که بعداً به حزب اسلامی و جمعیت اسلامی مبدل شدند) و جریان‌های میانه‌رو ملی گرا (مانند افغان ملت، مساوات یا دموکرات مترقی) را فراهم آورد. در این زمان بود که در حلقه‌های روشنفکری کشور الگوهای مختلف انکشاف اقتصادی-اجتماعی در چوکات جهان بینی‌های متفاوت و متخاصم جهانی وسیعاً مورد مباحثه بود.

دموکراسی غربی

دو مشکل عمیق در مفهوم غربی دموکراسی وجود دارد. اولی فقدان بستر جدی تاریخی و دوم عدم درک و احترام به تفاوت‌های فرهنگی ملت‌ها.

اول - فقدان بستر جدی تاریخی

در ذهن غربی‌ها، دموکراسی از شکل سیاسی خاص زمان و مکان خود به شکل جهانی برای همه زمان‌ها و در همه کشورها ارتقا یافته است. با انجام این کار، هرگونه حس بافت تاریخی از بین رفته است. چنین طرز فکری عمیقاً ناقص است. هیچ شکل سیاسی ابدی نیست. همه محصول زمان و شرایط خود هستند. دموکراسی غربی نیز از این قاعده مستثنی نیست. آینده دموکراسی حتی در خود غرب، نه قطعی است و نه تضمین شده است.

این برداشت که دموکراسی به سبک غربی یک پدیده دائمی است بر این باور استوار است که شرایط اساسی که آن را در غرب طی 70 سال گذشته حفظ کرده است، بخصوص در مورد ایالات متحده و انگلیس، به طور نامحدود ادامه خواهد داشت. اما اخیراً به طور فزاینده‌ای روشن می‌شود که نمی‌توان دوام این حالت را فرض کرد. دموکراسی در طیفی از کشورهای غربی از سلامت خوبی برخوردار نیست. این وضعیت بدتر از هر زمان دیگری از دهه 1930 به این طرف است. قابل یادآوری است که اجلاس رئیس‌جمهور بایدن برای دموکراسی که توسط ایالات متحده به منظور ترویج دموکراسی به سبک غربی در امریکای مرکزی و جنوبی در دسامبر 2021 برگزار شد، چیزی بسیار خنده دار وجود داشت. این در زمانی اتفاق افتاد که دموکراسی در خود ایالات متحده هرگز ضعیف‌تر یا بیشتر در معرض تهدید نبوده است، البته نه از زمان جنگ داخلی به اینطرف. تقریباً چنین وانمود شد که گویا شورش در کاپیتول هیل در اوایل سال 2021 هرگز رخ نداده بلکه فقط یک رویای بد بوده است.

باید به خود یادآوری کنیم که دموکراسی تنها از سال 1945 به این سو در غرب حاکم بوده است. در طول دوره بین دو جنگ، دموکراسی، حداقل در اروپا، به تعداد بسیار کمی از کشورها محدود بود. تنها کشورهای اروپایی که دارای نهادهای سیاسی دموکراتیک فعال بودند که توانستند در تمام دوره بین سال‌های 1918 و 1939 دوام بیاورند، انگلستان، فنلاند، دولت آزاد ایرلند، سوئدن و سوئیس

سیاسی جامعه مبدل می‌گردید. هندوستان، تا حدودی هم پاکستان، این راه را انتخاب کردند و منتظر نشدند مردم‌شان همه مرفه و باسواد شوند تا دموکراسی را معرفی کنند و امروز ثمر آن را در نهادینه شدن دموکراسی در تار و پود این کشورها به چشم سر مشاهده می‌کنیم. این راهی بود که اکثریت کشورهای دموکراتیک مانند بریتانیا، فرانسه و امریکا آن را تجربه کردند. آن‌ها منتظر نشدند مردم‌شان همه مرفه و باسواد شوند تا دموکراسی را معرفی کنند در عوض نهادهای دولت و نهادهای دموکراتیک را تقویت کردند و به نتایج و دست‌آوردهای دموکراسی احترام گذاشتند.

از اینجاست که برای من یک دموکراسی غرق در گل و لای که ضامن آزادی بیان و آزادی سهمگیری مردم در پروسه‌های دموکراتیک گرفتن قدرت دولتیست، هزار بار از یک دیکتاتوری که برای مردم پل و تونل بسازد ارزش دارد. فراموش نکنیم که یک دموکراسی لنگ لنگان هم قادر است امنیت مردم را تأمین کند طوری که از همچو امنیت و مصونیت در دهه دموکراسی ظاهرخان مستفید بودیم!

نظام سلطنتی مشروطه در دهه دموکراسی (1964-1973)

با معرفی اصلاحات در اداره دولت از طریق انفاذ قانون اساسی جدید، تقسیم قدرت دولتی به قوای ثلاثه، سپردن اداره حکومت به مردم و معرفی صدراعظم‌های غیر خاندانی و تضمین آزادی بیان و مطبوعات، شاه کوشید شرایط لازم سیاسی و اجتماعی را برای یک حکومت مسول پاسخ گو به ملت فراهم نموده عوامل سیاسی و اجتماعی بازدارنده در مقابل انکشاف اقتصادی و اجتماعی کشور را از میان بردارد. بعد از سالها حکومت‌های دیکتاتوری هاشم خان، شاه محمود خان و محمد داوود خان، که قصه‌های آنرا از زبان پدران و پدرکلانهای خود شنیده بودیم؛ نسل ما در عنفوان جوانی با تدوین و انفاذ قانون اساسی سال 1964م (۱۳۴۳ هجری شمسی) به یک سیستم دولت سلطنتی مشروطه دست یافتند که به موجب آن آزادی‌های سیاسی، حق بیان فکر و آزادی مطبوعات تضمین گردید. شاه با کسب موقف غیرمسوول و واجب‌الاحترام در رأس دولت قرار گرفت و قدرت اجرائیه، مقننه و قضائیه را به مردم واگذار نمود و اعضای خانواده سلطنتی را مطابق تعامل کشورهای شاهی دموکراتیک اروپایی از احراز کرسی‌های پر مسوولیت دولتی صدارت و وزارت ممنوع نمود.

در ده سال متعاقب آن که به دهه دموکراسی شهرت دارد صدراعظم‌ان متعددی آمدند و رفتند (دکتور محمد یوسف، محمد هاشم میوندوال، دکتور عبدالظاهر، نوراحمد اعتمادی و محمد موسی شفیق). این دوران همزمان بود با آزادی بیان افکار سیاسی و اجتماعی در مطبوعات و تظاهرات و اعتصابات مسلسل و پیهم محصلان، استادان و متعلمین و معلمین و کارکنان مؤسسات صنعتی به تحریک چپ‌های افراطی و راستی‌های افراطی.

در دهه دموکراسی، همانند هر کشور دارای سیستم دموکراسی تازه یا، سال‌های بیداری و اوج‌گیری فعالیت‌های سیاسی درافغانستان به حساب می‌آید. ده‌ها جریان فکری و حزب سیاسی و ده‌ها روزنامه و جریده سیاسی و اجتماعی آزاد غیردولتی عرض وجود کرده

ایالات متحده آمریکا و چین هردو در 40 سال گذشته از پیرویه جهانی شدن اقتصاد و تجارت به حد اعظم مستفید شدند. عواید هنگفت ایکه به آمریکا سرازیر گردید به عوض آنکه به بهبود سطح زندگی اکثریت مردم آمریکا به انجامد به جیب چند نفر محدود ابر سرمایداران افتاد. به گفته برنی ساندروز کاندید مقام ریاست جمهوری چند سال قبل، در سال جاری 2022 دارایی های سه نفر مولتی بلیونر در آمریکا بیشتر از تمام داراییهای نصف پایانی تمام نفوس آمریکا یا 160 میلیون نفر میباشد. امروز 45% عواید جدید در آمریکا به جیب 1% ثروتمند جامعه در بالای هرم عاید سرازیر میگردد و روسای شرکتهای بزرگ آمریکایی 350 برابر عواید کارکنان شان درآمد دارند. عجب آن است که با وجود افزایش موثریت کاردر آمریکا، بعد از در نظر گرفتن افزایش قیمتها (انفلاسیون)، امروز میزان مزد و معاش در آمریکا کمتر از 50 سال قبل میباشد^[1]. در عین زمان عواید عظیم دولت آمریکا در 40 سال گذشته به عوض آنکه به بهبود زیربنایهای مواصلاتی، مخابراتی، راههای آهن، شاهراهها، شفاخانه ها و غیره برسد به تقویت صنایع نظامی، جنگهای تجاوزکارانه و استخباراتی مصرف شدند. چنانکه دوايت آیزنهاور در بیانیه ختم دوره ریاست جمهوری خود بعد از ختم جنگ جهانی دوم، هشدار داده بود، امروز اقتصاد آمریکا درست در همان وضعیت خطرناک در گرو مجموعه صنعتی و نظامی قرار دارد که دموکراسی آمریکا را به خطر بزرگی مواجه کرده است.

در عوض، چین در این مدت از یک اقتصاد در حال انکشاف به یک کشور صنعتی عظیم مبدل گردید که از نظر تولید صنعتی امروز مقام اول را در جهان دارد و 17 در صد تمام تجارت دنیا از چین ناشی میشود. همچنان در تضاد کامل با آنچه در آمریکا واقع شد، دولت چین در حال ارائه و فراهم کردن رفاه برای مردم خود است. در این مدت عواید مردم چین چندین بار افزایش یافت و چین قادر شد هفتصد میلیون نفر را از سطح فقر نجات دهد. دولت چین با استفاده از عواید هبگفت تجارت جهانی، به بهبود زیربنایهای مواصلاتی، مخابراتی، راههای آهن، شاهراهها، شفاخانه ها، مسسات تحصیلی و غیره پرداخت که در نتیجه امروز چین صاحب پیشرفته ترین سیستم خط آهن، درجهان است. همچنان با تمديد هزاران کیلومتر شاهرها دور افتاده ترین دهات به مناطق شهری وصل شدند که در نتیجه دهاقین امروز قادر هستند تولیدات زراعتی و مالداري خود را به سرعت به بازارها برسانند. بنابر آن طوریکه می بینیم، نظام حکومتی چین در ارائه نتایج به مردم خود در 40 سال گذشته بسیار برتر از نظام های دموکراتیک به سبک غربی بوده است.

در آستانه دهه دموکراسی، یعنی ۵۵ سال قبل از امروز، با وجود تکمیل پلانهای پنجساله اول، دوم و سوم انکشاف اقتصادی-اجتماعی، افغانستان هنوز هم در قطار چند کشورکمترین انکشاف یافته جهان با اقتصاد دهقانی فرسوده و حد اقل زیربنایهای ترانسپورتی، مواصلاتی، تولید انرژی برق و خدمات اجتماعی مانند معارف عصری و خدمات صحتی اساسی و فاقد صنایع تولیدی قرار داشت. مردم در تمام دهات کشور که تعداد آن به 38 هزار میرسید

بودند. این کشورها دارای اقلیت بسیار کمی از جمعیت اروپا هستند. اکثریت بزرگ تحت اشکال مختلف دیکتاتوری زندگی می کردند. تا حدودی، بیشتر یا تمام آن دوره، دلایل زیادی وجود داشت که چرا دموکراسی پراکنده بود، اما مهمترین آنها اثرات و پیامدهای فاجعه بار رکود بزرگ بود که شرایط را برای فاشیسم ایجاد کرد و شرایط دموکراسی را تضعیف کرد. در مقابل، دلیل اصلی موفقیت دموکراسی غربی پس از جنگ جهانی دوم، رشد اقتصادی طولانی مدت از سال 1945 تا اواسط دهه 70 بود که پس از آن رشد ادامه یافت، اما تا سال 2007 با سرعت بسیار پایین تری. اما بحران مالی سال 2008 یک نقطه عطف بزرگ محسوب میگردد که این امر منجر به ناامیدی فزاینده در میان نخبگان و نهادهای حاکم در بسیاری از کشورهای غربی از جمله ایالات متحده گردید. انگلستان، ایتالیا، فرانسه و یونان. اما دراماتیک ترین نمونه خود ایالات متحده بود. با ظهور دونالد ترامپ، اختلافات افزایش یافت، مواضع قطبی شدند، ظهور پوپولیسم و ناسیونالیسم و دشمنی با نخبگان مستقر در قدرت افزایش یافت. بر اساس مطالعات انستیتوت سیاست عمومی بنت در کمبریج، بحران فزاینده دموکراسی در کشورهای آنگلوساکسون موجود است به طوری که نارضایتی از عملکرد دموکراسی از سال 1995 تاکنون دو برابر شده است. به احتمال زیاد چنین نارضایتی همچنان افزایش خواهد یافت. حتی آینده دموکراسی ایالات متحده، که مدتها سنگر دموکراسی غربی بود، اکنون به دور از قطعیت است.

حکومت در خدمت مردم

در نهایت امر وظیفه اساسی و ابتدایی حکومت، از هرنوع، محتوا و شکلی که باشد، باید به مردم خود رفاه اقتصادی و اجتماعی و امنیت را فراهم نماید. این نتیجه نهایی است. اگر نتواند فراهم کند، دیر یا زود جایگزین خواهد شد. این مشکل اساسی است که اکنون دموکراسی های غربی با آن مواجه هستند. آنها به طور فزاینده ای قادر به فراهم کردن رفاه اجتماعی و اقتصادی به مردم خود نیستند. هر قدر در مورد مزایای دموکراسی صحبت شود، آزمون حیاتی توانایی یک نظام سیاسی در ارائه رفاه اجتماعی، ارتقای استاندادهای زندگی مردم است. این دقیقاً همان جایی است که دموکراسی های غربی اکنون در حال شکست هستند. بیایید مثال آمریکا را در نظر بگیریم. ایالات متحده آمریکا از نظر اقتصادی تقریباً در تمام دوران موجودیت خود در حال انکشاف بوده است که یک واقعیت خارق العاده محسوب میگردد. این امر به نظام حکومتی آمریکا اعتبار و اقتدار زیادی بخشیده است. اما وقتی حالت بر عکس باشد چه اتفاقی می افتد؟ وقتی نظام آمریکا نتواند در خدمت مردم خود باشد چه واقع خواهد شد؟ زمانی که ایالات متحده خود را در یک روند بی پایان افول و کساد نسبی می بیند؟ زیرا این چیزی است که آینده در انتظار آن است. آیا دموکراسی آمریکایی در شرایط بسیار بدتر زنده خواهد ماند؟ علائم اولیه چندان دلگرم کننده نیستند.

غنی بدون برخورداری از حمایت یک سازمان متشکل سیاسی حزبی به حمایت روشنفکران و سازمان‌های خورد و ریزه غیر جهادی و افراد عامه ملت که از استیلای جنگ‌سالاران در 20 سال اخیر به ستوه رسیده اند، دل بسته است.

مضاعف بر آن، امتیاز دهی‌های سخاوت‌مندانه اشرف غنی به داکتر عبدالله در توافقنامه‌های سیاسی و دادن سهم پنجاه - پنجاه در دولت سبب نارضایتی عمومی پشتون‌ها شد و اشرف غنی را از حمایت مورد نیاز بسیار نزدیک بسیاری از سیاست‌مداران پشتون محروم ساخت. این امتیاز دهی‌ها عملاً حکومت او را فلج نموده و در گروگان داکتر عبدالله قرار داده بود.

اخطار نماینده ملل متحد در جلوگیری از نشر نتایج تفتیش شده انتخابات سال 2014 قبل از توافق سیاسی باید به اشرف غنی از متزلزل بودن موقف حامیان خارجی کشور و نقش سازش‌کارانه آن‌ها هیچ شکی باقی نمی‌گذاشت. در نهایت طوری که دیدیم با وجود پیروزی قاطع اشرف غنی که بزرگترین تفتیش انتخاباتی در جهان آن را تأیید نمود، موقف متزلزل و سازشکارانه امریکا سبب تحمیل ائتلاف ۵۰-۵۰ بالای اشرف غنی شد که نتایج نامیمون آن در بی اعتباری و ضعف دولت در کشور مشاهده گردید.

بدین ترتیب تنظیم‌های جهادی دوباره در نتیجه کانفرانس بن به کمک امریکا و متحدین آن در افغانستان به قدرت رسیدند. در طول بیست سال متعاقب با سرازیر شدن ملیاردها دالر کمک نظامی، اداری و انکشافی به افغانستان و تطبیق و اجرای آن توسط شرکت‌های خصوصی امریکایی-غربی و قراردادهای داخلی آنها و سازمان‌های (تصدیه‌ای) تازه ایجاد شده غیر دولتی (ان، جی، او، NGOs) ها زمینه های فساد بزرگ در کشور فراهم گردید. در همچو یک فضایی، رهبران تنظیم‌های جهادی و تازه به قدرت رسیده های وارداتی امریکایی‌ها به سرعت به غارت ثروتهای کشور پرداخته با سوء استفاده از قدرت دولتی، تولید و قاچاق مواد مخدر یک اقتصاد مافیایی را در کشور ایجاد کرده یک قشر فوق العاده ثروتمند، بخصوص در محور اتحاد شمال، ایجاد گردید که به انحصار قدرت دولتی دست زده و از پذیرفتن هرگونه شکست انتخاباتی بدست مردم، به کمک امریکا، اباً ورزیدند. علاوه بر آن این گروه زمینه های گسترش هجوم فرهنگی "ایران بزرگ!" را در کشور فراهم کردند که هدف آن حذف هرگونه اشاره به ملت افغانستان و بی هویت ساختن مردم و دولت افغانستان است.

در کشور ما، به گفته فرید بهمن "بیشرف ترین نوع اشرافیت سیاسی میراثی" شکل گرفت (از صفحه فیسبوک فرید بهمن، ششم اپریل 2020م). مهره های جنگسالار تنظیمی مسلح به عشق تبار، دین، مذهب و زبان از سال 2001م بدینسو قشر همیشه حاضر در قدرت سیاسی را تشکیل داده که بخاطر حفظ قدرت سیاسی و ثروتهای چپاول شده قارونی خود از هیچگونه زد و بندها و معامله و قرار و مدار دریغ نمی‌ورزند.

متأسفانه از آنجاییکه این اشرافیت سیاسی در محوریت عبدالله عبدالله رنگ قومی ضد پشتون دارد از حمایت کورکورانه و بیدریغ

با نور اریکین و لمپه شب ها را سپری میکردند و از انرژی دوامدار برق بجز از شهرهای کابل، قندهار، هرات، مزارشریف و جلال آباد در سایر شهرها خبری نبود. در اکثریت علاقه داریها و ولسوالیهایی کشور مکاتب ابتدائی، بخصوص برای دختران، موجود نبود و مکاتب ثانوی یا لیسه ها که تعداد مجموعی آنها از شمار انگشتان دو دست بیشتر نبودند صرف در شهرهای بزرگ موجود بودند. بطور مثال در شهر هرات که سومین شهر بزرگ کشور بعد از کابل و قندهار شمرده میشد در سال 1965م تنها دو لیسه عمومی برای پسر ها (لیسه سلطان و لیسه جامی) یک لیسه دخترانه (لیسه مهری) و یک دارالمعلمین و یک مدرسه دینی فخرالمدراس فعال بودند. جای تعجب نبود که در آزمون تعداد باسوادان در جامعه کمتر از ده فیصد، خدمات صحی عصری بجز از چند شفاخانه و کلینیک در شهرهای بزرگ در سطح ولسوالیها و دهات اصلاً موجود نبودند. در نتیجه با موجودیت میزان بلند وفیات، بخصوص در میان کودکان، و شاخص بلند میزان وفیات نوزادان قبل از رسیدن به یکسالگی به 200 نوزاد در هر هزار تولد، طول متوسط عمر در افغانستان 38 سال و در پایان ترین سطح خود در جهان قرار داشت.

دست‌آورد غم انگیز و فاجعه بار دولت ربانی-مسعود (1992-1996) درهم شکستن ساختمان دولت افغانستان و خلع اردوی مسلح و مسلکی کشور، آغاز جنگ‌های تنظیمی و جنگ ضد قوم هزاره آن‌ها بود که هنوزهم بیاد ملت افغانستان است. شورای نظاریها به دموکراسی و حکومت قانون احترام و یا بندی ندارند. شورای نظاریها و در رأس عبدالله عبدالله، نتایج سه انتخابات پیهم ریاست جمهوری را قبول نکردند، زمزمه اغتشاش، کودتا و ایجاد حکومت موازی را چندبار سر دادند و بعد از انتخابات سال 2019 اجرا کردند.

تأمین حاکمیت دولت مرکزی بالای قدرت‌های محلی، ختم قدرت‌های نیمه مستقل محلی وابسته به جنگ‌سالاران گذشته، جواب‌دهی اداری و مالی ارگان‌های محلی به دولت مرکزی و غیره ابتکارات مورد نیاز ضرورت دارد این ابتکارات در بسیاری موارد با منافع حامیان رییس اجراییه در تناقض واقع شده با مقاومت شدید رییس اجراییه در نطفه کشته می‌شدند. بطور مثال عطا محمد نور سرپرست ولایت بلخ که در طول یازده سال با خود مختاری کامل والی ولایت بلخ بود آشکارا از تقرر شخص دیگری به این مقام جلوگیری کرده و داکتر عبدالله از این موقف تمردی او حمایت کرد. تزلزل ائتلاف سیاسی میان اشرف غنی و عبدالله عبدالله در هردو دور ریاست جمهوری اشرف غنی ناشی از بی موازنگی ساختمان سیاسی دولت ائتلافی آنهاست. در یک قطب داکتر عبدالله رییس اجراییه/رییس شورای عالی مصالحه ملی از حمایت یک سازمان متشکل سیاسی-نظامی در وجود حزب جمعیت و حزب وحدت و حامیان جهادی آن‌ها در داخل ساختمان دولتی، در رسانه‌های وابسته، جامعه مدنی وابسته، در وجود وکلای وابسته در پارلمان و تمام عناصریکه در بیست سال اخیر با استفاده از قدرت دولتی به جاه و منال رسیده اند بر خوردار بود. در قطب دیگر داکتر اشرف

کشور به امارت اسلامی طالبان شدند. بی جهت نیست که بسیاریها در افغانستان از پیروزی طالبان صرف به آن جهت استقبال میکنند که به انحصار قدرت سیاسی و مافیایی توسط آنچه آنها "لندگران" می نامند پایان داده اند.

امروز امارت اسلامی طالبان دور دوم نیز ناگزیر با همین سرنوشت مقابل است. طالبان اگر نتوانند به مردم خود رفاه اقتصادی و اجتماعی و امنیت را فراهم نمایند محکوم به ذوال خواهند بود.

دموکراسی و موضوع تفاوت‌های فرهنگی ملتها

موضوع مهم دیگر مباحثه در امر دموکراسی توجه به تفاوت‌های فرهنگی ملتها است. غرب همواره الگوی حکمرانی خود را در هر کشور و با هر تاریخ و فرهنگش قابل اجرا دانسته است. یک سبب مناسب همه نمونه کلاسیک آن حمله به عراق در سال 2003 بود. تحمیل یک شکل کاملاً بیگانه از حکومت بر کشوری که از نظر فرهنگی و تاریخی عمیقاً متفاوت بود. اما این ماموریت سقط شده یک امر تصادفی یا یک حادثه منفرد بخود نبوده است. همین فلسفه اساس فکری امپراتوری‌های استعماری بریتانیا، فرانسه، هالند و دیگر قدرت‌های اروپایی را در قرن نوزده و قبل از آن تشکیل میداد. قدرت‌های اروپایی به دنبال این بودند که اراده، مذهب، آداب و رسوم و ایمان خود را در هر سرزمینی که تسخیر می کردند، از جمله چین، به نام تمدن تحمیل کنند. تهاجم و مداخله غیرمتمدنانه به نام دموکراسی، آخرین نمونه است. اگر دولتی، از نظر ایالات متحده، دارای شکل غیرمشروع حکومتداری باشد، امریکا معتقد است که حق مداخله برای تحمیل نسخه خود از دموکراسی را دارد.

بنابراین، حق حاکمیت هر کشور و حق انتخاب آن از دید آمریکا مشروط به انتخاب شکل حکومتداری آن است. همچنین به یاد داشته باشیم که تصور غربی از دموکراسی تنها به دولت ملی محدود می شود. به عنوان مثال، در خارج از دولت ملی، به طور اساسی در عرصه بین‌المللی کاربرد ندارد. به همین دلیل است که غرب هرگز از اصطلاح دموکراسی در چارچوب نظام بین‌المللی استفاده نمی کند و به همین دلیل است که نظام بین‌المللی خالی از دموکراسی است. ایالات متحده معمار و حافظ نظام بین‌المللی موجوده است و معتقد است که این حق را دارد که هر زمان و هر کجا که بخواهد یکجانبه عمل کند.

غرب در حال حاضر کمتر از 15 درصد از جمعیت جهان را تشکیل می دهد، و با این حال، به مراتب بازیگر حاکم در سیستم بین‌المللی است. هر مفهومی از دموکراسی برای نظام بین‌المللی بی‌ربط و غیرقابل اجرا تلقی می‌شود. اجازه دهید به دولت ملی برگردیم و رویکرد حکومتداری یکسانی که غرب تجویز کرده انتظار دارد کشورها با هنجارهای غربی حاکمیت مطابقت داشته باشند. البته در واقع، جهان دارای تنوع عظیمی از تاریخ‌ها، فرهنگ‌ها و اشکال مختلف حکومتداری است. عدم شناخت و احترام به این امر به بسیاری از کشورها آسیب بزرگی وارد کرده است. حکمرانی موفق به معنای انتقال مجموعه ای انتزاعی از قوانین و رویه ها از یک

پشتون-نفرتان تاجک و هزاره در جامعه و در رسانه های متکی به سرمایه‌گذاری ایرانیها، بشمول رسانه های اجتماعی، مستفید بوده به یک زبان همه پشتونها منجمله رهبران پشتون تبار ارگ را فاشیست، طالب و طالب پرست و طالب پرور میدانند. اتفاقاً همین خصلت پشتون-نفرتی اشرافیت-سیاسی-قومی عبدالله محور، سبب یکپارچگی نامرئی انتخاباتی پشتونها در حمایت از روشنفکران پشتون تبار ضد طالبان حاضر در قدرت سیاسی گردیده عامل اصلی شکستهای چشمگیر انتخاباتی اشرافیت-سیاسی-قومی عبدالله محور میباشد.

حیرت انگیز است که سایر بازیگران سیاسی داخلی و خارجی افغانستان از جمله امریکاییان، پاکستانیها، روسها و ایرانیها در مخالفت با این قشر روشنفکر پشتون تبار حاضر در قدرت سیاسی افغانستان و حامیان آنها با اشرافیت-سیاسی-تنظیمی-قومی عبدالله محور همدست میباشند. به دلایل نامعلومی این اشرافیت سیاسی-تنظیمی-قومی با وجود شکستهای چشمگیر انتخاباتی، از کمک و حمایت و تشویق آشکار امریکاییها برخوردار بود. شاید با توجه به پشتون محور بودن جنبش طالبان، هدف استراتژیک به باور امریکا ایجاد یک توازن قومی در زعامت آینده سیاسی افغانستان با جبران اشتباهات کنفرانس بن بهتر حافظ منافع آنها باشد. علاوه بر آن طوریکه قبلاً توضیح شد بی ثبات سازی چین هدف استراتژیک امروزی امریکا و استفاده از موقف اسلام گرایی افراطی طالبان برای کمک به جنبش اسلامی ترکستان شرقی میباشد. برای رسیدن به این مقصد، امریکاییان موقف طالبان را ارتقا داده و در عمل به تضعیف سیاسی موقف دولت افغانستان پرداختند. در این زمان هدف امریکا در افغانستان ایجاد یک دولت اشتراکی به رهبری طالبان و شرکت رهبران سابقه جهادی در کابل بود که با موجودیت دراز مدت یک پایگاه محرمانه سی آی ای در افغانستان موافقه نماید تا برعلاوه ایالت سینکیانگ چین که همسرحد افغانستان است، ناظر فعالیتهای القاعده در جنوب آسیا و افغانستان هم باشد.

این شرایط رقت بار و انحصار قدرت سیاسی توسط مافیای سیاسی-اقتصادی به زعامت رهبران تنظیمهای جهادی و گسترش فساد اداری توسط این گروه زمینه های عینی را برای مداخله مجدد پاکستان در افغانستان از طریق تنظیم و تجهیز مجدد تحریک طالبان، که اکثریت رهبران و فعالان طراز اول آنها بعد از سال 2001 در پاکستان پناه برده بودند، فراهم نمود. از سال 2005 به این طرف حملات تروریستی تحریک طالبان در افغانستان مجدداً آغاز گردید که امروز قدرت را در افغانستان بدست دارد.

ایجاد بحرانهای مصنوعی سیاسی و مدیریت این بحرانها برای تضعیف دولت اشرف غنی به سیاست رسمی مخالفان شورای نظاری او مبدل گردیده بود. عدم قبولی نتایج سه انتخابات پیهام از جانب عبدالله عبدالله و حامیان شورای نظار او به وضاحت معلوم گردید که نظام سیاسی دولت افغانستان با دو خطر جدی مواجه بود. خطر مافیای جهادی جنگسالاران که با جوهر نظام و حاکمیت قانون در تقابل قرار دارند و با تضعیف بنیادهای دولت در نتیجه سبب سقوط

مثال دیگر عبارت از معرفی نامزدان برای پست های جدید میباشد. این جریان شامل یک دوره زمانی برای دانستن صادقانه و محرمانه نظریات همکاران، زیردستان و همچنین از مافوقان در مورد نامزدان است.

رئیس‌جمهور شی در تقویت دموکراسی همه جانبه مردمی، بر حمایت و بهبود سیستم کنگره خلق تأکید می‌کند و بر اعمال صحیح و مؤثر قدرت نظارتی کنگره خلق تأکید می‌کند. علاوه بر این، گزارش های کاری رهبری حزب در کنگره حزب هر پنج سال یکبار و گزارش های کاری دولت در کنگره ملی خلق هر سال منعکس کننده مقدار زیادی نظرات و پیشنهادات همه مقامات مربوطه، کارشناسان و حوزه های انتخابیه است. این گزارش‌های کاری فقط آن چیزی نیست که رهبری ارشد مطرح می‌کند، این اسناد محوری توسط تیم‌های مختلف، با نظرات مقامات و کارشناسان متعدد تهیه می‌شوند. اسناد به طور مکرر در طی شش تا هشت ماه یا بیشتر بارها در گردش هستند. رئیس‌جمهور شی بر نقش مهم کنفرانس مشورتی سیاسی خلق چین CPPCC در توسعه آزادی و دموکراسی مشورتی تأکید می‌کند. اگرچه CPPCC هیچ قدرت رسمی ندارد، اما از قدرت اجتماعی فزاینده ای مانند تخصص، نفوذ و فشار عمومی برخوردار است. سوال در این است که چرا جهان حزب کمونیست چین را اشتباه می‌فهمد؟ این امر تا حدی مشکل معنایی است، زیرا کلمه انگلیسی Party پارتی در سیستم های سیاسی دموکراتیک به یک حزب سیاسی اشاره می‌کند که در انتخابات آزاد چند حزبی رقابت می‌کند، اما وقتی یک حزب حاکم در مقابل چند حزب آزاد و باز رقابت نمی‌کند، آن نظام سیاسی دموکراتیک تلقی نمی‌شود. به این اساس این پرتله سیستم چین را که بر یک اصل متفاوت استوار است، جایی که حزب سازمان حاکم است، نه یک حزب سیاسی رقیب اشتباهاً غیر دموکراتیک می‌خواند. در حالیکه حزب در عملکرد چینیایی آن مشتمل بر یک نخبه اختصاصی از همه بخش‌های جامعه است که کمتر از 7 درصد جمعیت را تشکیل می‌دهد، اما وظیفه دارد از صد درصد جمعیت نمایندگی کند. بنابراین، حزب به عنوان سازمان حاکم، معادل یک حزب سیاسی حاکم به مفهوم غربی آن نیست. در نظام‌های غربی احزاب سیاسی تنها گروه معینی از رای دهندگان را در دوره‌های معین انتخاباتی نمایندگی می‌کنند. به همین دلیل، حزب کمونیست چین، CPC، تعهد بالاتر و گسترده‌تری برای ارتقای استانداردهای زندگی و رفاه شخصی همه شهروندان چینی دارد. این تعهدات شامل انجام اصلاحات، تحکیم حاکمیت قانون، شفافیت در اعمال دولت، مشارکت عمومی در حکومت، افزایش دموکراسی، و آزادی های مختلف از جمله حق بیان و حقوق بشر است. اینها همه چلنج های واقعی هستند.

آیا چین واقعاً دموکراسی دارد؟

در اولین دیدار و گفتگوی مجازی میان شی جین پینگ رئیس‌جمهور چین و جو بایدن، رئیس‌جمهور تازه انتخاب شده ایالات متحده،

کشور و اعمال آن در محیط و مجموعه شرایط کاملاً متفاوت در جای دیگر نیست. دموکراسی یعنی احترام به فرهنگ و سنت های یک کشور، اجازه دادن به دولت ها برای رشد و شکوفایی در شرایط بومی خود میباشد.

اشکال گوناگون دموکراسی

“دموکراسی همه جانبه مردمی” (whole-process people's democracy [2]) چین به چه معناست؟ چه تفاوتی با دموکراسی در غرب دارد؟ و این مفهوم چگونه عملی می‌شود؟ چین پروسه سهمگیری مردم را در تصمیم سطوح مختلف خود را “دموکراسی همه جانبه مردمی” می‌نامد که عبارتی مرموز برای غربی‌هایی میباشد که تصور می‌کنند نظام سیاسی چین به هیچ وجه نمی‌تواند دموکراتیک باشد. با این حال، هنگامی که رئیس‌جمهور شی جین پینگ احیای مجدد بزرگ چین را توضیح می‌دهد، از شش صفت امیدوارکننده استفاده می‌کند که یکی از آنها دموکراتیک است. او دموکراسی را ارزش مشترک انسانی و یک اصل کلیدی می‌داند که حزب و مردم چین برای حل مشکلات می‌خواهند از آن استفاده کنند. نظریه پردازان حزب کمونیست چین، “دموکراسی همه جانبه مردمی” را به عنوان یک دموکراسی زنجیره ای همه جانبه و کامل توصیف می‌کنند که شامل اجزای آتی میباشد:

1. دموکراسی در عملکرد؛
2. دموکراسی در نتایج؛
3. دموکراسی در طرزاعمال؛
4. دموکراسی در ماهیت؛ و
5. دموکراسی مستقیم و غیر مستقیم.

آنها تأکید می‌کنند که دموکراسی مردمی و اراده دولت باهم در اتحاد قرار دارند. البته که این در تئوری است، اما عمل چیست؟ فراخوان حزب عبارت است از گسترش مشارکت سیاسی منظم مردم، تقویت حمایت از حقوق بشر و حاکمیت قانون و تضمین برخورداری مردم از حقوق و آزادی های گسترده مطابق با قانون. این جریان شامل استفاده از حق رای دادن توسط مردم به منظورانتخاب دموکراتیک نمایندگان برای کنگره‌های (شوراهای) مردمی، و اطمینان از اینکه مردم مطلع باشند، در کار شوراها مشارکت نمایند، نظریات خود را بیان کنند و بر کار شوراهای مردمی که هنوز تحت رهبری حزب هستند، نظارت نمایند. البته، دموکراسی در سیستمیکه تحت رهبری حزب عمل میکند شامل دانستن افکار عمومی از طریق مکانیسم‌های همه پرسی، مانند نظرسنجی، برای تشخیص اینکه مردم چه فکر می‌کنند میباشد، مثلاً در مورد سیاست‌های پیشنهادی جدید، فرآیندی است که حزب آن را “ادغام خرد مردم” می‌نامد. بنابراین اگرچه در این سیستم انتخابات به معنای غربی آن وجود ندارد، اما تعامل خوبی برای سهم دادن اقشار مختلف مردم در تصمیم و نظارت بر عملکردها موجود است.

سطوح دولتی در سراسر کشور برگزار می شود که بزرگترین آن کنگره ملی خلق یا NPC است که از اعضای احزاب مختلف سیاسی، نمایندگان سازمان های مختلف، اقلیت های قومی و سایر گروه ها برای یک دوره پنج ساله تشکیل شده است. در اینجا، نمایندگان در مشاوره سیاسی، نظارت دموکراتیک و همچنین اداره امور دولتی شرکت می کنند. از سال 2016 به اینطرف 2.5 میلیون نفر از گروه ها و اقلیت های مختلف از همه اقشار جامعه به نمایندگی از آن گروه ها و اقشار در کنگره های مردمی انتخاب شده اند. علاوه بر این، از هجدهمین کنگره ملی در سال 2012 به اینطرف بیش از 3 میلیون پیشنهاد عمومی از طرف مردم ارائه شده است.

بسیاری ها نمی دانند که در حال حاضر در مجموع 9 حزب سیاسی در چین وجود دارد که هشت آن به حزب حاکم کمونیست چین وابسته نیستند، اما در کنار آنها در امور دولتی کار می کنند. بسیاری از اعضای هشت حزب سیاسی دیگر پست های مهمی مانند معاونت های کنگره ملی خلق را برعهده دارند.

خودمختاری قومی منطقه ای یکی دیگر از بخش های مهم دموکراسی سبک چینی است، که اساساً به این معنی است که در بخش هایی از چین با تمرکز زیاد اقلیت های قومی، مانند سین کیانگ، خودمختاری تحت هدایت دولت اعمال می شود. این به آنها اجازه می دهد تا از قدرت مستقل استفاده کنند و به امور خود رسیدگی کنند. چین دارای پنج منطقه خودمختار است که خودمختاری قومی منطقه ای را ارائه می دهند که عبارتند از سین کیانگ، تبت، مغولستان داخلی، مغولستان، گوانگشی و مینگسا. در نهایت، **خودگردانی** در سطح جامعه جایی است که چین بیشتر سیستم های انتخاباتی عمومی خود را در سطح مردمی به کار می گیرد. این بدان معناست که میلیون ها شهروند شهری و روستایی می توانند مستقیماً به نمایندگانی که زندگی روزمره آنها را اداره می کنند، رأی دهند. اصل خودگردانی به مردم در بنیادی ترین سطح جامعه چین اجازه می دهد در تصمیم گیریها، بحث در مورد سیاستها و مشارکت در نظارت دموکراتیک، سهم گرفته تا به بهترین شکل منعکس کننده نیازها و خواسته های مردم باشد. در انتخابات روستاها و محلات که در سراسر چین انجام می شود بیش از 90 درصد مردم مشارکت نموده از حق رای خود استفاده میکنند که بسیار بیشتر از اکثر دموکراسی های غربی است.

بنابراین، به طور خلاصه، واقعاً هیچ راه درست یا نادرستی برای مشارکت در دموکراسی وجود ندارد، تا زمانی که این دموکراسی توسط مردم و برای آنها طراحی شده باشد که بر اساس شرایط منحصر به فردی که آن مردم با آن مواجه هستند، خدمت می کند. شکل دموکراسی امروز چین بر اساس تغییرات و اصلاحات مداوم از دهه 1980 به اینطرف ادامه دارد و با سرعتی که برای چین مناسب است به تکامل خود ادامه خواهد داد. یک ضرب المثل قدیمی چینی وجود دارد که می گوید «از رودخانه با احساس سنگ عبور کن». این یک راه عالی برای توصیف رویکرد چین به دموکراسی سازی است که همچنان در حال گسترش و رشد است.

رئیس جمهور شی دربار دموکراسی در چین صحبت کرد. او به رئیس جمهور بایدن گفت، دموکراسی با یک مدل یا شکل یکسان برای کشورهای سراسر جهان نمیتواند تولید انبوه شود. اینکه یک کشور دموکراتیک است یا نه، باید به مردم آن کشور واگذار شود که تصمیم بگیرند. نادیده گرفتن اشکالی از دموکراسی که با دموکراسی مورد علاقه ما متفاوت است به خودی خود غیردموکراتیک است. اساساً، آنچه رئیس جمهور شی در اینجا می گوید این است که چین شکل خاص خود را از دموکراسی دارد، دموکراسی در همه اشکال و اندازه ها وجود دارد، و اینکه سایر کشورها، در این مورد ایالات متحده، باید به آن احترام بگذارند و از ادعای اینکه فقط شکل آنها دموکراسی درست است خودداری کنند. برای بسیاری این موضوع سؤالات بزرگی را ایجاد کرد. آیا چین واقعاً دموکراسی دارد؟ وقتی مردم چین نمی توانند به رئیس جمهور خود رای دهند، پس چگونه می توان ادعا کرد که چین دموکراسی دارد؟ بنابراین، بهتر است سعی کرد سبک دموکراسی چین و نحوه عملکرد آن به زبان ساده توضیح گردد.

دموکراسی سبک چین

در حالی که دموکراسی چین دارای جنبه های نمایندگی و همچنین جنبه هایی است که مبتنی بر انتخابات میباشد. نوع دموکراسی که در چین اعمال می شود به عنوان دموکراسی همه جانبه مردمی یا دموکراسی مشورتی نامیده می شود. اما اگر آن را فقط دموکراسی سبک چین بنامیم، احتمالاً آسان تر است. چیزی که بسیاری از مردم متوجه نمی شوند این است که بلافاصله پس از شروع اصلاحات و باز شدن در های چین در سال 1978، این کشور همچنین اصلاحات دموکراتیک را با هدف ایجاد آرام آرام سیستم های دموکراتیک بر اساس خصوصیات منحصر به فرد تاریخی چین، جغرافیه، مشکلات جمعیتی و غیره آغاز کرد. کلید دموکراسی سبک چین این است که مردم مهمترین چیز هستند. به همین دلیل است که به آن جمهوری خلق چین می گویند، واحد پول را پول مردم می گویند، بانک مرکزی را بانک مردم می نامند و غیره. در این جا برای آسانی، چهار بخش اصلی دموکراسی سبک چین را که در آن مردم چین به طور منظم از حقوق دموکراتیک خود استفاده می کنند، برجسته می کنیم. این چهار بخش شامل:

1. کنگره خلق؛
2. همکاری چند حزبی؛
3. خودمختاری قومی منطقه ای؛ و
4. خودگردانی

در سطح جامعه هستند.

کنگره های مردمی جایی است که نمایندگانی از همه اقشار، همه پیشینه های سیاسی و همه بخش ها برای نمایندگی از اقشار خود در روند سیاسی انتخاب می شوند. این کنگره ها در بسیاری از

است. و نکته طنز اینجاست که روشنفکران چینی به شما می گویند که ما بحث هایی داریم و طیفی از نظرات مختلف وجود دارد. اما بازهم گفته میشود در چین آزادی بیان وجود ندارد. من متوجه نشدم بچه ها منظورم این است که یا آزادی بیان وجود ندارد یا وقتی چینیها در نشریات خود مناظره می کنند آزادی بیان محسوب نمیگردد؟

جدال ترقی و ارتجاع در افغانستان

نزدیک به نیم قرن است که افغانستان در نتیجه بی ثباتی سیاسی در تراژیدی حوادث بس ناگوار میسوزد. آنچه در محراق این تراژیدی ملی قرار دارد عقب ماندگی اقتصادی و اجتماعی افغانستان از تمدن و صنعت معاصر است. در شرایطیکه نزدیک به هفتاد فیصد نفوس افغانستان در دهات زندگی نموده متکی به اقتصاد زراعتی و مناسبات روستائی اند، نیم قرن بی ثباتی سیاسی، جنگ، بیسوادی و کم سوادی، و استیلای مرتجعین بدوی بالای نفوس دهاتی، این خلای تمدنی را عمیقتر ساخته زمینه رشد عناصر افراطی مذهبی ضد ترقی و حاکمیت آنها را در دهات فراهم نموده است. قربانیان ادامه این تراژیدی نیم قرنه، مردم تمام اقوام و زبانهای افغانستان و بخصوص ده نشینان مناطق پشتون نشین کشور در همسایگی پاکستان بوده اند. با به قدرت رسیدن مجدد افراطیون بدوی و متحجر طالبان، این حقیقت برای همه آشکار شد که در مجموع مضمون اصلی این کشمکش نیم قرنه در افغانستان مبارزه ایدئولوژیک میان ترقی و ارتجاع بوده است.

تقلیل موضوع محوری بی ثباتی سیاسی افغانستان از عامل اصلی مبارزه میان ترقی و ارتجاع به کشمکش مغرضانه نادرست تاریخی قومی پشتون و تاجیک توسط عناصر ضد ملی افغانستان یک حامی با نفوذ و قدرتمندی در وجود پاکستان یافت و این برداشت نادرست و ضد ملی را به عنوان دلیل اصلی قیام طالبان در میان حامیان بین المللی دولت جمهوری اسلامی اشاعه نمود که در نتیجه آن پروسه انکشاف سالم دولت سازی، دموکراسی و مطبوعات ملی مسول در کشور صدمه دیده به تضعیف دولت منجر شده یکی از عوامل سقوط دولت جمهوری را فراهم ساخت. متأسفانه این نوع برداشت هنوزهم در میان طیفی از فعالان گروه مقاومت ضد طالبان اشاعه داشته مانع عمده در جهت ایجاد یک اتحاد ملی مترقی ضد افراطیت و بدویت طالبانی محسوب میگردد. باید دانست که امر نجات افغانستان از هیولای افراطیت مذهبی و بدویت طالبانی را نمیتوان همزمان با مخالفت با ارزشهای ناموسی ملت افغانستان بشمول نام کشور و ملیت شناخته شده جهانی "افغان" ادامه داد.

طوریکه میدانیم بعد از بیست سال اقتدار دولت جمهوری اسلامی افغانستان به تاریخ 15 اگست سال 2021 سقوط کرد و تحریک طالبان افغانستان برای بار دوم دولت امارت اسلامی خود را برقرار کردند. باوجود مشکلات و نارساییهای زیادی که در اداره دولت جمهوری موجود بود، مردم افغانستان امیدهای زیادی به یک آینده درخشان،

ویجی پراساد^[3] در مورد بحث های فکری که در چین در جریان است صحبت می کند. او می گوید: «فکر می کنم این سؤال مطرح است که آیا چین سرمایه داری را احیا کرده است؟ آیا چین سوسیالیست است؟ به نظر من این سوالات اشتباه آمیز اند. ما معتقدیم تاریخ بشر از طریق یک سری از تضادهای دشوار بین آرزوهای مردم، روابط اجتماعی آنها، نیروهای تولیدی که آنها به ارث می برند، اتفاق می افتد. این چیزها در تنش خاصی هستند. همچنان سنت های موروثی وجود دارد که بر اساس ماتریالیسم تاریخی، اندوخته بسیار غنی از درک چگونگی تغییر است. فقط به این دلیل که یک انقلاب به وقوع پیوسته به این معنی نیست که روز بعد آن کمونیسم ایجاد شده است. تغییرات اجتماعی-اقتصادی اینطوری کار نمی کنند. همه این عوامل درتلا اند. چگونه روند ساخت سوسیالیسم را آغاز کنیم؟ این یک فرآیند یا پروسه است، این یک رویداد نیست. انقلاب هم یک رویداد و همچنان یک فرآیند یا پروسه یا جریان است. اما ساختن سوسیالیسم یک فرآیند یا پروسه طولانی است، و این یک روند بحث است زیرا شما نهادهای گذشته را به ارث می برید که باید آنها را تغییر دهید. شما محدودیت های خود را به ارث می برید. منظورم این است که چرا این همه انقلاب در کشورهای به اصطلاح عقب مانده اقتصادی اتفاق می افتد؟ روسیه، چین، ویتنام، کوبا. انسان باید مقداری صبر داشته باشد. در چین، یک سری بحث ها در طول زمان، نه تنها در درون جنبش کمونیستی، بلکه در جامعه گسترده تر چین، وجود داشته است. بیایید در مورد بحث کنیم که راه پیش رو چیست؟ اگر به تجربه چین و شوروی در دهه 90 نگاه کنید، آنها تجربیات بسیار متفاوتی هستند. بحثی در داخل چین وجود داشت. برخی معتقدند بیایید نیروهای مولد را پیش ببریم تا در نهایت به سوسیالیسم منتقل شویم. این یک راه مشروع برای فکر کردن در مورد مسائل است. شاید من با هر کاری که انجام می شود موافق نباشم، اما می دانم که استدلال ها واقعی اند و در واقع، مثال چین یک بحث پایدار در مورد اینکه تا کجا پیش می رویم است؟ طوریکه می بینید زیر رهبری شی جین پینگ هر لحظه تغییر و تنظیم (کالیبراسیون) مجدد وجود دارد. اکنون شاهد افزایش بیش از حد نابرابریها هستیم، بنابراین باید به فقرا توجه بیشتری شود. شما نباید به این واقعیت که مردم چین هم متفکر و هم سیاسی هستند بی علاقه باشید. در حزب کمونیست چین مباحثه جریان دارد. این یک حزب بسیار بزرگ است. میلیون ها نفر در آنجا حضور دارند و جناح ها و گروه هایی مختلفی در آن موجود است که با هم بحث می کنند. چنن فو (Chen Foo) یک مقاله ای عالی در مورد مکاتب فکری مختلف در چین نوشت. او یک محقق ارشد در آکادمی علوم اجتماعی چین است، مؤسسه ای را در شانگهای اداره می کرد، مقاله ای درخشان نوشت و گفت که مکاتب فکری زیادی وجود دارد. حتی لیبرالهای جفرسونی هستند که با آنها موافقت ندارد. اما لیبرال های جفرسونی چه کسانی هستند؟ نیو لیبرال ها نیز وجود دارند. او می گوید، در چین، بله، همه این افراد وجود دارند. مائوئیست ها وجود دارند، زیرا مباحثه عمومی درمیان

را طالبان قبول ندارند. مطابق تفکر طالبانی مردم باید مطابق به اصول حاکم در جوامع اسلاف اسلام زندگی کنند. قراردادهای اجتماعی مانند قانون اساسی و سائر قوانین مدنی که متضمن حقوق اساسی و مساویانه مردم، مسئولیتهای دولت در ضمانت این حقوق، نقش مردم به عنوان بستر و شریک دولت، از بنیاد، نزد طالبان منتفی است. به همین اساس طالبان به موجودیت یک قانون اساسی برای اداره دولت اهمیتی قائل نیستند.

طالبان "اختلاط زن و مرد" را در جامعه جایز ندانسته به اصل جدایی زنان از مردان (اپارتاید جنسیتی) معتقد اند. بر همین اساس در دوازده ماه گذشته طالبان به تجرید کامل زنان از زندگی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی افغانستان اقدام کرده اند. این جدایی را در مکاتب ثانوی، پوهنتونها و موسسات تعلیمات عالی، ادارات و مراکز کار عملی کرده مطابق فیصله های طالبان زنان و مردان در اوقات متفاوت به تحصیل و کار می پردازند.

طالبان دختران و زنان کشور را از حق تعلیم و کار محروم کرده اند. دختران کشور برای یکسال از نعمت تعلیمات ثانوی محروم شدند. این بزرگترین جنایت در مقابل آینده ملت افغانستان محسوب میگردد و به تنهایی هرگونه مشروعیت حکومت کردن را از طالبان سلب میکند.

با گذشت زمان خطرآن موجود است که محدودیت های وضع شده بالای حقوق انسانی و مدنی مردم وبخصوص بالای اناث بیشتر و شدید تر گردیده اصل جدایی زنان از مردان، یا به عبارۀ اپارتاید جنسیتی، در زیر حاکمیت طالبان در افغانستان به روش زندگی روزمره مبدل گردد.

این برداشت طالبان نه ریشه در احکام شریعت اسلامی دارد و نه با ارزشهای فرهنگی عنعنوی افغانی سازگار است بلکه ناشی از اثرات مخرب تعلیمات مدارس بدوی پاکستانی و بخصوص نقش مدارس حقانیۀ پاکستانی به مثابه مرجع باورهای ایدیولوژیک طالبان میباشد.

در زیر حاکمیت دوازده ماهۀ طالبان، در حالیکه مردم از خلع مفسدین، جنگسالاران و تیکه داران قومی از قدرت استقبال میکنند، اما اقدامات لازم از جانب طالبان برای ایجاد یک حکومت فراگیر متشکل از افراد متعلق به اقوام و گروههای مذهبی و زبانی مختلف بعمل نه آمده است. جدائی و نفاق میان اقوام کشور که در طول چهل سال گذشته توسط سیاستهای قومگرایانه تبلیغ شده بود زخمهای عمیقی در کشور بجا گذاشته است اما طالبان برای ملت سازی و تحکیم وحدت ملی هیچ اقدامی نکرده اند.

شیوه های حکومتداری طالبان نیز با نیازمندیهای عصر ما و شیوه های سائر کشورهای اسلامی مطابقت ندارد. دولتها در عصر امروز شامل سه قوه مستقل اجرائیه، مقننه و قضائیه میباشد. موجودیت این سه قوه بطور مستقل سبب ایجاد زمینه های سهمگیری مردم در دولت شده و عدالت اجتماعی را برقرار نموده از دیکتاتوری جلوگیری میکند. طالبان به موجودیت سه قوه متشکله مستقل

و یک افغانستان پیشرفته، دموکرات و متمدن در چوکات دولت جمهوری اسلامی و قانون اساسی سال 2004 داشتند.

همچنان با وجود فساد گسترده، و ایجاد شگافهای اجتماعی در نتیجه اعمال سیاستهای قومپرستانه توسط یکتعداد فعالین سیاسی، دست، آوردهای بیست سالۀ دولت جمهوری اسلامی در زمینه های تضمین حقوق اساسی مردم، تضمین آزادیهای اجتماعی و سیاسی، تعلیم و تربیه، بهبود صحت عامه، تحصیلات عالی، ایجاد بنیادهای دولتی، خطوط مواصلاتی، تسهیلات مخابراتی، اطلاعات و فرهنگ، انکشاف سیستم بانکداری، انکشاف تجارت خارجی، افزایش عواید داخلی، قانونگذاری، ترانسپورت هوایی، تبارز جامعه مدنی و غیره زمینه ها قابل ملاحظه اند.

اما پیروزی طالبان با تکیه بر انفاذ شریعت مطابق تفسیر متحجر و بدوی و انفاذ عنعنات نابرابر و عقب مانده روستایی بر جوامع شهری امروزی این امید ها را به خاک یکسان نمود.

بعد از به قدرت رسیدن طالبان در 12 ماه گذشته اوضاع اقتصادی کشور بشدت و به سرعت رو به وخامت گذاشته است. با بسته شدن سرحدات، بسته شدن بانکها، عدم موجودیت پول نقد در بانکها، منجمد شدن ذخایر پولی د افغانستان بانک در بانکهای خارجی و بخصوص امریکا، وضع تعذیرات بین المللی در مقابل دولت امارت اسلامی، منجمد شدن کمکهای ملیارد دالری شامل صندوق اعمار مجدد افغانستان توسط بانک جهانی، توقف صادرات و واردات کشور و در نتیجه تقلیل عواید گمرکی، مسدود شدن ادارات و دستگاههای تولیدی و خدماتی و جلوگیری از کار زنان در خارج از منزل، خشکسالی، ماشین اقتصادی کشور از چرخش باز مانده است. بلند رفتن میزان انفلاسیون سبب افزایش قیمتها و بخصوص قیمتهای مواد ارتزاقی شده خطر فقر سراسری نیمی از مردم کشور را تهدید مینماید. بر اساس گزارش سازمان ملل، 10 میلیون کودک در خطر گرسنگی هستند و 14 میلیون نفر دارای مشکلات جدی در زمینه امنیت غذایی هستند که این معادل یک سوم نفوس افغانستان است.

در این شرایط که مردم در تلاش زنده ماندن و نجات خانواده های خود از خطر فقر قرار دارند، بی اعتنائی و تعرض طالبان بالای حقوق اساسی بشری مردم، حقوق زنان، حقوق مدنی، تعلیم و تربیه و شیوه حکومتداری انحصارگرانه وخامت اوضاع کشور را بیشتر نموده است.

متاسفانه مقامات امارت اسلامی طالبان مشکلات اقتصادی و رفع مشکلات زندگی مردم را وابسته به مشیت الهی دانسته امارت اسلامی را در این مورد از مسئولیت مبرا میدانند! این نوع برداشت در امر بهبود اوضاع امیدوار کننده نبوده است.

تجربۀ دوازده ماه گذشته نشان داد که طالبان از مواضع و افکار افراطی بیست سال قبل خود هرگز عدول نکرده اند. توجه به حقوق زنان و حقوق جامعه در ابعاد مختلف زندگی یکی از مطالبی است که در نزد گروه طالبان تنها در محدوده شریعت مطابق تفسیر اسلاف اسلام مطرح است. عنصر عقلانیت و شرایط تغییر یافته زمان

قوانین الهی (طبق تفسیر طالبان) بالای قوانین مدنی ارجحیت دارند. طالبان به حاکمیت قوانین مدنی تدوین شده توسط ملت هیچ تعهدی ندارند.

طالبان مشروعیت حکومتداری خود را از بیعت علمای دین کسب میکنند و هیچ تعهدی برای کسب مشروعیت از ملت افغانستان از طریق یک لویه جرگه عنعنوی ملت و یا انتخابات و همه پرسی مطابق تعامل کشورهای غربی ندارند.

با گذشت بیش از یکسال از ایجاد مجدد امارت اسلامی، حکومت طالبان هنوز مشروعیت ملی و بین المللی کسب نکرده است. دوازده ماه میشود جنگ در کشور ختم شده است اما طالبان با مردم افغانستان به کدام توافق صلح نرسیده اند. مردم افغانستان در زیر سایه تفنگ طالبان زیر عنوان دولت "امارت اسلامی افغانستان" در صلح زندگی نمیکند زیرا شرط اساسی استقرار صلح پایدار رسیدن به یک توافق ملی بالای شکل، ترکیب و ارزشهای دولت آینده افغانستان در چوکات یک قانون اساسی است که باید توسط یک لویه جرگه قانون اساسی توسط ملت افغانستان تصویب گردد. طالبان تاکنون در این مورد هیچ اقدامی نکرده اند و هیچ نشانه هم موجود نیست که در مورد کسب مشروعیت ملی برای ادامه دولت خود کدام طرحی داشته باشند.

بعد از دوازده ماه حکومتداری هیچ کشوری، بشمول هیچ کشور اسلامی، دولت طالبان را برسمیت نشناخته اند. همچنان که بیست سال قبل "حقوق زنان" مانع برسمیت شناختن رژیم آنها از جانب جامعه جهانی بود، امروز همچنان "حقوق زنان" مانع اصلی شناخت رسمی رژیم آنها از طرف جامعه جهانی است. علاوه بر رعایت حقوق اساسی مردم و بخصوص حقوق زنان برای تحصیل و کار؛ ایجاد یک دولت همه شمول و جلوگیری از گروههای تروریستی در استفاده از خاک افغانستان برای حمله و نفوذ به سایر کشورها شرایطی اند که جامعه جهانی برای شناخت رسمی در مقابل طالبان قرار داده اند. کشته شدن ایمان الظواهری در کابل توسط امریکاییان ثابت نمود که افغانستان هنوز هم لانه تروریستان بین المللی است و خطر تروریسم از افغانستان برای منطقه و جهان منتفی نشده است.

با توجه به این حقایق اوضاع جاری کشور که در واقع حاکمیت دوباره افراطیت مذهبی و بدویت و سرکوب مظاهر تمدن امروزی و ترقی خواهی در کشور است موجب نگرانی عمیق بوده تداوم وضع موجود برای آینده ملت و کشور افغانستان غیر قابل پذیرش میباشد.

[1] The US has rulling class, Burnie Sanders, The Guardian, Sep 2, 2022

[2] Dr. Robert Lawrence Kuhn, CGTN 25 Nov 2021

[3] Vijay Prasad, Tricontinental

www.dawatmedia24.com

دولتی عقیده ندارند بلکه بشکل دیکتاتوری حکومت میکنند و خواهند کرد.

طالبان حق حکومتداری و سیاست را منحصر به گروه خود دانسته هیچگونه گروه سیاسی و حزب مخالف را برسمیت نشناخته و اجازه فعالیت نداده اند و در آینده هم اجازه فعالیت نخواهند داد و به انتخابات، پارلمان و حق مردم در تعیین رهبران دولت عقیده ندارند. تجربه یکساله حکومتداری طالبان تایید میکند که روش حکومتداری آنها بر اساس تعبیر تحت اللفظی احکام شریعت، کاملاً مخالف ارزشهای مدنی و اجتماعی زندگی شهری در قرن بیست و یکم میباشد. در سالهای اخیر حتی عربستان سعودی تطبیق تحت اللفظی احکام شریعت را کنار گذاشته به ارزشهای مدنی و اجتماعی زندگی شهری در قرن بیست و یکم و قوانین مدنی رو آورده است. طالبان منبع مشروعیت خود را بیعت علمای دینی میدانند در حالیکه مطابق عنعنات افغانی منبع مشروعیت دولتها تصامیم شورای ملی و فیصله های لویه جرگه میباشد.

طالبان نه از قوانین گذشته پیروی کرده و نه قوانین جدیدی ساخته اند. در حالی که حکومت طالبان شریعت را مبنای قانونی اعمال خود تعریف کرده اند توضیح و تفسیر مورد نظر طالبان از شریعت مشخص نیست.

برداشت از احکام قرآن مجید و سنت محمدی به مثابه منابع اصلی شریعت اسلامی توسط مجتهدین و امامان دارای صلاحیت اجتهاد در موارد مشخص متفاوت است. تا حال در این زمینه اجماع واحد مدون موجود نیست که بدون موجودیت یک چنین اجماع برای تدوین قوانین اسلامی در حاکمیت طالب، مرجع مشروع متداول وجود ندارد و نه گروه طالبان به آن متعهد است. ساختارهای موجود حاکمیت طالب نه مشروع و نه تعریف شده اند. در نتیجه در حال حاضر طالبان قانون اساسی دولت جمهوری اسلامی را قبول ندارند در حالیکه سایر قوانین نافذ در کشور از همین قانون اساسی سرچشمه گرفته و در گرو این قانون قرار داشته و بی سرنوشت مانده اند.

با تعیینات روز افزون ملاها به عنوان قاضیها در محاکم، سیستم مسلکی مستقل قضایی کشور که با مشکلات زیادی در بیست سال گذشته، با حاکمیت قوانین مدنی مصوبه پارلمان تنظیم شده بود، در خطر سقوط به یک نظام حقوقی غیر مسلکی و نابرابر قرون وسطایی قرار دارد.

قابل یادآوری است که در طول بیست سال گذشته طالبان هیچ سندی، اعلامیه و مانیفستی از خط مشی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی خود منتشر نکرده بودند. اکنون بعد از دوازده ماه حاکمیت مجدد دولت امارت اسلامی باز هم طالبان هیچ سندی، اعلامیه و مانیفستی از خط مشی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی خود منتشر نکرده اند.

مولوی هبیب الله، امیرالمومنین طالبان، در بیانیه خود کدام خط مشی سیاسی-اقتصادی و اجتماعی را اعلام نکرد و از تدوین هیچگونه قانون اساسی در آینده نیز وعده نداد. او گفت که که

له پوهې سره سلیقوي چلند

قدرت الله هېوادپال، کابل

او که چیرې د دې خدمت له وړاندې کولو سره ستونزه لري، نو چا په زوره دغې چوکۍ او مسؤلیت ته نه دي راوستي، په مخه یې ښه، بل چا ته دې دا چوکۍ مسؤلیت پرېږدي.

نااهلي د مهارت او اړونده سلوک نشتوالی دی، هر کله چې یو چا ته مسؤلیت سپارل کیږي، نو هلته د دندې اړونده چارو کې د روزنې بحث راځي، یعنې دا شخص باید دې مسؤلیت اړونده مهارتونه او سلوکونه زده کړي، یوازې ځان ته پر غوره مالي، ځان یا یو بل ته د سترو لقبونو پر ورکولو او د ژمن او متقي پر ټاپو نه کیږي.

خلک زده کړه له تربیې سره تړي یا د ښوونکي او زده کوونکي اړخ ورکوي، یا د یوه ورکړه ده او د بل اخیستل، خو دې ته نه گوري چې مشوره ورکول پخپله روزنه ده، یوه چا ته ښه لار ښودل روزنه ده، له یو چا سره پر یوه موضوع بحث کول روزنه ده.

د گوگل زده کړه د مسلکي زده کړې مترادفه نه ده، له ډیرو خلکو سره چې بحث وکړې څرگنده پرې پوهیږي چې یو څو اصطلاحات یې گوگل کړي او په هره جمله کې یې بادوي، د ټولو بحث له فیسبوک څخه راخیستل شوی وي، یو څوک د مسلکي شخص فیسبوک پوست راواخلي شریک یې کړي، بیا له هغه شخص زیات دا ورته خوشحاله وي چې زه هم همدومره پوه یم. زموږ هېواد له ستونزمنو حالاتو تیرېږي، دلته باید له همفکرۍ، غوره مالي، جامو، ژبې، سیمه ییزې پیژندنې او انډیوالۍ زیات لیاقت او ظرفیت ته ارزښت ورکړل شي، مهمه نه ده چې تاسې څومره تکړه ټیټ رتبه چارواکي ولرئ که چیرې مشر پر کار پوه نه وي یا ورته وایاست چې خیر دی زده به یې کړي، نو تر څو چې یې زده کوي داسې ډیرې پریکړې به یې کړي چې د ټولو خانه به یې ورخراښه کړې وي.

دا چارواکي به ښوونځي پرانیزي یا به یې ولس پرانیزي یا پر خیرات روان نظام د نور خیرات او مرستو جذبولو لپاره به سیاسي پریکړې وکړي او هله به یې پرانیزي، خو که دا سبا یې

د پوهې یوه ستره ننگونه دا ده چې ناپوهه یې پر ارزښت نه پوهیږي، او هغوی چې پوهیږي هغوی ته ټوله پوهه یوازې خپله ښکاري، ډیر ځان په خپل چوکاټ کې پوه گڼي، خو دې ته نه گوري چې دا باید دا درک کړي چې پر هر څه هیڅوک نه پوهیږي، او پوهه دوامداره پروسه ده.

انسان ډیر پیچلی مخلوق دی، مذهب، اخلاق، سلوک، تربیه، پوهه، جنس، کورنۍ، قوم، او داسې نور یوازې د دې د شخصیت یوه برخه ده، که یو څوک ښه مذهبي شخص وي، دا په دې معنا نه ده چې په هر څه کې دې ښه وي، یا دې ښه مسلکي او پوه هم وي، که څوک په دنیاوي چارو کې ښه بریالی وي، پیسه داره وي، مشهور وي، ضرور نه ده چې په هر څه کې دې ښه وي، موږ ټول د زده کړې ساحې لرو او هغه باید وپیژنو.

له تیر یو کال راهیسې چارواکو د نجونو پر وړاندې ښوونځي قصداً تړلي دي، ښوونې او روزنې ارزښت ته پر کتلو هیڅ دلیل توجیه کوونکی نه دی، خو که له سیاسي او د چارواکو د نجونو پر وړاندې د عقدوي سلوک او د دوی که نااهلی له بحثه تیر هم شو او یوازې د ادارو د چارواکو په توگه ورته فکر وکړو، نو بیا هم د مسؤلینو په توگه دوی د خدمت ارزښت پر درکولو د هغې وړاندې کولو مسؤل دي، نه دا چې هغه وړاندې کیدونکی خدمت وارزوي او د خپلې نااهلۍ لپاره دلایل ولټوي.

خلاصه شي، که چیرې دا مبارزين له ځان سره ښه متخصصین او ماهره مشران ونه لري، چې د خلکو دا کوفت یو لوري ته رهنمائي کړي نو کله چې خبره خرابه شي بیا به ټول یو بل ته گوري او نه به پوهیږي چې څه وکړي، خو لکه چې هغه متل کا د «د غوايانو په جنگ کې تاوان د کانو بوتو وي» غرق به نور کړي، نو به بیا هم خپل جهل او سرزوری ته دلایل لټوي.

هېوادونه، ټولنې، کورنۍ، اشخاص پر مهارتونو آبادیږي، زنده باد او مرده باد نه غواړي، ډیر نظامونه چې دا مهارتونه ولري، خپله د مرده باد ښکار شي.

زه یې دلته اسلامي او کلتوري دلایل نه یادوم، ځکه هغه بې ځایه دي، او ډیرو پوهو او عالمو خلکو یې دغه دلایل ننگولي دي، یوازې دومره ده چې د عامه خدمتونو مسئولینو په توگه به دوی سبا ځواب وایي، دا چوکۍ او واک چا ته نه پاتېږي، هغې لور او خور، او د هغوی میندو او پلرونو ته دوی څه ځواب لري، چې خپل رب ته یې لاس اوچت کړی او سترگې یې له اوبښکو ډکې دي.

بس دی، له ځانه فرعونان مه جوړوئ، چې خلک بیلچه په لاس شي.

هم پرانيزي، دا زموږ د اولادونو چې دومره وخت راضاي کړ، د دې ځواب به څوک وایي.

پوه وگړی د هېواد ویاړ وي، هغه له ځان سره نور هم رسوي، تاریخ او نن له بیشمیره بیلگو ډک دی چیرې چې هیوادونو له پردیو پوهو غوښتي چې راشي او د هیواد په ابادۍ کې ورسره برخه واخلي، همدا پروښ عربي اماراتو تکره کاري ځواک لپاره د ویزو او اقامې اخیستلو نوي آسانه اصول معرفي کړل.

زموږ پوهو هیوادوالو ته د گاونډیانو بد رد، ښکېل او تحقیر منل له اوسنیو چارواکو سره له گوزارې ښه ښکاري.

د کپوالۍ او سفر ستونزې مني خو پدې هیواد کې ورته گوزاره ستونزمنه ښکاري، دا هغه هیوادوال دي چې پر کار پوه دي او فکر کوي چې په نوره نړۍ کې ځان ته کار موندلی شي، ماهره کاري ځواک د میوه دارې ونې په توگه وگورئ، چې د هغې کرل، ستروال، پالال او ساتل څومره وخت او ستونزمن کار دی، خو د تېر له یو گوزار سره څو کلنه ونه له منځه تللی شي.

د حاکمو طبقو ستره ستونزه دا وي، چې دوی مفکورې او مهارت تر منځ پر فرق ځان نه پوهوي. مبارزې پر زنده باد او مرده باد ښې ښکاري، خو بس همدومره یې گټه ده چې خلک راشي د زنده باد او مرده باد چیغې ووهي، د زړه کوفت وباسي او نوره خبره

د دعوت رسنیز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دی. هره مرسته، که لږه وي یا ډیره، زموږ رسنیز کارونه او هڅې پیاوړې کوي، زموږ راتلونکي ساتي او

زموږ د لا ښه خدمت زمینه برابروي. د دعوت رسنیز مرکز سره د لږ تر لږه \$/€10 ډالر یا په ډیرې مرستې کولو ملاتړ وکړئ. دا ستاسو

یوازې یوه دقیقه وخت نیسي. او هم کولی شئ هره میاشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ. مننه

د دعوت بانکي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروی بهر د نړیوالو تادیاتو حساب: NO15 0530 2294 668

د ویپس شمېره: Vipps: #557320

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as \$/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month.

Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

د طالبانو د امارت د حتمي

سقوط عوامل

محمد سليم

د تېرو څه باندې څلورو لسيزو راهيسي، په افغان ولس بې رحمه جگړه روانه ده، دې ولس لا ډېر پخوا د جگړو او ناكراريو تحمل له لاسه وركړى ؤ خو بيا هم جگړه روانه ده. د تېر كال (۲۰۲۱) تحول ته يو څه خلك په دې خوشاله وو چې نور به د جگړې لمن ټوله شي، كېداى شي چې روانه جگړه چې د اسلام په نامه روانه ده او تر شا يې پردي استخبارات دي د طالبانو د اسلامي تحريك پر وړاندې ممكن د اسلام په نامه بله ډله را پورته نه شي. او ښايي چې د گاونډيو استخبارات نور له جگړې لاس په سر شي او خپلې گټې د افغانستان په سوله كې ولټوي. همدارنگه دا اټكل هم ؤ، چې طالبانو نړۍ وليده، ممكن داسې نور د افغان ولس په پټيو ملهم كېږدي او داسې كارونه وكړي، چې په خپلو كړو سره د افغان ولس زړه خپل كړي خو تېر يو كال ته په كتو داسې داسې نښې او نښانې ډېرې دي، چې دا جگړه ممكن ختمه نه شي او ژر ده چې طالبان هم په يو جنگ واوړي او بالاخره له منځه لاړ شي. ممكن د طالبانو د له منځه تلل ډېر داخلي او پټ عوامل ولري، خو د ديني ارشاداتو، تاريخي شواهدو او طبيعي قوانينو په رڼا كې لاندې عوامل له ورايه څرگندوي چې طالبانو حتما ژر تلونكي دي:

د مشر اطاعت: طالبان د ملا عمر په څېر د ملا هيبث الله

اطاعت نه كوي. د بېلگې په توگه، ملاصاحب امر وكړ چې څنې كمې، ډېر ودونه مه كوى او لغړزني له صفه وباسئ. خو ټول وينو چې طالبان لا څپور دي، د طالب چارواكو ودونه په درز روان دي او صفونه خو لا څه كوي بلكې د قوماندانونو او وزيرانو گاردان هم لغړزني او اطفال دي. حال دا چې ديني نصوص (قرآن كريم) څو ځايه صريحا فرمايي، چې د امير په بې اطاعتۍ سره ناكامي حتمي رامنځ ته كېږي.

ژمنه: طالبانو په تېرو شلو كلونو كې په مراتو او كراتو دا [ژمنه او وعده] كوله، چې موږ په حكومت كې ټول خلك شريكوو، د ښځو

حقوق وركوو، د تعليم حقوق وركوو او كار به اهل كار ته سپارو. خو چې د ريښتيا ميدان راغى. ميم زورما ټول د ملا شول. په دې سره طالبانو له ولس او له مسلمانانو سره وعده خلافې وكړه او وعده خلافې د منافق كار دى. نبوي ارشاد دى چې "آية المنافق ثلاث، إذا وعد أخلف" او منافق د الله له نصرت څخه هرو مرو محروم دى.

امانت اهلو كسانو ته سپارل: طالبانو د الله امر او قرآني ارشاد (ان الله يأمركم أن تؤدى الأمانات إلى أهلها). په تحقيق سره الله تاسې ته امر كوي چې امانتونه خپل اهل ته وسپارئ. مگر طالبانو مسؤوليتونه اهل كسانو ته نه بلكې خپلو ملگرو ته وسپارل. آيا دا كوم منطق مني چې د روغتون مشر دې ملا وي، د برق مشر دې ملا وي. د نبى كريم ص حديث دى چې كله مسؤوليتونه نا اهلو ته وسپارل شول، نو د قيامت انتظار كوى. نو د طالبانو د حكومت قيامت به خامخا او ژر قايمېږي.

مسلكتوب: طبيعي قانون وايي چې كه يو موټر داسې چا ته په لاس وركړې چې موټروان نه وي. هغه به يې يا بېخي نه چالانوي او يا به يې كندې ته غورځوي، هم به ځان او هم به نور متضرر كوي. طالبانو همداسې وكړل. د حكومت چارې يې غير مسلكي خلكو ته وسپارلې. دوى به په دې سره هم ځان او هم افغان ولس د غم په تگر كښېنوي.

طالبان او نړۍ: نړۍ اوس يو كلى او يو تگر دى او دا هېوادونه د كورونو حيثيت دي. څوك چې په كلي كې اوسېږي نو كليوالي به كوي، له كليوالو سره به غاړه وړې، مگر كه كلي ته يوه داسې نوې كډه راشي او په كلي كې واړوي، چې د كلي خبره نه مني،

خلکو سره کاوه. د امریکایانو بمباریو، وژنو، چاپو طالبان کم نه بلکې زیات کړل، په بې مسؤولیته وژنو یې ولس خفه کړ، همداسې به د طالبانو دا بې رحمه چلند، بې محکمې وژنې او حلالول د هغوی مخالفین لا ډېر کړي، کرکه او نفرت به لا ډېر شي. وینه په وینه نه مینځل کېږي، په زور کلي نه کیږي. خو طالبان همدا کار کوي. چې پایله به یې کټ مټ د تېر حکومت په څېر وي. الله فرمایي: (وَإِنْ كُنْتَ فِظًا غَلظَ الْقَلْبِ لَنَنْفُضُوا مِنْ حَوْلِكَ) که ته سخت ژبی، سخت زړی وی نو دوی به له تا لرې شي. چې د ولس همدا حال دی. تاسې یوه سروې وکړئ چې خلک له طالبان له خلکو څومره خفه او مایوسه دي.

طالبان پرون او نن (خلک څه وايي): هغه ورځ چې طالبانو پنجشیر سقوط کړ، زه د واده د مراسمو لپاره کلی ته تللی وم. د کلي خلکو ویل: طالبانو خو حکومت ونيو نو الله دې مرسته ورسره وکړي او الله یې دې هوښیار کړي چې سم حکومت وکړي! خو ورځې مخکې یانې د طالبانو له راتلو لس میاشتې وروسته بیا همغه کلي ته د بل واده د مراسمو لپاره لاړم. ټولو خلکو طالبانو ته ښېراوې کولي. گیلې یې کولې او مایوسي یې څرگندوله. دا حالت همداسې نه پاتې کېږي ژر ده چې همدا خلک د تېر حکومت په څېر د طالبانو مخالفینو ته ځای هم ورکړي. مرسته ورسره وکړي او بالاخره له طالبانو ځان خلاص کړي.

خلک څومره هیله من دي: په ۲۰۰۱ کال کې چې کله تېر حکومت راغی له نړۍ او افغانانو سره د نوي ژوند هیلې را وتوکېدې، ملیونونه کېوال را ستانه شول، پانګونې پیل شوې، له نړۍ سره پراخ راشه درشه پیل شول، تر دریو څلورو کلونو پورې نه ټک و او فیر. خو له دومره جوش او هیلو سره سره د مخالفتونو او جګړو له کبله د افغانستان نظام سقوط شو. اوس چې طالبانو نوی حکومت جوړ کړی، له لویه سره د خلکو هیلې مړي دي، نه پانګونه شته، نه هم ګډونوال راتلو ته زړه ښه کوي، هر مسلکي او لوستی افغان د تښتې لار لټوي، ټول خلک په تېښته دي. لا یو کال نه دی تېر شوی چې د حکومت مخالفینو د جګړې عملي جبهې پرانېستې او جګړه روانه ده. اوس چې نه ولس خوشاله دی او نه نړۍ، نو دا حکومت به څنګه دوام کوي؟ الله ج خو لا ډېر پخوا خفه و.

رسنۍ سانسورول: بله هغه ستونزه ده چې د طالبانو لپاره ستر ګواښ پېښولی شي. په تېر حکومت کې رسنۍ آزادې او خلکو [لومړی لاس] معلومات ترلاسه کول. که به کوم معلومات سم نه وو، ډېرو نورو به یې سپیناوی وکړ. اوس طالبانو په راډیو ګانو،

نه هم د کلیوالۍ اصول مراعاتوي، نو آیا کلیوال به داسې کډه په کلي کې پرېږدي؟ هېڅکله نه! طالبان هم همداسې دي. یا به کلیوالي کوي یا به له کلي شړل کېږي.

له طالبانو د ولس تمه: تاسې به لیدلي وي چې په کورنیو کې ځینې نوی زلمکیان او نوجوانان بې مسؤولیته او سرشاره وي او کورنۍ یې هم تحمل کوي. وایي خیر دی. ښه به شي... لږ یا ډېر جیب خرچ هم ورکوي. خو چې کله واده ورته وکړي بیا اجازه نه ورکوي، چې بې مسؤولیته وګرځي. بیا باید د کور مسؤولیتونه ادا کړي، ګټه وټه راوړي. که داسې و نه کړي، نصیحت ورته کوي، ګواښ ورته کوي او که نه شي نو له کوره یې پسې اخلي. طالبان هم کټ مټ همداسې خلک دي. له حکومت نیولو مخکې خلکو بې مسؤولیته خلک بلل، خلکو ساتل، گیله یې نه ترې کوله. مګر اوس ولس له دوی څخه کارغواړي، ډوډۍ ترې غواړي، هوښیاری ترې غواړي، د هېواد ښه مدیریت ترې غواړي. خو متاسفانه چې طالبانو لا خپل مسؤولیت نه دی درک کړی. د خلکو ساندې، چیغې او ویرونه نه اوري. دا لا پسې وایي چې (چیشئ غواړئ!!). لکه څنګه چې بې مسؤولیته شخص له کوره شړل کېږي همداسې به طالبان د افغان ولس له کوره شړل کېږي. لوږه له پیښو زمری جوړوي. په تنګه آمدی به جنگ آمدی. ولس به له دې حالت څخه پټنګ کېږي او په جنگ کېږي به.

د خلکو پر وړاندې د طالبانو ذهنیت: طالبان ځان فاتح ګڼي، داسې فاتح لکه سلطان محمود غزنوي چې ډیلی فتح کړی وي. طالبانو ته له طالب، ږیرور او لونګۍ واله پرته نور ټول خلک پردي (بېګانه) ښکاري، نه په حکومت کې ځای ورکوي، نه یې مشوره مني او نه هم د خپل ولس په څېر چلند ورسره کوي. که هره ملي موضوع وي، په پټه تېرېږي، [یوازې طالبان، د طالبانو کورنۍ او د طالبانو خپلوان خبر وي]، نور ولس په تپه تیاره کې ساتل شوی. ایران ته اوبه ورپرېږده، پاکستان ته زغال په کلدارو ورکړه... ظواهري په هوايي حمله کې مړ شو... د افغانستان په حریم بې پلوتنه ګرځي... هر څه د پردې تر شا روان او ولس ته سپیناوی نه ورکول کېږي. ولس په دې نه پوهېږي چې دا ولس کومې خوا ته روان دی، څه به کېږي آخر دا څلویښت میلونه نفوس حق نه لري چې په ملي مسایلو کې وپوښتل شي. خبر شي، نظر ورکړي او نظر یې ومنل شي!!!

طالبان او مخالفین: طالبان له خپلو مخالفینو (په ځانګړي ډول له اهل حدیثو سره) سره داسې ستوغ، سپور او بې رحمه چلند کوي لکه امریکایانو چې له دوی یا هم ددوی په تور له بېګناه

غرور او تکبر: د انسان تباهي ده. متاسفانه طالب چارواکي، چې کله په ضد زرې موټر کې سپور شي او يا چې کله د قومانداني، وزارت، رياست... په چوکۍ کېښي سخت د غرور احساس کوي حال دا چې الله ج فرمايي: (إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا)، بېشکه چې الله کېرجن او مغرور نه خوښوي. له طالب چارواکي سره په اداره کې يوه خبره نه دوې کېږي. په سړک مو که د طالب د موټر مراعات و نه کړ ښکښل درته کوي. چې کله په يو ځای کې (شفاخانه، هوايي ميدان، د کومې ادارې دروازه کې) نوبت او کتار ولاړ وي، طالب والله که پکې و دروي. ټول خلک ورته انسانان نه ښکاري تر نوبت او کتار تېر شي او خپل کار وکړي. چې دا د خلکو لپاره سخته ځورونکي ده. شل کاله دې د قانون لپاره جگړه وکړه او په اخر کې يې په خپله پايماله وې او قانون ته احترام نه لري...

له ولس سره توپيري چلند: که مو لونگۍ او پيره وه او قواره مو طالب ماډله وه نور نو که غل، سارق، فاسق او فاجر هم وي د طالب په اداره کې له پيره داره تر وزيره ستا احترام شته او دا نور خلک که هرڅو باعزته، درانه او لوړ شخصيتونه لرونکي وو بيا هم تر تا ښه نه دي. طالبانو ته د لياقت پر ځای شناخت او قوميت مهم دی.

له استخباراتي لوبو ناخبرتيا: طالبان پاکستان ته دومره په احترام قايل دي چې څوک به مور ته هم دومره درناوی و نه کړي. حال دا چې پاکستان يو ځل پخوا طالبان خرڅ کړل. بيا يې همدا طالبان د افغانستان د پرمختگ د مخنيوي او نظام او اردو د پنگولو لپاره وکارول. اوس يې په پټه په خپلو طالبانو پسې راخيستې، د داعش او يا نورو تخريباتو لپاره په همدومره پيماڼه کار کوي لکه د تېر حکومت د راپروځولو لپاره يې چې د طالبانو په لاس کاوه. دا څنگه داعش دی، چې دهندونستان د سفارت د پرانېستو له اعلان سره سم په کابل کې په هندوانو انتحاري حمله کوي؟! دا څنگه داعش دی، چې د کرکېټ په ميدان کې انتحاري کوي!! دا څنگه داعش دی چې د پنچشيريانو په جومات حمله کوي؟ دا کار ددې لپاره کېږي چې د طالب پر وړاندې قومي کرکه زياته کړي. يا نه غواړي چې افغانستان هند ته نږدې شي. په بدل کې متاسفانه طالبان د خپل ولس او خپل ملت د [خوښۍ، رضايت او ملاتړ] په قيمت پاکستانيانو ته سر کېښته اچولی وي. طالبان چې هر څومره پاکستان ته ځان پاک او صادق وښيي، پاکستان به افغانستان منظم کېدو ته پرېږدي. همدا پاکستان دی، چې د پاکستان د افغانستان خارجي سياست

تلويزونونه او چاپي رسنيو کلک سانسور لگولی، ټولنيزې رسنۍ گواښل کېږي، دې کار ډېرو منفي چينلونو ته لار هواره کړې. اوس خلک له غير مستقيمو لارو معلومات ترلاسه کوي چې ډېر په کې له ځانه جوړ شوي، له خپتې جوړ شوي او ناسم معلومات هم وي. د بېلگې په توگه انفجار وشي، طالبان يې مړي ۲ تنه وښيي، حقيقي ۱۰ تنه وي خو خلکو ته د غير مستقيمو لارو د مړو شمير ۲۰ تنو ورسېږي (راپور ورکونکي قسم پسې وخورې چې ما خپله وشمېرل). په دې سره پر طالبانو د خلکو اعتماد ته شديده ضربه وارېدونکي ده.

دروغ ويل: دروغجن د الله دښمن دی او وعده خلافې د منافق صفت دی. له کومې ورځې چې طالبان د واک په گټۍ ناست دي، متاسفانه سخت دروغ وايي. په دې دروغو سره هم الله سخت خفه کېږي او هم ولس. د يو حديث شريف له مخې دروغ هغه وخت لا ډېره گناه ده چې د مشر او زورور لخوا وويل شي. ناوې به الوتکه کې خوست ته وړل کېږي د لوگر او خوست خلک يې په سترگو ويني، خو طالب وياند له کبله وايي: خدای او قرآن. داسې پېښه نه ده شوې. په حضورې چمن کې په کرکېټ چادونه کېږي ۱۹ تنه مړه کېږي، خلک جنازې پورته کوي. طالب وياند وايي: نه نه، يوازې دوه تنه مړه شوي. د پنجشېر له جگړې د هلمند نوزاد، موسی کلا يا بلې ولسوالۍ ته په لسگونو وژل شوي طالبان وړل کېږي، خلک يې جنازه کوي، خو طالب وياند قسم خوري چې هېڅ جگړه نه ده شوې. ايمن ظواهري وژل کېږي، طالب وايي شې لا نشته. بل طرف ته طالب مشران وايي: ټاپي پروژه په دوو مياشتو کې شروع کېږي، خو کال وځی درک يې نشته، د کندهار برق په راتلونکي اونۍ کې ۲۴ ساعته کېږي- مياشتې وځی درک يې نشته. د نجونو زده کړې په حمل کې شروع کېږي- کال وځی دوی طرح نه شي ورته جوړولی...

پاکستان: طالبانو دغه نزاکت نه درک کوي چې افغان ولس له پاکستان څخه سخت نفرت لري. افغانان په دې باور، عقیده او يقين دي چې د پاکستان آی اېس آی په طالبانو نفوذ لري خو طالبان بيا هم پاکستانيانو ته سر ځړولی وی، چې دا د افغان ولس په غرور سخت گوزار دی. افغانان ډېر د شرم احساس کوي چې مشران يې پاکستانيانو ته سر کېښته نيولی وي. يا پاکستانی سفير او يا يې چارواکي د افغانستان په استازيتوب ملاقاتونه کوي او يا ويناوې کوي. د ولس له لاسه ورکول د حکومت د لاسه ورکولو په مانا دي.

ورکوي ترڅو طالبان د نړۍ او د خلکو په سترگو کې منفور کړي. طالبان چې د خلکو له زړو ولوبېري له حکومت څخه به هرو مرو لوبېري.

د طالبانو داخلي اختلافات: طالبانو کې یو د حقاني شبکه او بل هم کندهاريانو یا د برادر ډله ده. دوی له خلکو خبره پټوي خو سخت اختلافات لري. په تېره د ایمن ظواهرې په مړینه کې حقانيانو (چې اکثره نظامیان دي) د کندهاريانو (چې اکثره یې سیاسيون دي- د قطر ډله هم ده) ټولې سیاسي هڅې په اوبو لاهو کړې. د تاشکند په کانفرانس کې طالبانو یو څه اعتماد ترلاسه کړی و خو پاکستان د حقانيانو په شعوري یا لا شعوري کار سره هرڅه صفر ته کښته کړل. د دوی د اختلاف یو مثال: په کندهار کې د اسد په ۲۸مه لویه غونډه وه. یو حقاني طالب هم ورته راغی. حال دا چې اختلاف دیوې ډلې د له منځه تلو اصلي عامل دی. الله فرمایي: (ولتتنازعوا فتفشلوا) یعنې اختلاف مه کوئ او که نه ناکام به شئ. نو چې طالبان اختلافات لري ناکامي یې حتمي ده.

د نړۍ دوه بلاکه او طالبان: اوس نړۍ دوه بلاکه شوې، یو د امریکا بلاک دی او بل د روسیې او چین. طالبان هېڅکله دومره مهارت نه لري، چې له دواړو بلاکونو سره لوبه وکړي. او دواړه بلاکه خوشاله وساتي. ښکاري چې په تېر یو کال کې طالبانو دا توازن ونه شو ساتلی. نو ژر ده چې ددوی وسله وال مخالفین بهرنی مالي او تسلیحاتي ملاتړ ترلاسه کړي او ددوی پر وړاندې وجنگېږي او بالاخره یې را وپرخوي. **لنډه دا چې زما په غالب گومان طالبان ډېر په چټکۍ سره د خپل سقوط په لور روان دي که دا سرعت کابو نه کړي نو ژر ده چې افغان ولس په یو بل ناورین واوړي.**

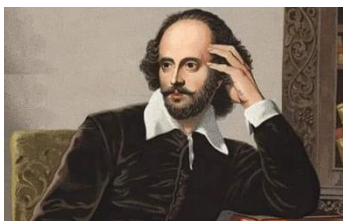
کنټرولوي، د نجونو د زده کړې مخه یې نیولې، په مخابراتي سکتور کې دخپل دی، په استخباراتي دستگاه کې دخپل دي. لنډه دا چې د امارت د کنټرول لپاره یې اسټېلشمېنټ را منځ ته کړی او هرڅه دوی کنټرولوي.

د ولس اعتماد: طالبان عقیده لري چې ولس یې تر شا ولاړ دی. خو دا پوښتنه نه کوي چې دې ولس ته دوی څه ورکړي چې تر شا یې و درېږي! امریکا لاره پاکستان راغی. د ښار او کلي اکثره بې بندوباره او بې مسؤلیته خلک ددوی لیکو ته ورغلل. کاری فرصتونه نشته، د آبادۍ او رغونې کارونه د قوشتېپې له کانال پرته نور هر څه په تپه ولاړ دي. څلوېښت ملیونه نفوس چې پخوا یې له نړۍ سره راشه درشه لرل، تلل او راتلل، اوس د افغانستان په جغرافیه کې بند پاتې دي. نه یې څوک په رسمیت پېژني، نه څوک ویزه ورکوي او نه هم آزادانه چېرې تگ راتگ کولی شی. حتی پاکستان هم ویزې پرې بندې کړي دي... دا ټول د ولس اعتماد په تېر سره وهي. د ولس اعتماد د یو حکومت د ملا تیر او د بدن ساه ده، چې ولسي ملاتړ نه وي، چې ټوله نړۍ درسره وي، سقوط مو حتمي دی.

امر بالمعروف او نهی عن المنکر: د طالبانو د معروف او منکر چارواکي ډېر غیر مسلکي چلند کوي. قصدا داسې چلند کوي چې هم نړۍ او هم افغاني ذهنیت او خاطر زخمي کړي، او طالبان د نړۍ او د افغانانو په سترگو کې منفور کړي. افغان ولس له محدودیتونو په تنگ کړي. اُدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ. دا آیت کریمه د دعوت ترټولو خوندوره او جامع پالیسي په گوته کوي خو طالبان سل په سل ددې تگلارې په ضد روان دي. دا وزارت چې هر فرمان صادروي نو د ښځو په اړه ضرور یو ترڅه څه وراچوي او هغو ته ښه رسنیزه هوا هم

شکسپیر وایي:

- ❖ مخکې له دې چې دعا کوي، بښنه کوه.
- ❖ مخکې له دې چې په چا گوزار کوي، په ځان کې یې احساس کړه.
- ❖ مخکې له دې چې نفرت وکړي، مینه وکړه.
- ❖ ژوند همدا دی...

- ❖ زه تل خوشاله یم، پوهیږئ ولې؟
- ❖ ځکه چې له هیچا څخه د هیڅ تمه نلرم، ژوند لنډ دی، له ژوند سره مینه پکار ده، خوشاله اوسه او وموسیزه ... خاص د ځان لپاره ژوند وکړه او مخکې له دې چې خبرې کوي، غوږ ونیسه.
- ❖ مخکې له دې چې لیکل وکړي، فکر وکړه.
- ❖ مخکې له دې چې خرچه کوي عاید ولره.
- ❖ احساس ولره، ژوند وکړه او خوند ترې واخله.

پوهاوي

استاد عمر پاڅون

د پوهاوي تر عنوان لاندې ډاکټر محمد فرید بزگر صیب ډیره ښایسته، په زړه پورې او گټوره لیکنه کړې وه.

د ډاکټر صیب د (پوهاوي) لیکنه دوه درې کرښې وه. خو کتابونه خبرې پرې کېدای شي.

ډاکټر صیب لیکلی و چې اوس موسم د تازه میوو دی زردالو، شفتالو، هندوانه، خربوزه....

څه وخت چې دا تازه میوې نوشجان کوئ منډکې (زړې) یې ساتی د خپل کور په حویلې، په پټو کې هر ځای چې وي ښخوی یې. دا په راتلونکې نیالگي او د میوو باغونه دي.

بزگر صیب وړاندې لیکلی دي چې دا تجربه په مالیزیا او اندونیزیا کې روانه ده چې ډیره ښه پایله یې ورکړې ده.

زه به پرې دا زیاته کړم دې کار کې هم خرما هم ثواب دی. رسول الله (ص) په بیلابیلو ځایونو کې څو ځلې فرمایلي دي. چې ونې لگول، کرل، ایښودل او ساتنه یې صدقه یې چاریه ده. دې ونو څخه چې الوتونکي (مرغان)، حیوانات، انسانان چې

په کل کې ټول مخلوقات څه خوري په صدقه چاریه کې حسابېږي حتی چې د دې نیالگيو ایښودونکی او ساتونکی ته پس له مرگه هم ثواب رسېږي.

ما مخکې وویل چې ډاکټر بزگر صیب د پوهاوي په لیکنه کې کتابونه خبرې دي. ما چې د ډاکټر محمد فرید بزگر صیب (پوهاوي) لیکنه لوستله، فکر مې ډیر شاته لاړ. خپل کلی او خپل هېواد مې مخ ته ودرېد.

د ظاهر شاه وختونه وو. زه د خپل هېواد د یو داسې کلي اوسېدونکی یم چې موږ په توتانو ماږه نه وو د انځر د یوې ونې څخه به دوه درې کورنیو انځران خوړل. دومره تنبله قوم یو چې د بیلابیلو میوو نیالگي ایښودل هم راته گران وو. الله (ج) په قران شریف کې فرمایي: (څنگه یې ملتونه همداسې یې حکومتونه) حکومتونه مو ناراسته او ملت مو هم ناراسته.

افغانستان یو کرنیز هېواد دی ۸۵٪ خلک مو په کرهڼه کې مشغول دی مگر زموږ په تعلیمي نصاب کې په لیسو کې یو کرهڼیز مضمون نه تدریس کېده.

یو انډیوال مې قصه کوي کلی ته په رخصتی لاړم. ورور به سبزي ترکاری سهار وختي له بازاره راوړله. ورور مې بزگر هم وو. ورور ته مې وویل چې وروره باغچه جوړه کړه بانجیان، رومیان، پیاز، نانا، گندنه کړه. خپله به یې هم خورې نورو ته به دې هم خیر رسېږي. ورور مې راته وویل: اوس رانه باغوان جوړوې. بله

ورځ څه خبره راغله. ورور ته مې وویل: یوه غوا ساتې. دوه غواگانې واخله پنیږ جوړوه، غوړي باسه خپله یې هم خوره، خرڅوه یې هم.

په تریو وچولۍ یې راته وویل چې ما چوپان کوې. راته وایی چې ماته دا وایه چې زه ډالري لېږم ته یې خوره څکه او ملکي کوه.

انډیوال راته زیاته کړه چې موږ داسې قوم یو ورور ته ښه لار ښایو نه یې مني.

یو ورور یې عربو ته لاړ شي. دلته یې وروونه د لونگیو شملې جگې کړي هر چا ته به وایی ورور مې په عربو کې دی. په عربو کې به یې ورور د سمیتو بورې په اوږو څلورم پور ته خېژوي.

پخپل کلتور کې څومره منفي متل لرو: (یو یې گټي او سل یې څټي). کاشکې ټول وروونه کار وکړي.

د لوستونکو حوصله غواړم خبره لږه اوږده شوه. مخکې مې وویل چې موږ په توتانو ماږه نه وو.

موږ په کلی کې دوه قسمه توتان لرو یوه ته قلمي او بل ته څڅک وایو قلمي توتان په شوق سره خورو خو قلمي توتان پوره نه لرو او زموږ ناراسته ولس دا څڅک توتان به نه قلمول.

څڅک توتان د قلمي توتانو څخه خواږه دي خو په کلي کې خلک د څڅک توتانو خوړل شرم بولي. بیا یو قسم تور توتان دی د تورو توتانو خوراک شرم د پاسه شرم بولي.

چې د سيال لاپې وهې وايه هنر دې څه دى؟

د روسانو او امريكايانو يرغل سره چې افغانان مهاجر شول په هجرت كې تعليم يافته افغانان په شاقه كارونو بوخت وو ولې چا چې يو لږ و ډير هنر ياد وو ولو كه نالى توب هم وو يا په همدې كسبونو چې پورته ياد شول څه پوهېدل. ډير ښايسته كارونه يې پيدا كړل چې ډير ارامه خپل ژوند يې په هجرت كې پيل كړ.

درو لوستونكو خبره به لنډه كړم! هغه ولسونه او ملتونه رسېدلى دى چې كار ته يې كار ويلي دى پخپله لاس په كار شوي دى. خپل هېواد يې پخپلو لاسو، پخپلو كمو امكاناتو اباد كړى دى. لوى الله تعالى دې دا توفيق موږ ټولو ته راکړي چې خپل هېواد خپله اباد او خپل ملت ښاد كړو. امين

پروپاگند دومره پراخ شو او دومره لوى كار يې وكړ چې زموږ ټټارانو د خپل ټوپك جوړولو څخه بېزاره شول. همدا د شرم پروپاگند دومره پراخه شو چې بيا عام هنر باندې خلك شرمېدل لكه كولالي، جولانگري، زرگري، اهننگري.... چې تر ننه دا كلتور عام دى.

زموږ ليكوالانو ته په كار دي چې د دې منفي كلتور په ضد ليكنې وكړي تر څو دې منفي كلتور ته د پاى ټكى كېښودلى شي چې هنر نه بايد شرم بلكه خلك پرې ووياري لكه په لويديځ كې د يو سړي څخه د نوم پوښتنه وكړى نوم به يې زرگر وي، نجار، ټټار، اهنگر.... وي چې ورڅخه بيا وپوښتنې چې زرگر يې؟ وايى نه پلار مې زرگر وو.. همداسې د نورو كسبونو نومونه به د ځان وياړ بولي. حمزه بابا وايي:

موږ شرم نه پيژنو چې شرم څه ته وايى په پور پيسې اخلو خو كار نه كوو.

ليكنه مې اوږدېږي څه وكړم زړه مې ډك نه بلكه شين دى.

تاريخ كې مې لوسته چې انگرېزانو سره په لومړۍ او دوهمه جگړه كې زموږ ټټارانو د جزائيل په نامه ټوپكونه جوړول چې د انگليسي ټوپك څخه به زموږ ټوپك نښه رسا او ليرې وپشتلى شوه.

انگرېزان زموږ د ټټارانو په لاس جوړ شوى ټوپكو څخه ډير په تنگ راغلل (يو انگرېز ويلي چې د جزائيل ټوپك اواز راباندې لكه د توپ ډز لگېږي).

انگليسيان په دې فكر كې شول چې دا ټوپك څنگه ورك كړي. نو يو پروپاگند يې پيل كړ چې جزائيل ټوپك چې څوك جوړوي دا ډير سپك خلك دي چې ټټاري د ډير شرم كار او كسب دى. دا

د دعوت رسنيز مركز ملاتړ وكړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دى. هره مرسته، كه لږه وي يا ډيره، زموږ رسنيز كارونه او هڅې پياوړى كوي، زموږ راتلونكى ساتي او زموږ د لا ښه خدمت زمينه برابروي. د دعوت رسنيز مركز سره د لږ تر لږه \$/10 ډالر يا په ډيرې مرستې كولو ملاتړ وكړئ. دا ستاسو يوازې يوه دقيقه وخت نيسي. او هم كولى شئ هره مياشت له موږ سره منظمه مرسته وكړئ. مننه

د دعوت بانكي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړيوالو تادياتو حساب: NO15 0530 2294 668

د وېپس شمېره: Vipps: #557320

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as \$/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

د خرافات ختمونې له وسيلې يې بېرته د پنځونې هڅې

زير افغان

د قران كريم او عربي تاريخ له مطالعې معلومېږي چې عربي ټولنه تر اسلام وړاندې په خرافاتو کې غرقه وه، اصلن دا خبره ډېره پر ځای ده چې «هر ځای علم نه وي، هلته به يې خرافات او اوهام پرستي ځای نيسي»، عربي ټولنه د ساينس په برخه کې بيخي د عهد طفوليت له دورې تېرېده او له دينه تفسير يې مکمل پر خرافاتي ذهنيت ولاړ و، له علمه او عقلانيته خالي ټولنې په يوه وخت کې جالب متناقض باورونه سره لري، د هغوی

يو لور ته دا باور و چې که خدای هر څه کول، هغه کېږي (الانعام: ۱۴۸، النحل: ۳۵) او بل لور ته يې پر فال هم باور درلود، کله چې به يې سفر کاوه، نو يوځل به يې په غشو خپل فال کتې، يا که به يې له مرغانو يا حيوانو د يوه جنس حيوان يا مرغې په مخه ورغی، بس پر ښه فال يا بد فال به يې نيوی، بيا يې يا

هغه کار کاوه يا يې پر بدشگون نيوی، ځان يې ځنې ساته.

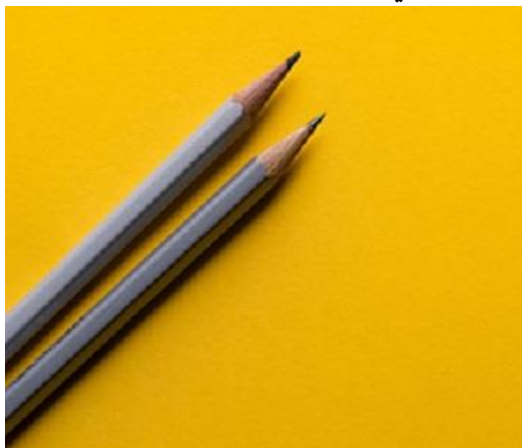
هره ټولنه چې پر خپلو اوهامو پرستيو د بيا نظر کولو لپاره تياره نه وي، د علم په تله کې خپل باورونه ونه تلي، هغه به په يوه وخت کې دغسې په خرافاتي متناقضو باورونو کې ډوبه وي.

قران كريم د هر شي د تقدير او په وړاندې يې د انسان د بې اختياره کېدو ادعا مشرکينو ته منسوبه کړه، د انسان دا وينا چې زما گټلې دنيا زما د وړتيا نتيجه وه او کله چې مسکين شي، بيا وايي خدای زه په مسکينولو ذليل او سپک کړم، قران كريم يې داسې ځواب کړی دی:

{كَلَّا بَلْ لَا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ (17) وَلَا تَحَاضُونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ (18) وَتَأْكُلُونَ التَّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا (19) وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا} [الفجر: 17 – 20].

دغسې هيڅکله نه ده، تاسو د بې سرپرستانو درناوی نه کوئ، نه بې وزلانو ته د خوراک لپاره خلک هڅوئ، او په ميراث درته پاته هر څه مو د ځان حق وبلل او د مال (له ډېرولو يوځای کولو سره) مو لېونی مينه ده (هيڅ ډول اصول په نظر کې نه ساتئ).

وگورئ قران كريم د هغه تاوان د هغه اعمالو ته منسوب کړ، دا د تقدير مسلې نه دي چې تاته در کړې دنيا دې هم ستا د اهليت له امله خدای در کړې وي او که در څخه واخيستل شي، بيا هم خدای در څخه اخيستې ده او ستا پکې توهين شوی دی، دا شرکي ذهنيت دی، قران كريم ورته وايي ستاسو د غير منصفانه ټولنيزو اعمالو نتيجه وه چې په دې برخليک يې اخته کړې. هر عمل د خدای له خوا مقدر نه وي، بلکې د اعمالو نتيجه مقدره وي، نو ستاسو عمل پر دې منتج شو چې له دغسې پېښمانه کوونکي وضعيت سره مخ شوې.

تر دې وروسته قران كريم په گڼو ځايونو کې له اسلاف پرستۍ منعه کړې ده، په مقابل کې يې انسان له خپله فکر او عقله کار اخيستلو ته هڅولی دی، مگر انسان تر دې هر څه وروسته بيا هماغه پخواني خرافاتي ذهنيت ته وگرځېدی او د تعقل لارې ته يې د الوداع په ويلو، پخوانۍ ناسمه تگلاره د ځان لپاره غوره کړه، قران كريم وايي:

{أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ} [البقرة: 170].

که څه هم د هغوی اسلاف نه په يوه شي پوه شوي وي او نه پر سمه لار وي.

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ} [لقمان: 21].

د قران کریم له الفاظو او اصطلاحاتو یې داسې ناسمې معناوې را وایستې چې نه په عربي ژبه کې پخوا پېژندلې شوې وې او نه د قران کریم په تفسیر کې چا کړې وې، د شریعت او طریقت په نوم دوې لارې ورته ایستل، د شریعت پیروان د هغه په تابعدارۍ مکلف بلل او د طریقت پیروان له دې مبرا کول، یا دا طریقتوالو دا ادعا چې دوی هم علم له هغه ځایه اخلي لکه کومه چې رسول اخیستی و، د یوه طریقتوال دغه لاندې کرښې ولولئ:

ابن عربي په فصوص الحکم کې لیکي:

“له کوم ځای څخه چې نبي علم تر لاسه کاوه، هغه ځای د کامل انسان، صاحب الزمان، غوث او قطب سرچینه هم ده... شریعت پوهان هغه دي چې له قران او حدیث څخه احکام ورکوي، که هلته صریح نه وي، قیاس پر کوي، اجتهاد کوي، خو د اجتهاد اصل هم منقول قران او حدیث وي، ددې برخلاف موږ داسې خلک لرو چې همدغه احکام د کشف او الهام په ذریعه ډاریک له الله څخه تر لاسه کوي. لهدا په دې شرعي حکم کې خلیفه الله دي. نو پر یوه طور د کشف و الهام او د وحې و رسول ماده یو شی دي. صاحب کشف له الله څخه د حکم د طریقې د زده کولو له امله د رسول سره موافق دی، له الله تعالی څخه د علم په اخیستلو کې عیني د رسول په شان دي.”

موږ ځکه له دې حالت سره مخ یو، چې پر هغه شریعت مو بسنه ونه کړه چې الله تعالی نازل کړی دی، انسان ته یې په دې د عمل کولو امر کړی دی، له دې پرته یې په دیني چارو کې د نورو شیانو له پیروي منعه کړی دی حتا که له ځانه جوړه طریقه هم وي، یا له بل غیر الهي سرچینې تر لاسه شوې طریقه وي، قران کریم وایي: {اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ} [الأعراف: ۳] ستاسو د رب له لوري د نازل شوي قانون پیروي وکړئ، له دې پرته د بل هیچا د قانون پیروي (په دیني چارو کې) مه کوئ، تاسو ډېر کم په دې خبره پوهېږئ.

د کرامتونو په نوم دین کې نوې اضافې همدا نتیجه لري، اوس نو څوک د رسول په شان له خدای د ډاریک احکامو دعوه کوي، څوک د بل نبوت دعوه کوي، څوک په کرامت زنا او فحاشیو ته

او کله چې دوی ته وویل شي: د الهي نازل کړي قانون پیروي وکړئ، دوی وایي: بلکې موږ د هغه څه پیروي کوو چې خپل اسلاف مو پرې موندلي دي، نو که څه هم شیطان یې سوځونکي عذاب ته ور غواړي (بیا هم د دوی تگلاره همدغه ده، بدلولو ته یې تیار نه دي)

د قران کریم پر دې الفاظو فکر وکړئ، د رسول د زمانې خلک په اسلاف پرستی کې تر کومه ځایه غرق ول؟ اوسنی حالت هم له هغو څخه ډېر بدل نه دی، یوازې دا توپیر دی چې هغوی ته د الهي قوانینو د تابعدارۍ خبره د رسول په خوله کېده، اوس رسول نه شته یو امتي ورته هماغه د رسول خبره تکراروي، د دوی ځواب بیا هم دغه دی چې تر موږ پخواني ښه پوهېدل، ځکه یې پر موږ تابعداري لازمه ده او همدا راته کفایت کوي.

تر پوهاوي وروسته که د رسول په زمانه کې دا تگلاره گنا ده، نو رسول له زمانې پرته هم تر پوهاوي وروسته دا تگلاره خپلول او نه ځنې اوبتل ستره گنا ده، د خدای د کتاب قانون د رسول په زمانه کې هم قاطع و او له هغې زمانې پرته هم پر خپل قاطعیت پاته دی.

د عربو جاهلي خرافات یو په یو قران کریم رد کړل، احبار او رهبانو ته د دین واک ور کول، حلال و حرام د هغوی په خوله کول، مرض او روغتیا د هغوی په اختیار کې ور کول، خدای ته څوک نژدې کول یا دهغه په دربار کې یې شفاعت غوښتل یا هم ردول، دوی ته سپارل، د زیارتونو، بزرگانو او نورو خرافاتي عقایدو له مخې حیوانات ورته نذرانه کول، ذبح کول او بې گټې خوشي کول، پر قبرونو منجوران کېنول، کاهن، فالبین، ساحر، عراف او داسې نور اوهام پرستان د الله کتاب ورتل، دا کړنې یې شیطاني معرفي کړې، خو تر دې وروسته خلک بېرته هماغه خرافاتو ته وگرځېدل، نه یوازې تر پخوا په ډېر شدت ور تاو شول، بلکې دا ځل یې د دې ټولو خرافاتو لپاره د قران کریم یا رسول الله ص ته د منسوبو احادیثو په مټ دیني توجیهات هم ورته وموندل او په دې توگه یې د خدای مخلوق یوځل بیا د کعبې پر ځای ترکستان ته روان کړل.

يې پخواني سرلاري يې په خنازيرو، بېزوگيانو او عبد الطاغوت ياد کړي دي.

د پيرانو، ملنگانو، منجورانو، زيارتونو، کاهنانو، ساحرانو او دې ته ورته نور ټولو خرافاتيانو اصليت قران کريم د خپلو هداياتو په ځلا او پړک کې ټولنې ته نبودلی و، خو کله چې هم خلکو د قران کريم هداياتو ته شا کړه، د خدای خبرې يې د هغه د کتاب پر ځای د خلکو له خولې اخيستل شروع کړل، نو د خرافاتو په يوه گرداب کې ډوب شول، ذهنيته يې د سمې خبرې پر ځای کېږي او وهمي خبرې ته جوړ شو، د خدای پر ځای د يوه انسان لور ته تگ يې خوښ کړ، د الهي عظمت پر ځای به خلک هر ځای ولاړ وي، انساني عظمتونه به بيانوي او د دې لپاره به د خپلو سلفو له خبرې او کتاب پرته بل هيڅ دليل نه لري، دوی به په خپلو دې ښکرورو درواغو نه شرمېږي، خو که څوک د الهي کتاب هدايات ټولنې ته وړاندې کړي، هغه به په همدې جرم دومره بدنام کړي چې حتا خلک به يې له نوم اخيستلو ډډه کوي.

جالبه ده د دې خرافاتو په تاثر کې يوه اسلامي ټولنه دومره له سمې لارې لرې ولاړه چې د الهي کتاب پر ځای اوس ټولو خلکو د انسانانو کتابونه په لاسو کې نيولي وي، هغه ورته مقدس ښکاري، ان دومره مقدس چې سم يې د خدای د کتاب مقام ته رسولې دي، قران د منحرفو په اړه ويلي دي:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ (البقرة: 165).

او ځينې داسې خلک هم شته چې له الله ماسيوا يې هغه ته سيالان جوړ کړي وي، نو عيني د خدای په شان مينه ورسره کوي.

مينه يې چيش ده؟ او سيالان څه معنا لري؟ مينه يې همدا ده چې خبره يې له هر ډول حجت پرته مني او حتا د حجت ځای ور کوي، دا خو پرېږده چې د هغه د خبرې لپاره حجت و برهان ولټوي، بلکې د هغه خبره برهان بولي، سيالي يې داده چې څنگه د خدای په کلام د يوه شي حرمت او حلت ورته مهم دی او دواړه په ثابتوي، په همدغه کچه د يوه سيال په خبره حرمت او حلت ثابتوي او په عيني سطحه عمل هم په کوي، سيال دې ته نه وايي، نو څه سيال ډول وهي او که خپله نارې وهي چې زه د خدای سيال يم؟!

لاره جوړوي، څوک د خدای په نوم ډېرو حرامو ته د حلت مقدس (اصلن غير مقدس او شيطاني) جواز ليکونه جوړوي، نور يې بيا حلالو د حرمت فتواوې ور کوي او انسانيت ته د خدای پيدا کړي زينتونه د حرمت په ټاپه د خلکو له استعماله باسي، دا چې خلکو د خدای پر ور کړي نعمت بسنه ونه کړه، اوس به يې ناسمې پايلې په خپله زغمي او دا لړۍ به تر هغو روانه وي چې خلک په دې راز پوه شوي نه وي.

هغه څوک چې د قران کريم رد کړي خرافات يې بېرته د روايت او لدني علم په مټ ژوندي کړل، هغه دې اوس د نبوت له درواغجنو مدعيانو سره د حق و باطل معرکه وکړي، څوک چې د مهدي منتظر لارې څاري، څوک چې په دې پلمه لاس تر زني ناست وي چې يو غيبي مدد يې د خلاصون لپاره را روان دی، هغه به د ذلت په دغسې کنده کې د تل لپاره غوټې وهي او د ايستلو هيڅ لار به نه مومي.

قران کريم د عزت او ذلت لارې په خورا روښانه کړښو بيان کړې دي، دومره واضعې دي چې د انساني ژبې په قاموس کې تر دې نور وضاحت يې امکان نه لري، خو له دې وضاحت سره بې همته، مفت خوره، خرافاتي او د هر څه تر شا د يوه پټ لطيف راز ليدونکي ذهنيته خاوند، دغه روښانه لار پرېښوده، يوه بله لار يې ځان ته جوړه کړه، د خدايي لارې نوم يې پر کېښود، له ځانه يې بې بنسټه تعبيرونه ورته و تراشل او د خرافاتي رواياتو په نوم يې د خدای په رسول پسې روايات غوټه کړل، په دې سره يې د خدای په روښانه دين کې داسې لار وايسته چې د خدايي دين اصل او څېره يې ورسره مسخه کړه، په دې سره نه يوازې دوی د دين اصل له انسانانو ورک کړ، خلک يې د خدای په پيدا کولو کې سرگردانه کړل، بلکې خپل ځانونه يې هم د هغو بني اسرائيلو په شان ورسره مسخه کړل چې قران کريم د خنزير او بېزوگيانو په نوم ياد کړي دي (البقرة: 65، المائدة: 60)، څوک چې د خدايي دين روښانه او پراخه لار پرېږدي، په مقابل کې يې له ځانه جوړه لار واخلي، نو حتمن يې ذهنيته مسخ شوی او د بشریت وړتياوې يې په خپل ځان کې کوتلې دي، ځکه قران کريم

وتپي چې نه يې دنيا په ودانه شي او نه اخرت، هم يې له ځان سره په جنگ کړي هم يې له نړۍ سره، نه ځان په وپېژني او نه نور، نه دين ورته معرفي کړي نه يې د دنيا عشقونو ته ايله کړي، نه دلته ښه ورځ ځنې وويني او نه هلته د ښې ورځې توبښه ور ايله کړي، نه خدای ځنې راضي شي ځکه تر اخيره يې سم ونه پېژني او نه انسانان ترې راضي شي ځکه هيڅ وخت يې د هغوی له کاروان سره د ملتيا تکل ونه کړ او هر وخت د بشريت په لار کې خنډ ول.

که په دومره تېزي د علم پلوشې خپرېدلې، ډېره لرې نه ده چې د دوی تيارې به ټولې شي، ځکه د رڼا را تگ په هغه دم د تيارې د مرگ پيغام راوړي، لامل يې دادی چې تياره وجود نه لري، بلکې د رڼا له عدم وجود څخه را پيدا شوې وه او د رڼا بېرته راتگ سمدستي د تيارې ځای نيسي، زما په نظر د علم په وړاندې دغه غورځې پرځې د تيارې د له منځه تلو وروستۍ شېبې ښيي او دا هم لرې نه ده چې د علم په گېڼه سمبال بشري کاروان به د خدای له کتاب څخه د خرافاتو او وهمياتو گردونه ايسته کړي او د علم و الهي کتاب سره مختلطې جلوي و ځلا کې به انساني کاروان مخ په وړاندې د خپل رب لور ته گړندی سفر وکړي. وما ذلک علی الله بعزیز !!! ۵/۹/۲۰۲۲

الحمدلله د علم له پرمختگ سره هيڅ ډول خرافات د هغه په وړاندې د درېدا توان نه لري، دنگې خيالي مانۍ يې هره ورځ را نرېږي، د خدای کتاب د يوه عادل فاتح په موډ کې تک تنها هسکه غاړه پر ميدان ولاړ دی او د علم له کاروان سره خوله په خوله يې هدايات د انسانيت د لارې مشال دي، هغه ورځ لرې نه ده چې خلک ټول هغه خرافات رد کړي چې د علم په لار کې يې خنډونه ايجاد کړي حتا که د مقدسو کتابونو نومونه پر پراته وي. له دې امله خرافاتيان په ټول زور هڅه کوي چې د علم د راتلو لارې بندې کړي، په يوه او بل نوم يې مرکزونه بدنام کړي، خلک ترې متنفر کړي، د بې دينۍ او الحاد په نوم يې ځنې را وگرځي او دې ته ورته نورې ډېرې حربې کاروي چې د علم د کاروان دلته له راتلو منعه کړي، څوک چې له دې کاروان سره ملتيا غواړي هغه تر گڼو نومو لاندې بدنام کړي او له خپلې سيمه و وطنه يې ايستلو ته مجبور کړي، څو دلته د علم رڼا خپره نه کړي او هغه د علمي کاروان مل کس وشړي، دلته يې علمي جلوي خپرې نه شي او دوی ته ټولنه هم داسې بې نوره او بې علمه په لاس ور شي، څو يې بشري توان په غلطو لارو کې مصرف کړي، د علم په مخ کې خنډونه په جوړ کړي، خرافات يې په ذهنيت کې ور پيچکاري کړي، د خدای په نوم داسې مسلک پر

د دعوت رسنيز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دی. هره مرسته، که لږه وي يا ډيره، زموږ رسنيز کارونه او هڅې پياوړې کوي، زموږ راتلونکي ساتي او زموږ د لاسه خدمت زمينه برابروي. د دعوت رسنيز مرکز سره د لږ تر لږه \$/10 ډالر يا په ډيرې مرستې کولو ملاتړ وکړئ. دا ستاسو يوازې يوه دقيقه وخت نيسي. او هم کولی شئ هره مياشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ. مننه

د دعوت بانکي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړيوالو تادياتو حساب: NO15 0530 2294 668

د وپيس شمېره: Vipps: #557320

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as \$/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

نیوکہ Criticism

ژباړه: شفيق الله عمران

5- له ځان څخه وپوښته چې لدی نیوکې څخه څه زده کولی شئ: که د نیوکې په اوریدو سره درته دا فکر پیدا کیږي چې څنګه یادی نیوکې ته دفاعیه تیاره کړم او یا هم په غصه شم نو سمدستي دا پوښتنه له ځان سره بیا بیا تکرار کړه چې، لدی نیوکې څخه څه زده کولی شم؟ د غصې پر ځای پر دی فکر وکړه چې له نیوکې څخه باید څه زده کړم ځکه هره نیوکه یو رغښیز اړخ لرلای شئ.

6- د نیوکې له یوې برخې سره موافق: ځینې خلک چې له نیوکې سره مخ شئ نو سمدستي یې فکر د نیوکې هماغه منفی ټکي ته شئ او د نیوکې پاتې برخه له نظره وغورځوی چې دا کار ګټور ندی او ستونزه نشی حل کولای، او همدارنګه نشی کولای چې څه ترې زده کړي. نو کوښښ وکړئ چې د نیوکې منفی ټکي هم په مثبت واړوئ. او دا چې د نیوکې اوری او قبلوی یې نو د کاري چاپیریال رامنځته کولو لپاره مو لاره خلاصه کړه او ورپسې قدم او کوښښ به مو دا وې چې څنګه وکولای شئ چې په شریکه توګه ستونزې ته د حل لار پیدا کړئ، دا کارونه به مو هغه احساس چې پر تاسې د نیوکې په شکل برید کیږي را کم کړي او مثبت فکر کوونکي به شئ.

7- دا چې څه مو واوریدل تحلیل او ارزوئ: تاسې وخت ته اړتیا لرئ تر څو هغه معلومات و ارزوئ او ځان پوه کړئ چې آیا دا نیوکه پر ځای او سمه ده که نه او پر دی تصمیم ونیسئ چې د ستونزې / تیروتنې د حل لپاره باید څه وکړئ تر څو بیرته یې سمه کړئ. که دا هغه شکایت وی چې په څو څو واری دی اوریدلی دی نو ته باید پدې فکر وکړې چې دداسې وضعیت څخه باید څه زده کړم تر څو د بیا لپاره داسې ونشئ.

8- په زړه کې نفرت او کینه مه ساته: خفه کیدل او په زړه کې کینه ساتل مو راتلونکې چارې او دندې زیانمنوي، نو د یوې نیوکې په خاطر له چاسره کینه او نفرت په زړه کې مه ساته، بلکه پر ځای یې ټولې تیروتنې له ذهنه وباسه او بیرون یې وغورځوه، د راتلونکو چارو او دندو لپاره دی له دقت څخه کار واخله تر څو وکولای شئ تر ټولو ښه کار وکړئ.

9- په یاد وساته، هر هغه څه سره چې مخ کیږي یو حکمت پکې نغښتی دی: که همکاران دی له تاسره ډیر نیژدی او ښی اړیکې نلري او یا هم مشر دی تاته د میاشتي تر ټولو کمزوری او

دا چې ستا په اند تا یو ډیر لوی کار وکړ، او اوس مشر دی درته د هغو ټکو لیست جوړ کړي چې ته یې باید په پام کې ونیسې ته چې کارونه دې ښه شي، نو زړه مه ماتوه، رغنده نیوکه د کار او دندې یوه مهمه او کلیدي برخه ده. د دې مقالې پر مټ به وکولای شئ چې د نیکی، ښی او رغښیز نیوکې قبولول زده او خپله دنده په ډیره ښه توګه ترسره کړئ.

1- دا ومنه چې ته کامل او پوره نه یې: که ته هر کار او دنده پدې نیت پیلوې چې هیڅ تیروتنه به درڅخه نه کیږي نو ته ځان غولوی، ته به تیروتنه کوې. اړینه داده چې د تیروتنې څخه باید زده کړه وکړي.

2- کار مو بیا ځلې وگورئ: دا چې درکړل شوی کار مو خلاص کړو، مخکې لدی چې خپل مشر ته یې واستوئ. یو ځل بیا یې دقیق وگورئ او ځان ډاډه کړئ چې ټول مو بیا ځلې دقیق کتلي دي، دا له تاسې سره مرسته کوې چې هیڅ یوه وړوکې ستونزه هم نده پاتې چې مشر مو بیا په تکلیف کړي او د پوښتنې سره مو مخامخ کړي.

3- کاري نیوکه شخصي ژوند لور ته مه بیایه: که یو همکار/همکاره درباندي نیوکه کوې نو پدې فکر کې مه اوسه چې ته ورباندې بد لګیږي او یا دا چې ته ددی دندې لپاره وړ کس نه یې. ستا همکار/همکاره صرف همدومره کوښښ کوې چې تا ډاډه کړي چې ته لدې هم ښه کار کولای شئ او باید دقیق شې چې ښه کار ترسره کړې.

4- په غور سره یې واوره: که دی نیوکې ته غوږ کښنېدو نو د غلطۍ کولو بیا ځلې هوډ دی وکړو. ځان سره یادداشت واخله او بیا بیا ځلې ځان ته په یاد کړه چې څنګه باید دا ستونزه حل کړي. دا پړاو تر ټولو ستونزمن پړاو دی ځکه چې دا پدې معنی چې څوک د یو چا په چارو کې مداخله وکړې او د هغه د کارونو ستونزې په گوته کړي او بیا یې ورته واوروي نو دا په حقیقت کې د ځینو له لورې د بل چا په چارو کې گوټې وهل ګڼل کیږي.

سره موافق هم نه اوسي خو نور كيدای شي داسی و انگیری چې گواكي تاسی پری خبر نه یاست، هغه څه چې تاسی یې د نیوکې په توگه نه منی خو نور یې ستاسی په نسبت ښه لیدلای شي نو دا هغه وخت دی چې دا ویل کیږي "خپل عیب د ولو منځ دی" نو د خپلوولو منځ نشی لیدلای، په داسی وخت کې ومنه چې د نورو پر وینا فکر وکړي او هغه تیروتنه چې تاته نه ښکاري او نور یې درته وایې پیدا کړی. او پدی سره دا نوم هم له ځان څخه لیری کړه چې گویا ته یو منفی لیدلوری لري.

12- دا چې د هر ډول نیوکې سره مخ کیږی نو خوښ اوسی او په مینه خپل کار تر سره کړی او مه پریردی چې یوه نیوکه مو په خپلو چارو او دندو کې له ناکامی سره مخ کړي. زیار وباسی، مینه وکړی او مینه ورکړی.

لټ کارکوونکې نوم درکړی دی نو منفی ذهنیت دی له سره لیری کړه او پدی فکر اوسه چې یو ښه هدف او لاسته راوړنه درته په تمه ده، ښه کار په زیار او دقت سره کار وکړه چې خلک درسره مینه وکړي او تر ټولو دی قدر زیات وی. هیڅکله هم بی زحمته راحت نشته او هیڅکله زیار بی ثمری نه پاتی کیږي او حتماً یې میوه دررسېږي.

10- ذهنیت سازی وکړی: که د خپل همکار په نیوکه خفه شوی یاست نو آزادانه ورته وواياست چې څنگه او ولی یې نیوکې تاسی خفه کړي یاست، او تر څنگ یې ورته وواياست چې څنگه درسره مرسته وکړي تر څو کمزوری ټکي مو په قوی ټکو بدل شي او نور هم پیاوړی شي نو دا چاره به مو خوا بدی له منځه یوسی او یو بل ته د نیژدیوالی تر څنگ به مو د پیاوړی کیدو سبب شي. 11- دا حقیقت ومنی، هغه څه چې نور یې لیدلای شي کیدای شي تاسی یې ونشي لیدلای: که چیري ته د نیوکې او تیروتنی

بوډا او د درد شکایتونه!

محمدالله آرین

یو بوډا به هره شیه شکایت کاوو چی نن می کار پیر وو له ستړیا می ټول بدن درد کوي، یو ځوان چې تل

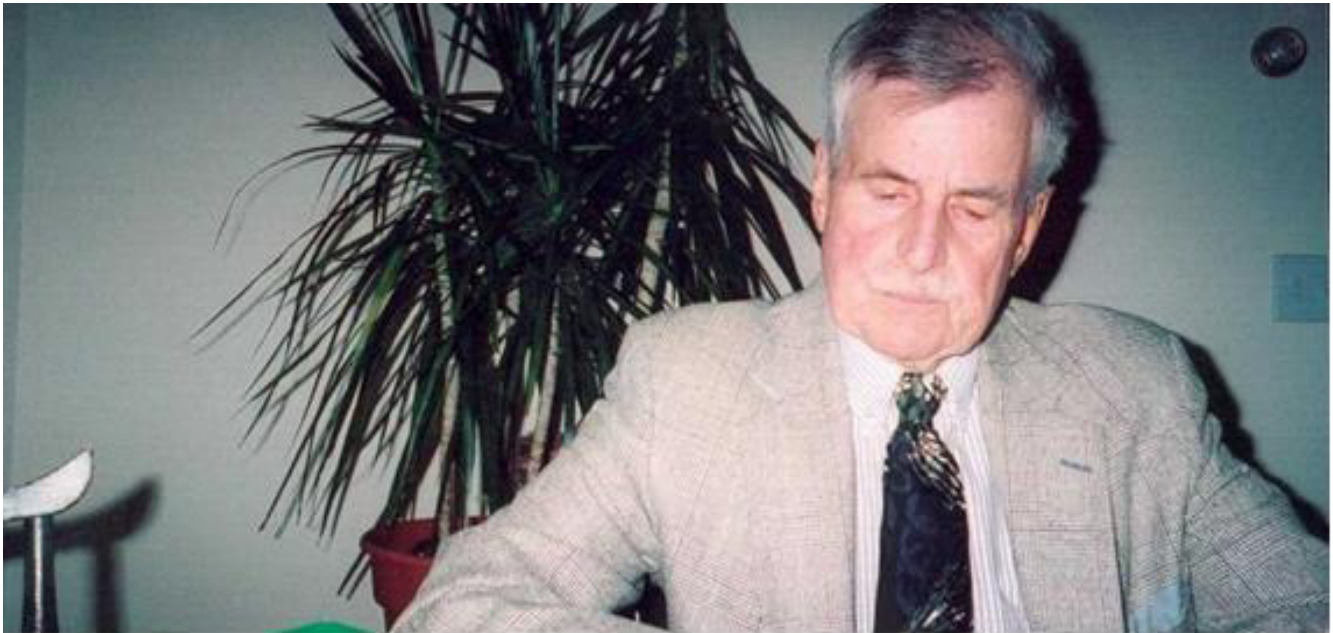
د بوډا دا شکایتونه اوریدل نوموړي ته وویل چی ته څه کوي چی دومره ستړی یی او په یوه ساه لگیا یی چی له ستړیا خوب نه راځی؟ بوډا وویل: دوه ښکاري بازان لرم باید روزنه ورکړم چی رام یا عادت شی. دوه دانی سویان لرم دوی ته می هم باید پام وي چی د باندې ونه وزي.

دوه دانی بانبی لرم باید دوی ته هم روزنه ورکړم. مار هم لرم چی بند کړی می دی. زمري هم لرم چی تل باید په اوسپنېزه پنجره کی بند وي.

ناروغ لرم د هغه خدمت هم باید وکړم. ځوان ورته وویل بابا لکه چی په ما ملنډې وهی؟ څنگه یو انسان کولای شي دومره حیوانات او الوتونکی مرغان په تنها صورت وساتي؟ بوډا وویل: ټوکی نکوم حقیقت تریخ او دردونکی ده: دوه بازان می دواړه سترگی دي چی په سخته یی ساتنه کوم!

دوه سویان می غبرگی پنبی دي هڅه کوم پام پرې وکړم چی د گناه لوري ته لاړې نشی! دوه بانبی می دواړه لاسونه دي دوی ته باید د کار کولو روزنه ورکړم څو زما او د کورنۍ نفقه پرې وگټم! مار زما ژبه ده تل باید بنده وي څو بده خبره ترې ونه شی! زمري می زړه دی تل ورسره په جنگ یم چی داسی نه بد کارونه ترې وشی! او.... ناروغ می ځان ده چی زما پوهی او ځیرکتیا ته اړتیا لري. نو بچیه دا زما د هرې ورځې کار ده چې دومره مې ستړی کوي او دې بوختیا رانه سکون او آرام اخیستی.

یادی از بروس ریچاردسن، افغانستان دوست، ژورنالیست، محقق و نویسنده خبره

ملالی موسی نظام

۲۰۲۲/۰۹/۲۰

یاد داشت استقلال خپلواکی:

افغان جرمن منتشر گردیده است، برای تحقیق و نشر حقایق و مطالب بیشتری در شناخت، فعالیت های سیاسی و وابستگی های «احمد شاه مسعود» با منابع استخباراتی و ممالک مختلفه و علل آن، زمینه هایی مساعد میگردد و البته خدمتی هم برای آگاهی هرچه بیشتر نسل های ما در مورد قسمتی از اوراق تاریخ معاصر افغانستان صورت خواهد گرفت، اینهم مطلبی منتشره مطبوعات از سال 2016 میلادی. ختم).

با تأثر و تأسف زیاد، بروز ۸ اپریل ذریعه ایمیل مضمون محترم داکتر رحمت ربی زیرکیار اطلاع یافتم که نویسنده خبره، ژورنالیست صادق، دوست واقعی افغان ها و افغانستان، نویسنده، مترجم و محقق جدی و راستکار سه و نیم دهه جنگ های خانمان سوز و بربادی کشور ما، «بروس جی. ریچاردسن» گویا بتاريخ ۶ اپریل داعی اجل را لبیک گفته است. در بین هموطنان واقع بین و صاحب مطالعه و علاقمند به مقدرات و تاریخ واقعی افغانستان، تعداد زیادی از هموطنان ما در پهلوی بیشمار مردمی که

(بازهم نظر به وعده ای که به دوست محترم، داود ملکیار همکار مطبوعاتی در مورد پیشکش حقایق مستدل و مستندی که درین بیشتر از چهار دهه در مورد یکی از جنگ سالاران نهایت مطرح نیمه قرن بیستم میلادی افغانستان، «احمد شاه مسعود» منتشر گردیده است، به سراغ تحقیق و مطالعاتی میرویم که اکثراً در مطبوعات منتشر گردیده اند. مخصوصاً آن مطالبی که یا با نشر آن هیچ تردید و رد منطقی و مستندی ارائه نگردیده است، و یا اینکه با دشنام و افتراءات بی زمینه، بیشتر بر استحکامات مطالب منتشره افزوده گردیده و امکانات تحقیقات و مطالعات وسیعتری را سبب گردیده است. با تبصره مختصری از دوست فرهنگی ما محترم داود ملکیار که در دریچه های وبسایت های آریانا افغانستان و

این قلم بعد از مطالعه و دسترسی به آن اثر مهم و مستند، در پهلوی ارتباطات قلمی از طریق ایمیل ها که نهایت آموزنده و مهم بوده اند، گاهی تیلیفونی از احوال و فعالیت های قلمی هم دیگر آگاه می شدیم.

همانطوریکه در چهار دهه اخیر بربادی مملکت و ملت سرزمین ما، در پهلوی پلان های مخرب ابر قدرت ها و دشمنان قسم خورده سرزمین ما، آشکارا مشاهده نمودیم که به همین صورت کجروانی که نوامیس ملی و عشق به خاک و وطن را فدای پیوستن به دشمن و خیانت و جنایت در حق مردم مظلوم آن نموده اند، در حقیقت مظلوم و اوضاع خونین و رقت بار سرزمین مقدسی به نام افغانستان را سبب و باعث گردیده اند.

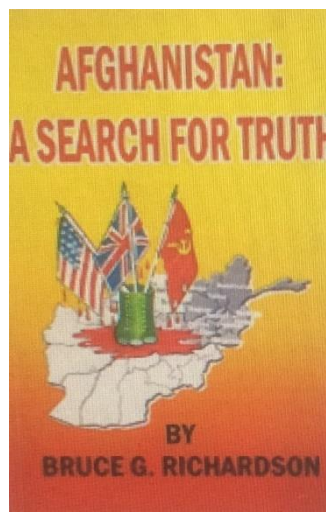
باید تصریح نمود که آنانی که با داشتن فهم و درایت و شاهد بودن در قضایای چهار دهه اخیر، آفتاب را با دو انگشت پوشانیده و بر حقایق مبرهن تاریخ کشور خاک می پاشند، لاجرم با همان گروه و گروپ خیانتگرانی هم دست اند که ملت افغانستان را تا امروز به خاک سیاه نشانیده و سرزمین مقدس شانرا ویران نموده اند.

بهر حال بعد ازینکه کتاب بروس بنام «افغانستان: در جستجوی حقیقت» منتشر شد و ارتباطات «احمد شاه مسعود» با اتحاد شوروی یکبار دیگر مورد استناد و تحقیق قرار گرفت، تبلیغات سوء و مسخره و البته غیر قابل باور در مورد کتاب مذکور و شخص «بروس ریچاردسن»، بیشتر سبب افشاء حقایق مبرهن گردید.

بیاد داریم که در مصاحبه دقیقاً پلان شده ای که آقای «فرید یونس» در تلویزیون «نور» چند سال قبل با داکتر «روان فرهادی» داشت، از وی پرسید که در مورد آوازه هایی که در مورد ارتباط و همکاری «احمد شاه مسعود» با اتحاد شوروی وقت، موجود است وی چه نظری دارد؟ داکتر «روان فرهادی» جواب داد که هرگز چنین چیزی موجود نبوده است، وگر نه حتماً تا بحال نشرات و کتاب هایی در این مورد به نشر میرسید. آقای «فرید یونس» پرسید هیچ کتاب، مدرک و راپور و اثری برای تصدیق رابطه مسعود با اتحاد شوروی در دست نیست؟ بلی از

به انگلیسی دسترسی دارند، این نویسنده و خبرنگار راستکار و شایق به افغان و افغانستان را برای تلاش های صادقانه ای که برای افشاء و تثبیت رویداد های واقعی سرزمین ما مجدانه و متواتر انجام داده است، با احترام و باورمندی می شناسند.

بروس که بعد از کودتای خانمان بر انداز ثور منیث یکی

از ژورنالستانی بود که برای دریافت واقعیت های آن جریان منحوس که اتحاد شوروی و عمال خیانت پیشه دست نشانده آن در افغانستان، همه را یک کودتای ساده جابجا شدن قدرت در ساحه داخلی، تبلیغ می نمودند، مدت ها قبل از اشغال افغانستان به پشاور مسافرت نمود. نامبرده برای

تهیه راپور های مستند در مورد چگونگی اوضاع در منطقه، بیشتر با لباس افغانی با تقبل خطراتی که البته همواره برایش موجود بود، با گروپ های مجاهدین واقعی سالها بدخل سرزمین جنگزده ما در رفت و آمد می بود.

علاقمندی بروس به مقدرات افغانستان و مردم آن تا حدی بود که همه حیات باقی مانده وی را تحت تأثیر قرار دارد.

«بروس ریچاردسن» از نگاه افشاء تاریخ آنعصر و ادامه آن، حق بزرگی بر مردم افغانستان دارد، هم او بود که در بین تنظیم های جهادی آن گروپ ها و رهبرانی را که ظاهراً در جهاد مقدس افغانستان بر علیه ابر قدرت و قوای عظیم شوروی وقت، سهم گرفته ولی در خفا، با دشمن همگام و همراه بودند، بیباکانه رسوا و استناد می نمود. در پهلوی آثار مختلفه، اثر آموزنده، جاودانی و با ارزش وی که بنام

«افغانستان: در جستجوی حقیقت – Afghanistan: A search for truth» است، جریانات و افشای حقایق در مورد حوادث و دست اندرکاران جنگ های افغانستان را دقیق و بصورت مستدل، افشاء و جستجو مینماید.

مضامینی که اینجانب در سال ۲۰۰۹ تحریر نموده ام، با تغییراتی در متن تقدیم میگردد:

احمد شاه مسعود، حسن شرق و بروس ریچاردسن نگاهی به گزارشات و تحقیقات در مورد یکی از قوماندان های جهادی

یکی از مشکلاتی که جامعه امروز افغانی چه در داخل مملکت و چه بیرون سرحدات آن روبرو میباشد، تحریف و تغییر وقایع و حوادثی است که درین سه دهه جنگ، بربادی بنیادی مملکت و اوضاع رقت بار مردم ما رونما گردیده است. واقعیت امر اینست که هر حادثه و رویدادی که در يك جامعه رخ میدهد به شمول جریانات اجتماعی مملکت بهر شکلی که واقع گردد، در مجموع تاریخ همان سرزمین را میسازد. بنابر آن، بدون هیچ تردید و شکی چه بخواهیم و چه نخواهیم، تاریخ همیشه عبارت است از بیان حقایق که در يك محدوده جغرافیایی که دارای يك تشکیل سیاسی است، رخ داده و به وقوع پیوسته است.

یکی از معضلات سر در گمی که برای ملت افغان سوال تاریخ و جریانات واقعی مملکت از دوران اشغال افغانستان، یعنی عصر منحوس حکومت وطن فروشان خلق و پرچم تا به امروز موجود میباشد، همانا شخصیت چند بعدی یکی از قوماندان های جهادی بنام «احمد شاه مسعود» است. اینکه چرا دربین رهبران تنظیمی این شخصیت تاریخی از يك سو پر آوازه ترین و غوغا بر انگیز ترین و مطرح ترین آنان بوده است و از جانب دیگر، با روابطی که با ممالک و تشکیلات استخباراتی مهم آنان، منجمله شوروی وقت و قوای اشغالگر آن بر قرار نمود، تحقیقات، مطالعات، چشم دید ها، خاطرات مامورین خارجی ذیعلاقه و اوراق قرار داد ها و پروتوکول ها، نامبرده را به داشتن یک شخصیت قابل سوال، پیوند داده است.

انکشافات تکنالوژی عصری و حیرت آور، بدون شک روش ها و طرز حیات سیاسی مسعود را از همان عصر «سردار محمد داود» و وابستگی وی به دستگاه جهنمی «آی اس آی» تا ختم حیات پر ماجری وی، نام برده را به مرد هزار

باور بدور است، ولی این هم وطن مجرب، دانشمند، دیپلمات و مأمور عالیرتبه حکومت گوناگون، جواب داد که: **نخیر، موجود نیست!!**

دیده میشود که دانشمند سابقه داری که به گفته خودش در همان مصاحبه، افتخار شاگردی شخصیتی مثل «برهان الدین ربانی» را داشته است، چگونه خط بطلان بر حقایق که اظهر من الشمس بوده، مصلحتاً خط بطلان می کشد و در پهلوی آن «بروس ریچاردسن» امریکایی ای که نه تنها حقایق اشغال افغانستان را توسط شوروی و همکاری شخصیت های از افغانیت برگشته در جریان آن روزگاران خون و آتش را افشاء می نماید، بلکه آنچه را تاریخ در مورد اشغال افغانستان ذریعه ایالات متحده امریکا «مملکت خودش» در خود مضمّن داشته است، بیان و برملا میسازد. بیاد دارم که روزی «بروس ریچاردسن» درحالیکه بلند میخندید، در تیلفون اظهار داشت که: "فرید یونس" معلوم بود که با تبلیغات چپ و راست وی آشنا بوده، در شو خود اظهار داشته است که: "بلی شخص بنام «بروس ریچاردسن» زمانی حیات داشته و نویسنده هم بوده است، ولی در سال ۱۹۳۹ م. مرده است! بعد شروع به خندیدن نمود و گفت: که "به اساس ادعای «فرید یونس»، در حقیقت من وفات نموده و حتی جریان جنگ عمومی دوم را هم ندیده ام".

کتب و آثار ارزشمند زیادی از «بروس ریچاردسن» در مورد تاریخ دهه های اخیر کشور ما بصورت مستند و مستدل موجود هستند که باید به اختیار مردم شریف افغانستان که خوشبختانه تعداد وافر به لسان انگلیسی دسترسی دارند، قرار گیرد و همانطور محترمان داکتر زیرکیار و داکتر میرکی فرموده اند، باید برای خدمات صادقانه و نشرات آموزنده نویسنده و ژورنالست فقید و علاقه وافر وی به افغانستان و ملت شریف آن، دیپارتمنت ژورنالیزم پوهنتون کابل را به اسم «بروس ریچاردسن» و دسترسی به آثار او مفتخر بنمایند. بعد از از اظهار تأثر عمیق برای از دست دادن یکی از صادق ترین دانشمندان افغانستان دوست و ژورنالست خبره معاصر. اینک یکی از

به مطبوعات وسیع جهانی از ویدیوی مستند «مسعود خلیلی»، یکی از نزدیک ترین شخصیت ها به وی مصاحبه واضح و روشن مذکور با خبر نگار فرانسوی در نحوه و چگونگی مرگ يك شخصیت تاریخی مثل «احمد شاه مسعود» از اغماض کار بگیرد، باید طرفداران وی دائم با کتمان بر چشم حقایق خاك پاشی نمایند!!

ولی و اما چه دلیلی موجود خواهد بود که هوا خواهان وی و طرفداران سر سپرده مسعود حتی همان سایت های انترنتی و جرائد و مجلات فراوانی که متعلق به شورای نظار و پرچم میباشد، هرگز و هیچگاهی قلم در دست نگرفته اند و با استناد و شواهد از قوماندان و قهرمان خویش به دفاع منطقی و رد گزارشات مستند، به شمول قرار داد ها و راپور های معتبر از منابع داخلی و خارجی برنخواسته اند. آیا چنین سکوتی در حقیقت علامه رضاء نیست؟ آیا هیچ قلمی نتوانسته آنچه را مثلاً «بروس ریچاردسن»، خبر نگار خبره و مجرب و افغانستان شناس ورزیده امریکایی که از ابتداء تجاوز شوروی تا الان مشغول تحقیق وسیع و تتبع و نشر مقالات و کتب فراوان در اوضاع افغانستان میباشد، منتشر نموده با دلیل و برهان رد نماید؟

«بروس ریچاردسن» در صفحه ۱۰۳ کتاب جدید خود بنام (Afghanistan a Search for Truth - افغانستان، در جستجوی حقیقت) چنین مینویسد:

(به تعقیب موافقت نامه ۱۹۸۲ با شوروی، احمد شاه مسعود يك مکتوب صادر نموده و به تمام زیر دستان خود دستور داد که خبر قوماندان هایی را که از داخل گروه شان به طبق مرام وی نبوده و آرزو داشتند که به دشمن حمله نمایند، غرض مجازات به اطلاع روس ها برسانند. این مکتوب به دست حزب اسلامی افتاده و در اخبار های پشاور به نشر رسید).

گزارشات و خاطرات «ستيو كول» امریکایی را که مدت درازی در منطقه مشغول کار و فعالیت بود بنام «جنگ های ارواح - Ghost Wars» بدسترس همگان میتواند قرار

چهره ای مبدل نموده است که هر روز کتابی و رساله ای و مضمونی به السنه مختلفه در مورد او و روابطش با دستگاه های استخباراتی گوناگون، به نشر میرسد.

یکی از اشتباهات بزرگی که در قسمت شناخت و کار روایی های «احمد شاه مسعود» از جانب هوا خواهان سر به هوا و اغماض گر وی صورت میگیرد، همانا مبالغه در مورد شخصیت و تحریف کارنامه های جهادی وی است که کاملاً نقیض آنچه را اسناد تاریخی، شاهدان عینی، راپور های آرشیف های معتبر بین المللی و قلم بدستان داخلی و خارجی ارائه مینمایند، عرضه میکنند. در حقیقت همین هوا خواهان غیر مسئول «مسعود» هستند که بی دریغ و بی جهت وی را به غیر آنچه بوده، مطرح میسازند و به دهن ها انداخته و موجب کنجکاوی و مطالعات بیشمار در احوال وی میگردند. از آن جمله مدیر جریده «امید» بارها با ذکر القاب اولیا و پیغمبران، مقام های مذهبی محیر العقول را به قوماندان مذکور نسبت داده و بروی قالیچه ای ویرا در حال پرواز به جانب بهشت تمثیل نموده است. همچنانکه آقای «حامد علمی» در رویا به بهشت مسافرت نموده و قوماندان مذکور را در طبقه بالاترین فردوس بر روی تختی از زمرد «!» ملاقات می نماید.

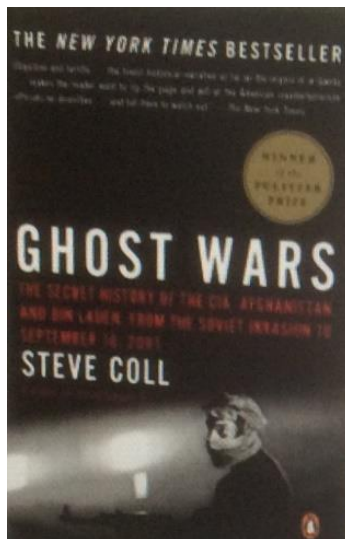
مبالغه و اغراقی که درین زمینه ارائه میگردد، باعث تتبع، تحقیق و مطالعات بیشتر در کشف و انتشار اسناد، مدارک و آثار بیشمار محققین و نویسندگان داخلی و خارجی در زمینه میگردد و این بیت پر معنی را به وضاحت در اذهان زنده میسازد:

دشمن دانا بلندت میکند

بر زمینت میزند نادان دوست

دیده می شود که حتی قضیه قتل «احمد شاه مسعود» را که قراین بر چگونگی آن وضاحت دارد، می بینیم که بعد از سپری سال ها، شب گذشته نطق تلوزیون آریانای کابل در اخبار پشتو ضمن یاد آوری از هفتمین سال کشته شدن نامبرده، یاد آور گردید که وی در اثر انفجار «!» کمره عکاس عرب به قتل رسید. وقتی يك تلوزیون با سویه با اینهمه بیننده و با داشتن عده زیادی خبر نگار و دسترسی

مدنیت بودائیان و یونانیان در افغانستان -
 ازین قلم» را برای ایالت جدا شده اختصاص داده و آثار تاریخی ای را که قدامت آن بیشتر از دو هزار سال می باشد و همین الان اعجاز و تحسین صد ها هزار بیننده را در موزیم های ممالک مختلفه منجمله واشنگتن بر انگیخته است، طور تحفه پیش کش اتحاد شوروی نمایند. داکتر حسن شرق چنین مینویسد:

....."از گفته های خلاف انتظار سفیر شوروی بر می آید که هنوز شوروی ها از حکومت انتقالی جهت باقی ماندن به قدرت توقع دارند تا زعامت «احمد شاه مسعود» را در قسمتی از ولایات شمال هندوکش به رسمیت بشناسند. چنانچه «ورانیکوف» مارشال قوای شوروی در کابل در یک گفتگوی رسمی در صدارت گفت «احمد شاه مسعود» در باره آشتی ملی و ختم جنگ میخواهد در پنجشیر با شما «منظور داکتر حسن شرق است - توضیح ازین قلم» ملاقات و مذاکره کند.

تنظیم ملاقات با «احمد شاه مسعود» از جانب «ورانیکوف» آنهم در پنجشیر، بیگمان جز تحمیل خواسته «گوربا چف» به واگذاری قسمتی از شمال هندو کش به مسعود، معنی و مفهوم دیگری در بر نداشت. بناً از تن دادن به چنین سفری هرچه بادا باد طفره رفتم.

نتیجه گفتگو با مارشال آن شد تا معاونین رئیس جمهور برخلاف قانون اساسی و بدون اینکه صدارت را بجریان بگذارند، به وزارت خانه ها هدایت صادر کنند و ملیشه های تحت فرمان خاد امنیت نسبی راه های مواصلاتی و حمل و نقل مواد خوراکه را برهم زنند و مارشال «ورانیکوف» هم با استفاده از رهبران ستمی جناح پرچم مذاکره را در پنجشیر با «احمد شاه مسعود» جهت بر آورده کردن خواهشات وی ادامه میدهد.

متأسفانه هنوز دو هفته از استعفای شفایی منظور نشده نگذشته بود که با استفاده از تعلیق حکومت انتقالی، جنرال «گروموف» قوماندان اردوی نمبر چهل شوروی با

گیرد که شرح فعالیت و وابستگی های «احمد شاه مسعود» را با عسکر اشغال گر نمبر «۴۰» اتحاد شوروی، نهایت واضح و مستند بیان می دارد. ولی این کتاب هم از جانب هواخواهان مسعود مورد رد و استناد و بررسی منطقی قرار نگرفته، بلکه با یک نوع تحریف ناقص و تجاوزات غیر مجاز که در آن اخلاق و امانت داری ترجمه کاملاً پامال گردیده، در کابل انتشار یافته که بیشتر خوانندگان تشنه حقایق را به متون اصل کتاب مائل ومتوجه میسازد.

چندی قبل مضمونی تحت عنوان «آغاز و انجام حکومت انتقالی در افغانستان» در یک تعداد از نشرات خارجی افغانی به قلم «داکتر حسن شرق»، عضو برجسته و مهره فوق العاده مهم در حیات سیاسی مرحوم «محمد داود خان» و یکی از عاملین وابسته به کودتای منحوس ثور در دوره سیاه و خون باران وطن فروشان خلق و پرچم، به نشر رسید. درین مضمون که جزئی از خاطرات نامبرده میباشد، به قسمتی از حوادث تاریخی و تصمیم گیری های پشت پرده اشاره میگردد که سرنوشت سازی و تغییرات زندگی مردم مظلوم افغانستان را با بازی های خطر ناک تا سرحد تجزیه خاک پاک ما، به وضاحت تشریح مینماید.

«داکتر حسن شرق» در قسمتی از یاد داشت های خویش مینویسد که در دوران «داکتر نجیب»، آخرین گماشته رژیم اشغالگر اتحاد شوروی سابق که وی آنرا دوره «انتقالی» مینامد، پوست صدارت را متقبل گردید. نامبرده بعد از تشریحاتی در باره اوضاع و تصمیمات پشت پرده شوروی و مقامات افغانی به اینجا میرسد که روس ها گویا با تجزیه افغانستان میخواهند ولایاتی را از پیکر مادر وطن جدا نموده و با نصب «احمد شاه مسعود» یکی از قوماندانان شمال ازجبهه پنجشیر با تحت الحمایگی شوروی، ایالت جدیدی را بمیان آورند. حتی قسمتی از طلا های پشتوانه بانک مرکزی «معروف به خزانه باختر از عصر

تفصیر اینکه «کشمند» رئیس کمیته اجراییه شورای وزیران مقرر شده اند، نه صدر اعظم، از حضورشان در ولسی جرگه جهت اخذ رأی اعتماد معذرت میخواهند.

بناً قانونی شدن ولایت تاجیکان و ولایات شمال هندوکش و حکومت «کشمند» پا در هوا می ماند و از قضا حکومت انتقالی، از يك در داخل و بدون اینکه در انتقال قدرت موقع یافته باشد، از در دیگر خارج میشود.

حال دیده میشود که هر سال خاطرات و مطالعات جدیدی در مورد حیات سیاسی و اجتماعی قوماندان «احمد شاه مسعود» به نشر میرسد که اکثراً نقاط مشترک آنها را بهم پیوند میدهد. اما باموجودیت تشکیلی بنام «بنیاد مسعود» و پروگرام هایی بنام مسعود شناسی «؟!» و اجتماعات وابسته داخلی و بیرونی که علی الرغم قحطی و گرسنگی و بیخانمانی در مملکت مبالغ هنگفتی را سالانه با برپا نمودن جشن های باشکوه برای یاد بود قوماندان متذکره به مصرف میرسانند، هیچ يك ازین تشکیلات و اجتماعات در مقام دفاع منطقی و ارائه اسناد و مدارکی که بتواند شمه ازین تحقیقات، راپور ها و چشم دید ها را رد و نفی نماید، موجود نمیشد. پایان

جنرال «شهناز تنی»، وزیر دفاع با داشتن فرمان «داکتر نجیب الله» جهت تعمیم هدایت «گورباچف» در بر آوردن خواسته های «احمد شاه مسعود» عازم پنجشیر می شوند.

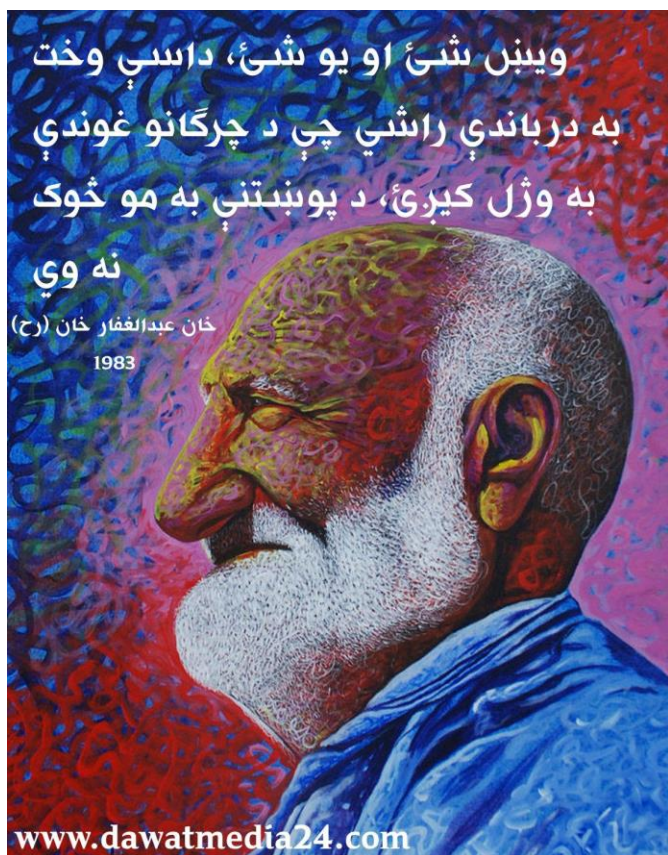
آنچه که بعد ها افشاء گردید نشان میدهد که در پنجشیر

بعد از ملاقات و مذاکره به رسمی شدن «معاهده خنجان» موافقه میشود که ولایت بدخشان، تخار، کندز، سالنگ شمالی و جنوبی در جمع پنجشیر، به حیث ایالت خود مختار تاجیکان تحت اداره «احمد شاه مسعود» گذاشته شود.

متقابلاً «احمد شاه مسعود» متضمن امنیت شاهراه سالنگ و حراست از قوای شوروی و سرکوبی مخالفین حکومت کابل در منطقه تحت فرمان خویش میشوند. معاهده را «جنرال گروموف» بحیث قوماندان اردوی شوروی در افغانستان و «احمد شاه مسعود» به صفت قهرمان جبهه پنجشیر به حضور داشت «جنرال شهناز تنی» فرستاده و نماینده خاص رئیس جمهور امضاء و تبادل میکنند.

اما رسمی شدن و پیاده کردن معاهده ایجاب سقوط حکومت انتقالی و احیاء حکومتی را مینمود تا به اجرای این طرح آمادگی و سابقه داشته باشد. بناً «کشمند» را بحیث رئیس کمیته اجراییه شورای وزیران مقرر می کنند و جنابشان قبل ازینکه از شورای ملی رای اعتماد بگیرد، خود مختاری ولایات شمال هندوکش را دوباره تصویب میکنند که خوشبختانه وکلای ولسی جرگه به تعبیر و

د ورېښمو کاروان

چلوونکې او مسئلې: شېبه گهيځ

د ورېښمو کاروان د دعوت مجلې ادبي برخه ده. په دې برخې کې د شاعرانو او ليکوالانو له پېژاندنيو لپاره تر طنزونو، لنډو کيسو، ادبي ټوټو، ادبي څېړنو او نور بيلابيل ادبي او غير سياسي ليکنې د هنري ذوق خړوبولو او معلومات ورکولو په موخه خپرېږي. د دې برخې د لا پراختيا او غوړيدا په موخه مو د نېک نظر او د قلم خاوندانو د قلم چلولو په هيله يو.

dawatafghanmedia@gmail.com

د دعوت د دې گڼې شاعر ذبيح الله احساس

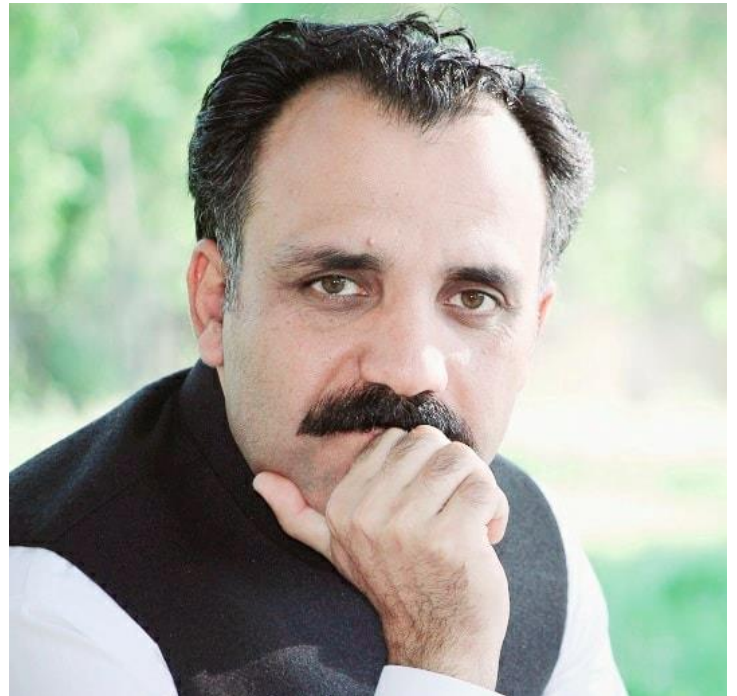
شاعر، ليکوال، ژورناليست او انجنيير ذبيح الله احساس په 1985ز، د بغلان ولايت په کيله گي سيمه کې زېږېدلی دی.

د احساس کورنۍ د ده له زېږېدو سره سم د جگړو له امله د خپلې سيمې پرېښودو او د پښتونخوا جلاله سيمې ته په کچه مجبور شول.

احساس، لومړنۍ زده کړې د پښتونخوا په جلاله او جلوزو کې کړي دي.

لوړې زدکړې يې لومړۍ په انجنيري او بيا په پښتو ادبياتو کې کړي دي. په 2008ز، کې يې له بلخ پوهنتون څخه د معادنو د انجنيري په برخه کې دپلوم تر لاسه کړ او بيا يې په 2020ز، کې په افغان شيرزي خصوصي پوهنتون کې په پښتو ادبياتو کې ليسانس وکړ.

احساس د ښوونځي له يوولسم ټولگي په شاعري پيل کړی او د شاعري له لارې يې پښتو ادبياتو سره د لا اشنا کېدو وړ موندلی دی.

د همدې هڅو په لړ کې په 2012 ز د خوشال بابا په نوم، په مزار شريف کې د پښتو عامه کتابتون په جوړېدو بريالۍ کېږي.

د جمهوريت له سقوط سره سم د بلخ ادبي خوځښت هڅې کم رنگه شوي؛ خو لا هم احساس توانېدلی، چې د دغه مرکز د نورو ځوانانو او مشرانو په مرسته دا خوځښت د مومند بابا ادبي بهير اونيزې ناستې له څو مياشتني ځنډ وروسته بيا پيل کړي.

د افغان کلتوري ټولنو جرگې لخوا ورته د هېواد په کچه د فرهنگي هڅو له امله په 2008 ز، د غوره فرهنگيالي په نامه د خوشال بابا د سروزو مېال ورکړل شوی دی.

د شمشاد تلویزون لخوا د فرهنگي خدمتونو په پار په ايوارډ نازول شوی او همداراز په کابل کې يې په شمال کې د پښتو ادبي خدمتونو په درناوي غونډه جوړه شوې ده.

د ادبي هڅو تر څنگ احساس قلم هم چلولی. لنډې کيسې ليکي، کتابونه ژباړي او شعرونه وايي، چې تر دې دمه يې يوولس بېلا بېل کتابونه چاپ شوي دي.

چاپ شوي اثار

- ۱- يوه نجلۍ (لنډې کيسې)
- ۲- دوه ښارونه
- ۳- هغه (شعري ټولگه)
- ۴- حمزه پېژندنه
- ۵- زما له غرونو پناه ياره
- ۶- زما پوښتنې-ادبي مرکې
- ۷- زما پوښتنې-سياسي مرکې
- ۸- افغانستان د بهرني او کورني کرکېچ تر منځ
- ۹- زه او هغه (شعري غونډ)
- ۱۰- شمال او د شمال پښتانه
- ۱۱- ډيورنډ؟

له همدې وره د پېښور د جلوزو له نورو ليکوالو او شاعرانو سره بلد شوی، چې بيا د فرهنگي ملگرو د يوې ښې کړۍ برخه گرځي او په گډه د پښتو ادب د پراختيا لپاره په مدني فعاليت پيل کوي.

احساس چې په پېښور کې يې د ادبي فعاليتونو لږه ډېره تجربه درلوده، په 2002 ز، بلخ ته د لوړو زده کړو په موخه له راتگ سره سم په خپله سيمه کې د پښتو ادب او ژبې د پراختيا سوچ ورځي.

ده ته د بلخ پوهنتون د محصلينو او استادانو لخوا په شمال کې د لومړۍ پښتو خپرونې "پرخه" د چلولو چارې ورسپارل کېږي او له دې سره ورو ورو د ادبي فعاليت لپاره د لارو گودرو په پيدا کېدو فکر کوي.

په 2005 ز، په مزارشريف ښار کې د وزير محمد گل خان مومند بابا په نامه د ادبي بهير په جوړېدو په دغه ولايت کې د پښتو ادب د پراختيا په برخه کې د مدني فعاليت لومړنۍ دريځه پرانيږي. دا کړۍ ورو ورو فعالېږي، د سيمې نور ځوانان ورسره ملگرتيا کوي او د مشرانو ملاتړ تر لاسه کوي.

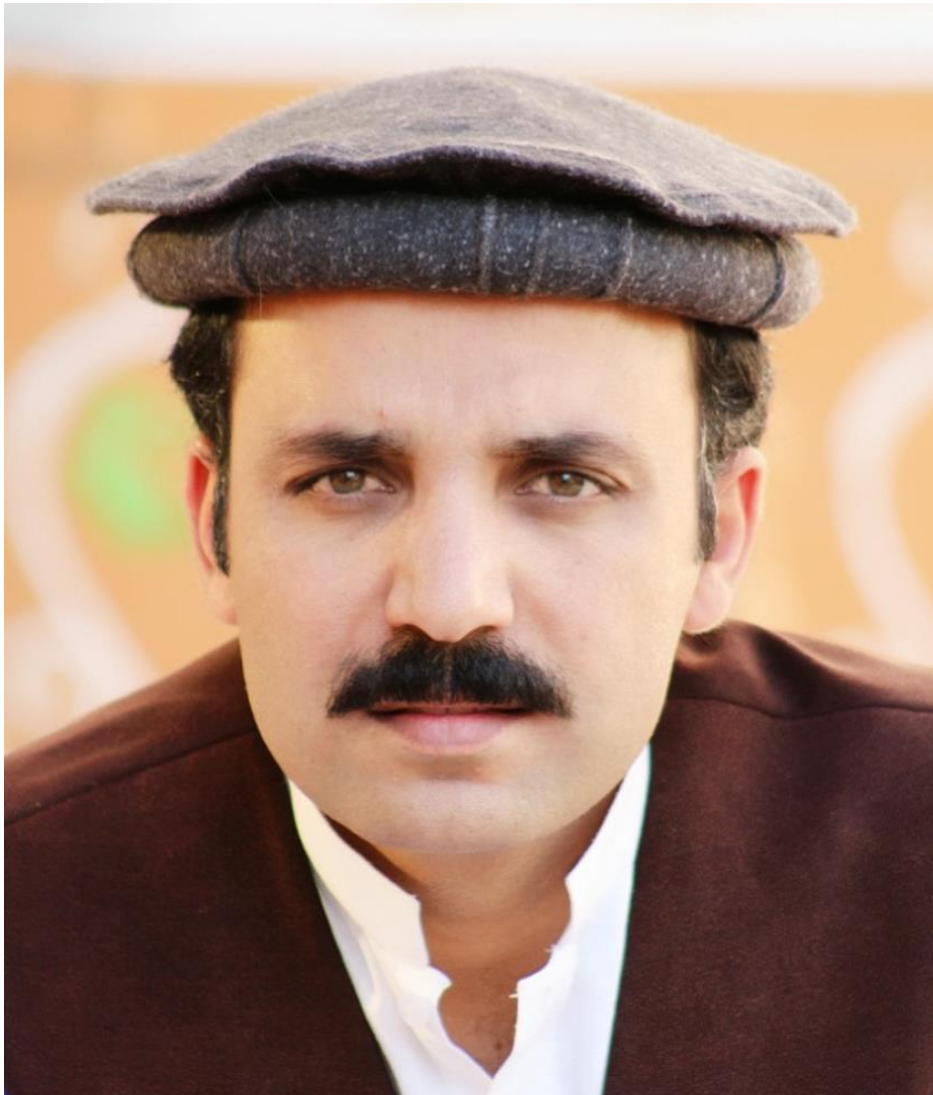
همداراز د پسرلي په نامه پښتو سياسي او ادبي مجله پيلوي او ورو ورو يې فعاليتونه رنگ اخلي. احساس د پرځې او پسرلي مجلو تر څنگ د هېواد له بيلابيلو رسنيو سره له بلخه د خبريال په توگه هم ډېر کلونه دندې ترسره کړې دي.

د بلخ مېرمن بهير په نامه د نجونو د اونيزو ناستو لړۍ پيلوي.

دغه ټولې هڅې د بلخ ادبي خوځښت په نامه فرهنگي مرکز کې راټولوي، چې د پښتو ژبې د ودې او پراختيا لپاره فرهنگي او رسنيز بېلا بېل فعاليتونه کوي.

دلته مو د احساس صاحب سره د هغوی د همدې لاسته راوړنو او هڅو

په هلکه مرکه کړې چې تاسو یې لوستلو ته رابولو.

شېبه: ژورنالیست، انجینیر، شاعر او لیکوال ذبیح الله احساس څنگه د شاعرۍ نړۍ ته مخه کړه؟

احساس صاحب: تقریباً شل کاله کېږي چې شاعرۍ ته مې مخه کړې، د هغه وخت حالت او احساسات نه شم ویلی، چې ولې مې شاعرۍ ته مخه کړه، څه علت و چې زه شاعر شوم؛ خو بس داسې فکر کوم چې زه به شاعر کېدم. دا چې شاعر یم خوشحال یم او د خوشحالی لامل مې دا ده، چې ژوند کې یو څوک لرم خپل راز ورته وایم. ژوند پرته له احساساتو، یا هم پرته له دې چې څوک د زړه خبرې وکړي ستونزمن دی او ما ته شاعران په همدې نېکمرغه ښکاري، چې دوی یو څوک لري هغه ته خپل د زړه رازونه وایی؛ په همدې هیله او سکون مخ ته ځي او یو ډول حرکت کوي؛ خو دا منم تر ننه نه پوهېږم چې زه ولې شاعر شوم.

شېبه: تاسو خپله شاعري د څه زېږنده بولی او په شعرونو کې څه ویل غواړئ؟

احساس صاحب: زما د شاعرۍ د پیدا کېدو لامل به څه وي، زما په اند بیرته زه خپله یم؛ زما زړه، احساسات او زما هیلې دي. زه هم له نورو انسانانو بیل نه یم. له شاعر مخکې زه یو انسان یم؛ کله کله داسې وایم چې انسان یم نو ځکه شعر لیکم.

شعر کې ټولې هغه خبرې دي چې فکر کوم بل چا ته یې نه شم ویلی. یا هم خلکو ته هغه څه په عادي ژبه نه شم ویلی کوم چې شعر کې وایم. په شعرونو کې یو څو عام تاثر وي، ټولنیز تاثر وي، ځینې تجربې او ځینې نور مسایل وي؛ زه ددې دعوې نه کوم چې زما شعر به د شعریت هغه لوړه پوړۍ کې وي؛ خو دا دعوې کوی شم چې د یو انسان زړه یې پاللی؛ یو څوک یې د ژوند په لاره ځان سره روان کړی او لږ تر لږه چې کومه گټه یې ما ته رسولې همدا ده. د شعر لیکلو لامل مې هم همدا دی. هر ډول حالت کې شاعري له ما سره ملګرتیا کړې؛ یعنې داسې ووايم شاعري مې مجسم شوې، ما ته راغلې، زه یې غږولی یم، ما ته ډاډ راکړی؛ داسې وخت هم شوی چې ما ته یې نا مریي سکون راکړی، لاره یې راته ښودلې او د ژوند په لوړو ژورو کې پاتې نه یم راغلی. دا هغه څه دي چې زما دوه د شعرونو ټولګو کې راغلي.

شبیه: د شعري ټولګې یادونه مو وکړه؛ د(هغه) شعري ټولګې په هلکه مو ووايي، د شعر کوم فورمونه پکې راغلي او هم د شعرونو سکالو یې تر ډیره څه ده؟

احساس صاحب: (هغه) زما لومړۍ شعري ټولګه ده، چې زما د لومړیو تقریباً پنځه یا شپږو کلونو د شعرونو غورچاڼ او هغه شعرونه دي کوم چې زما خوښېده. ډیری پکې غزلې، ازاد نظمونه، یو نیم رباعي او څلوریزې راغلي دي. موضوعات یې شخصي تجربې، زما د زړه خبرې، ممکن ټوله شاعري پر ما وڅرخي او ټولنیز مسایل پکې ډیر کم وي.

دویمه شعري ټولګه مې چې تقریباً له هغه وروسته (زه او هغه) په ۱۳۹۷-۱۳۹۸ هـ.ش کلونو تر منځ چاپ دی. ډیری زما د وروستي کلونو د مبارزې، کوښښونو، عملي چارو او د ژوند ټولنیز مسایل پکې شته. د انساني اندرون غوښتنې، شخصي تجربې، له هغه پرته ټولنیز مسایل چې ما درک کړي، زما خوشحالي، خپګان او درد ټول هغه موضوعات دي، چې زما په دویمه شعري ټولګې کې موندل کېږي. تل مې دا کوښښ کړی، چې گیلې ونه کړم؛ بلکې ژوند د پرمختګ په لورې روان او نور هم وهڅوم.

شبیه: له یادو چاپي اثارو پرته ایا بل اثر هم لری؟

احساس صاحب: تقریباً یوولس اثار مې چاپ شوي، چې په هغه کې دوې شعري ټولګې، دوې مرکې (سیاسي مرکه بل ادبي مرکه)، ژباړې او ناولونه دي. یو بل ناول مې تر اوسه ناچاپ دی او په همدومره موده کې مې چې نور څومره شاعري کړې یو ناچاپ ټولګه ده. ان شاءالله که ژوند او خیر و چاپ او لوستونکو ته به ورسېږي.

شبیه: تر کومه چې خبر یوو، تاسو د هېواد په شمال کې د پښتو ژبې لپاره ډېر څه کړي؛ ایا خپلې ټاکلې موخې ته رسیدلي یاست او په دې لارې کې له څه ډول ستونزو سره مخ شوی؟

احساس صاحب: په ټول شمال کې ځوانان د خپلو ولایتونو لپاره هڅې وکړې، زه په بلخ کې او ددغه کاروان یوه برخه وم. که پښتو ته کار کول

پښتو ته کتاب چاپول یوه لاسته راوړنه وي؛ هو داسې یو څه شوي دي. د بهیر لخوا په پښتو ژبه (پرڅه او پسرلی) مجلې یې چاپ کړي. هېواد کې د نظام بدلېدو له کړکېچن حالت څخه وروسته زموږ مرکز (بلخ ادبي خوځښت) اونیزې ناستې کړي او لا به هم دوام کوي مخکې به ځي. په څېرو د بحث پلوی نه یم؛ خو هغه کار چې باید شوی وای هغه وشو، کومو موخو ته چې باید رسېدلي وای ورسېدو.

دلته ډېر ځوانان راغلل، تعلیم یې وکړ او ښه ځایونه ته ورسېدل. دغه لړۍ به لا هم دوام لري. لوړې ژورې مو پکې ولېدې لا به یې گورو؛ خو مهمه دا ده چې هوډ د روان ساتلو به یې لرو.

شبیه: د کتابتونو او بهیرونو د جوړولو موخه مو څه وه، ایا هغه موخې ته ورسیدئ که نه؟

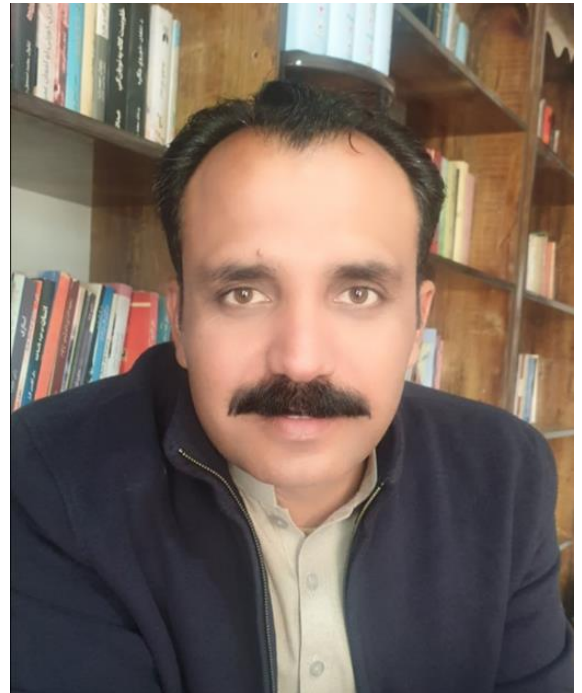
احساس صاحب: د بهیرونو د جوړېدو کوم انقلاب چې زموږ سیمه بلخ کې و د هغه موخه بل څه نه؛ بلکې ټولنیز ژوند ته د کتاب د خلکو رابلل، یوځای کیناستل او د ټول د انساني ژوند اړتیا دو. موږ پخپله سیمه کې هم دغسې یو حرکت ته اړتیا لېدله. دا تشه داسې وه لکه یو انسان چې کور جوړوي هغه کور کې څه نه وي، اوبه ژوند ده او دغه کور کې اوبه ته اړتیا وي دغسې موږ هم خپلې سیمې کې یو مدني حرکت او فرهنگ ته اړ و؛ تر څو وکولی شوو د یو چت لاندې د کتاب او قلم خاوندان راټول کو. داسې یوه لړۍ مو پیل کړه، کامیابه شوه؛ زموږ د غوښتنو، هیلو، ارمانونو او لاسته راوړنو د پوره کېدو تر تمې مو ډېر څه لاسته راوړه. د دغه بهیر د یو غړی په توګه دا بریالی کوښښ زما په ژوند کې د ارامي حس دی او دا مې د ژوند تر ټولو هغه ښه کار و.

کتابتونونه هم همداسې یوه مسله وه؛ دلته داسې کېده چې کتابونه به د گردونو لاندې شو، کتاب ته به لاسرسی ډېر کم و؛ تر ټولو مهم کتاب د ژوند له روان بهیر ډیر لرې ګڼل کېده؛ خو دا یوه ضروري مسله ده، چې کتاب باید د گردونو له لاندې ایستل شوی، لاسرسی ورته

اسانه، او د هر يو انسان د ژوند مل او ملگری شوی وای. کتابونه زموږ تاریخ ساتي. انساني ژوند، یوبل ته غاړه وتل، یو بل پېژندل او د افکارو شریکول دا هر څه موږ ته کتاب ښيي. کتابتون هم لکه ښوونځی او پوهنتون مهم ځای دی. موږ هم همدغه اړتیاوو ته په کتو د کتابتون جوړولو اراده وکړه. کومې وړې هیلې چې موږ غوښتل هغې ته ورسېدو. دلته به انسانان بدل شي؛ خو دا بنسټ به نه بدلېږي او د ژوند لپاره به کار کوي.

شبیه: د خپلو فرهنګي هڅو او لاسته راوړنو په هکله ووايئ؟

احساس صاحب: د خپلو فرهنګي هڅو او لاسته راوړنو په هکله ډېر څه نه شم ویلي؛ ځکه لاسته راوړنې خو ورته نه شم ویلي هڅې هم په دې مانا چې مثال دا یو داسې کار نه دی، چې ما د کوم معاش په بدل کړی وي زه دې د چا سره مامور وم، رسمیات ولرم؛ نو ځکه زه څه ویلي هم نه شم. دده په اړه به خلک څه وایي. دومره پوهېږم چې دا زما ژوند و. داسې یو ځای چې په لاره تګ، ټولنیز دریځ، اخلاق، له نورو سره څنګه غږېدل دا یې راته وښودو او دا لاسته راوړنه نه؛ بلکې زما د ژوند ضرورت و. کله چې زه سا اخلم څنګه ویلي شم، چې تېرو شلو کلونو کې ما دومره ځله سا اخیستې؛ یا هم دومره وخت کې زه دومره پلي گرځېدلی یم. دا کار ما خپل د زړه لپاره وکړ. زما زړه غوښت داسې یو بهیر دې وي، چې ادیبان پکې راټول شي. ما شعر لیکه او دا شعر ما باید تر نورو رسولی وای، زه شاعر وم ما باید د نورو هم اورېدلی وای او دا زما لیوالتیا وه.

دلته بهیرونه وشول، ځوانان ورزول شو. د شمال په کچه په تاریخي لحاظ د لومړي ځل لپاره پښتو مجلې ته د چاپ زمینه برابره شوه. د هېواد پالنې حس رامنځته شو؛ تمه دا ده دوې لسیزې تېرې شوي بله او پسې بله لسیزه دې هم تېره شي؛ نوي ځوانان راشي بنسټونه روانه او لږي ونه شلېږي. له شعر شاعرۍ، کتاب او ادبیاتو سره چې د ځوانانو کوم پېژاند شوی نسل په نسل، کور په کور او کورنۍ په کورنۍ ولېږدول شي.

زموږ ستره لاسته راوړنه به دا وي، چې موږ وکولی شو قلم د ټوپک ځایناستی کړو. د طبیعت، انسان او هېواد ځورونې پر ځای مینه، عاطفه، احساسات په زړونو کې ځای کړو او په ټوله کې داسې نسل ټولنې ته وښو چې هوساینه مو په برخه شي.

شبیه: په عمومي ډول له هېواد څخه د یو شمېر فرهنګي څېرو د وتلو اغېز به په د ادبي او فرهنګي فعالیتونو څه وي؟

احساس صاحب: د اندېښنې ځای دی دلته هغه ځوانان ووتل، چې د تېر شل کلونو لاسته راوړنه وه. د علم، ژوند او هنر په برخې کې یې ډېر څه زده کړي وو؛ خو متأسفانه اوس وخت او ژوند یې وتل او مسافر کېدو ته اړ کړ. دغه منفي اغېز دې خدای ژور نه کړي؛ هیله ده ژر تر ژر یې مخه ونیول شي او مدني حرکتونه دې لا ګړندی شي.

شبیه: په هېواد کې له سیاسي بدلون وروسته زیات شمېر افغانان له هېواد ووتل، ایا تاسو کاري ملګري هم دې ډلې کې راځي او حالات مو فرهنګي چارې څومره اغېزمن کړي؟

احساس صاحب: ښکاره خبره ده د څېرو او مغزونو وتل خامخا اغېزه لري. کله چې یو ډاکټر له خپل هېواد وځي ناروغان یې د هغه تشه احساسوي، ادیبان هم همداسې دي تشه یې په ټولنې کې احساسېږي. بلکل ډېر ځوانان له هېواد وتلي او تللي دي. ځینې پکې زموږ د مرکز ټکړه، پاک، په وطن او خلکو یې مبین ځوانان و. هغوی دلته ډېر څه زده کړ، چې باید بیرته ترې ګټه اخیستل شوی وای. دعا به کوو چې خدای دې دا وضعیت سم، د وطن او د باورونو بیا جوړېدو او د کدرونه بیرته راتګ شاهدان واوسوو.

شبیه: د هېواد سیاسي حالت لا ټکنی دی وړاندوینه هم ستونزمنه ده؛ نو تاسو او ملګري مو راتلونکي ته څه کول غواړئ او څه پلان لرئ؟

احساس صاحب: د هېواد سياسي حالت ابهام او گونگ دی؛ خو خدای دې وکړي چې دا حالات ښه شي. پلان دلته د ژوند دی، ژوند کوو، اونیزې ناستې، ادبیات او ژبه به غني او دغه د مظلوم وگړي ژبې ته به خدمت کوو.

شېبه: خپلې تېرې شل کلنې تجربې ته په کتو ځوان نسل یا شاعرانو ته مو پیغام څه دی او ایا راتلونکي کې ادبي پرمختگونو ته خوشبیني شته که نه؟

احساس صاحب: د یو شاعر په توگه به شاعرانو ته دا پیغام ولرم، چې ځان ټولنې ته نږدې کړئ. شاعري د عاطفې نوم، خوړوالی او مینه ده، چې باید وپالل شي. مطالعه وشي، عالمان واوسي؛ ځکه شعر یوازې خیال نه دی شعر له فکرونو راځي، له معلوماتو راځي. راشئ یو بل ولولو، له فکرونو خبر او بهیرونو کې گهږون وکړو. که چېرته موږ شاعران نه یو او دغسې یو تړاو نه لرو؛ نو اړتیا نشته چې موږ دې شعر ولیکو. یوازې شعر ته کیناستل او دغه پیغامونه ژوند نه دی. که په دغه وهم کې ژوند تېر شي؛ نو له مثبت اغېز به یې منفي اغېز لا زیات وي.

ادبي پرمختگ او په ټوله کې ژوند ته ناخوښینه کېدل دا مانا چې موږ د ژوند هغه حد ته رسېدلي یو، چې نور هیلې نشته او له ژوند ناهیلی شوي یوو؛ خو داسې نه ده په کومه جغرافیه کې چې حتا یو انسان هم ژوندی وی هلته هر ډول پرمختگ ته خوشبیني شته.

شېبه: سیاست که ادبیات؛ ژوند په کومه برخه کې خوندور دی؟

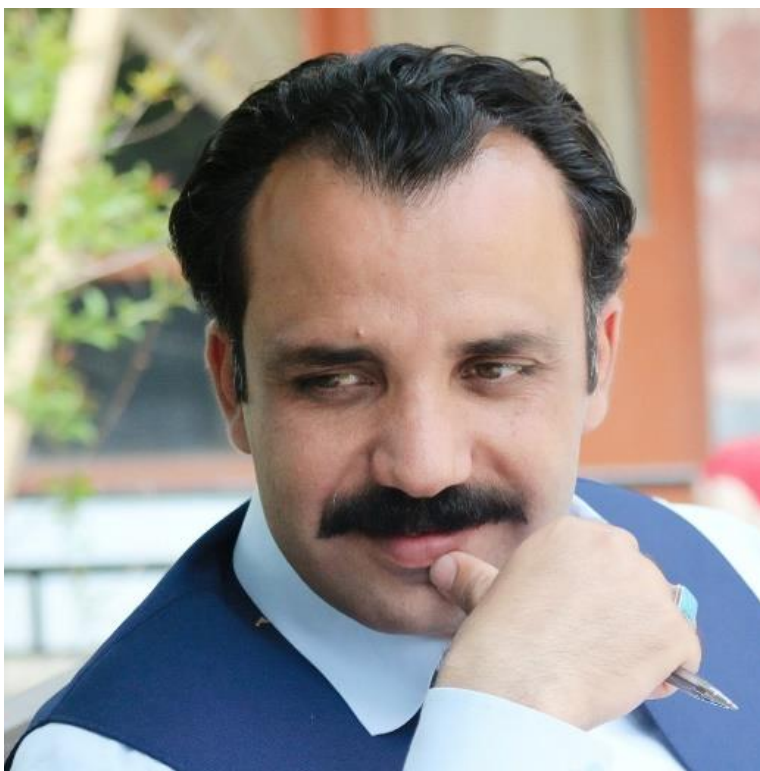
احساس صاحب: د یو شاعر په توگه مې چې څنگه ژوند کړی، ژوند په چوکاټ کې ښه وي. بله خبره دا هر چېرته چې انسان خوشحاله وي هلته ژوند ښه دی. زموږ ژوند کې ستونزه دا ده، چې د انسانانو غوښتنې نه شو پیژندلې؛ که د کورنۍ غړي دي یا د یوې ټولنې خلک موږ داسې فکر کړی هغه څوک چې موږ پرې غږ کولی شو باید زموږ په خوښه ژوند وکړي؛ خو داسې نه ده انسان باید پخپله خوښه ژوند وکړي، دا مهمه نه ده چې ادب دی که سیاست؛ طب دی که انجینیري، مهمه دا ده چې انسان راحت وي؛ کله چې انسان راحت شو پرمختگ ته لاره هوارېږي.

شېبه: تاسو له نظره د شعر او شاعرۍ له لارې څه ډول افکار خپرېدی شي، چې راتلونکي نسلونو ته پیغام لرونکی وي؟

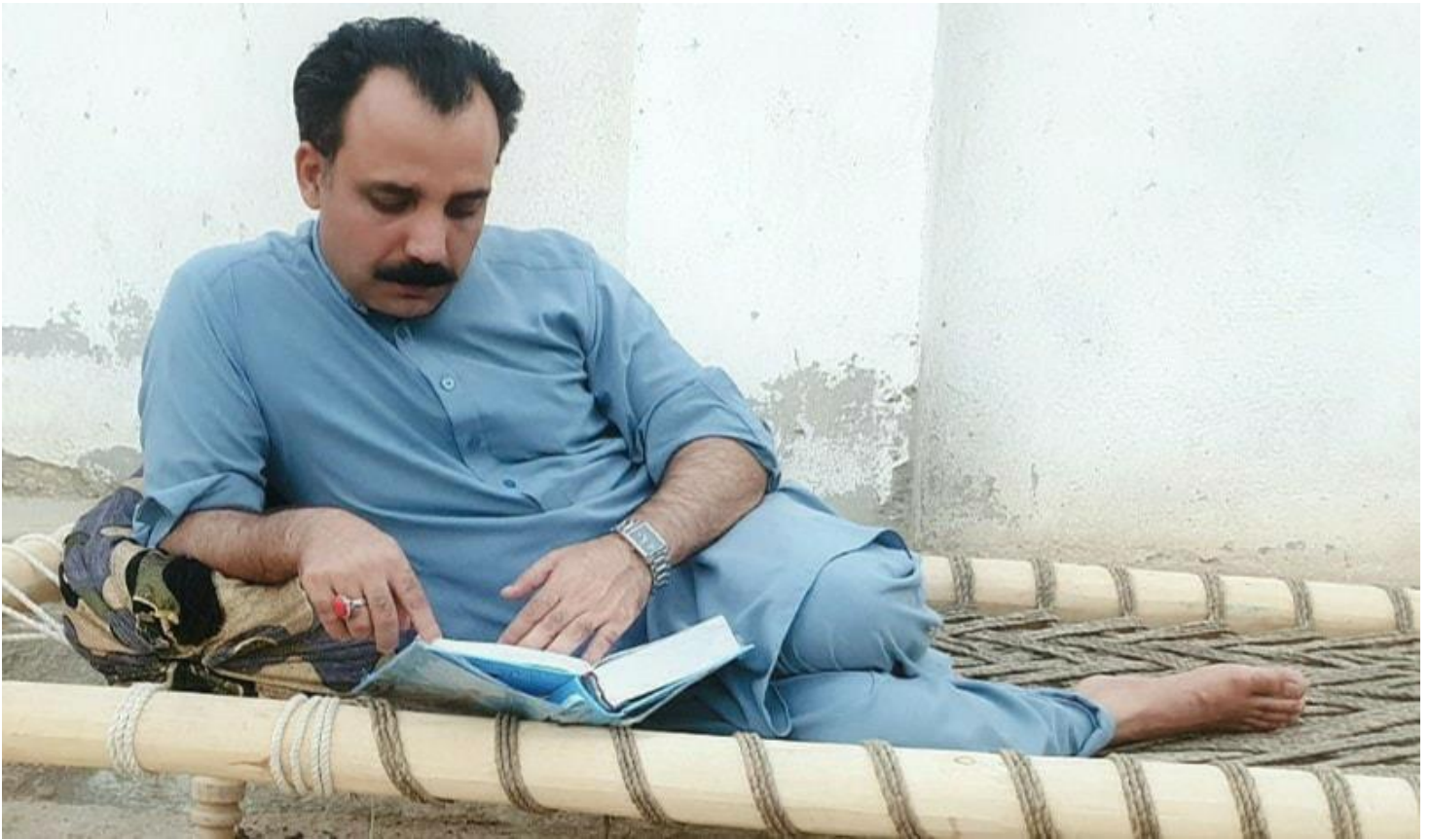
احساس صاحب: انسان یو ټولنیز موجود دی، چې له نورو انسانانو پرته ژوند نه شي کولی، اندروني خپل عواطف، د نورو انسانانو عواطف هغه څه دي چې ورسره مخامخ کېدای شي. پیغام له نورو لارو هم رسولی شو؛ ټولنې پیغام، لارې او قانون ته اړتیا لري. شعر یو له ټولو هغه ښه، خوږه او مینه ناکه لاره ده. د شعر پیغام د مینې پیغام دی. دلته چې د مینې خبره کېږي؛ نو هر هغه انساني غلط افکار، چې ورسره وحشت، درد، او گواښ مل دی له منځه ځي. شعر د ټولنې د سمون لپاره ښه پیغام ورکونکی لاره ده. شعر زموږ تېر ژوند د تاریخ په توگه ساتي او تر ټولو ښه ساتي؛ سروکې او د مالالې تپه یې ښې بیلگې دي؛ نو شعر د پیغام رسونې روښانه لاره ده او هر هغه شعر چې مینه او ورورولي یې خپره، او نورې ټولې غلطې لارې یې محوې کړې نوی نسل ته یې پیغام لرونکی بللی شو.

شېبه: د اخري پوښتنې په توگه د دعوت رسنیز مرکز په اړه څه نظر لرئ، دغه مرکز باید نور څه وکړي تر څو افغان ولس او هېواد د خدمت جوگه شي؟

احساس صاحب: دعوت رسنیز مرکز سره اشنا یم، مجلې لولم او د نېکمرغي ځای دا ده، چې دا مجله تر ما رارسېږي. ویبسایت گورم کله نا کله مې شعرونه او مقالې هم خپرېږي. زه دا وایم چې دغه مرکز کې هیڅ بدلون ته اړتیا نشته؛ بلکې د دغه مرکز غړي او لاره تر ډېره خوندوره ده او دا باید همداسې وساتل شي، دا زما مشوره نه؛ بلکې هیله او غوښتنه.

له شاعر او ليکوال ذبيح الله احساس صاحب څخه نړۍ مننه چې خپل ارزښتمن وخت يې موږ ته راکړ. له خبرو تجربو يې برخمن شولو. احساس صاحب ته د ژوند، بهيرونو او کتابتونو په چارو کې برياوې ژوند يې لکه د شعر لفظونو له رنگينو ډکه شه.

د کلام بيلگي:

غزل

موده وروسته ايښې ته ودرېدم
 اخر خپلې تماشي ته ودرېدم
 هغه ونه باد له بيخه وويستله
 چې يې سيوري ته دمې ودرېدم
 پښه نېولې دغه ځای کې ځکه شومه
 دغه ځای کې به هغې ته ودرېدم
 ما له ورځو سره منډې وکړې ډېرې
 خو اخر دغه دی شپې ته ودرېدم
 ما مجنون په کانو وويشت صحرايي شو
 خو مې خپله گل بشرې ته ودرېدم

غزل

سمندر خو سمندر وي چې خاموش وي
 زه به څه خپلې چوپتيا ته دليل وایم
 عشق مې خوله باندې لاس ايښی وايي چپ شه
 اوس نو ښه نه ده چې تا ته دليل وایم
 مړ څراغ په لاس د شپې غېږ کې ولاړ يم
 او لگيا يمه هر چا ته دليل وایم
 چې به تا باندې مين شومه خوله ور شوم
 گورې نه ټوله دنيا ته دليل وایم
 دواړه لاسه مې ډيوې ته دي نېولي
 چې مړه نه کړي دنيا ته دليل وایم

غزل

قامونه وينبوي او کتابونه گرځوي
تیارې دي یو څو کسه څراغونه گرځوي
د زړونو د ساتنې تېکه ټوله ورسره ده
سپرلي غونډې سړی دی گلابونه گرځوي
یو څوک ورته د مصر زلخیا وریادوي
یو چا پسې یوسف غونډې گامونه گرځوي
په ښار کې له دې خپلو ډک لاسونو سره مسته
یو څوک درېسې شاته تش لاسونه گرځوي
بس جوړ کړي او ږنگ یې کړي بدلون ته پکې تم
تصویر پسې دې قام نوي رنگونه گرځوي

غزل

په محبت باندې باور لرم
دې ضرورت باندې باور لرم
ما هیروی نه شې ته دروغ وایې
ستا په عادت باندې باور لرم
ملا دوزخ به راته نه یادوي
ملا جنت باندې باور لرم
دغه لوی غر هم په سر لاره لري
او بل مې نیت باندې باور لرم
چېرته چې عشق وي هلته ژوند هم وي
دې رفاقت باندې باور لرم
ستا د بري ضمانت ځکه کوم
پخپل شکست باندې باور لرم

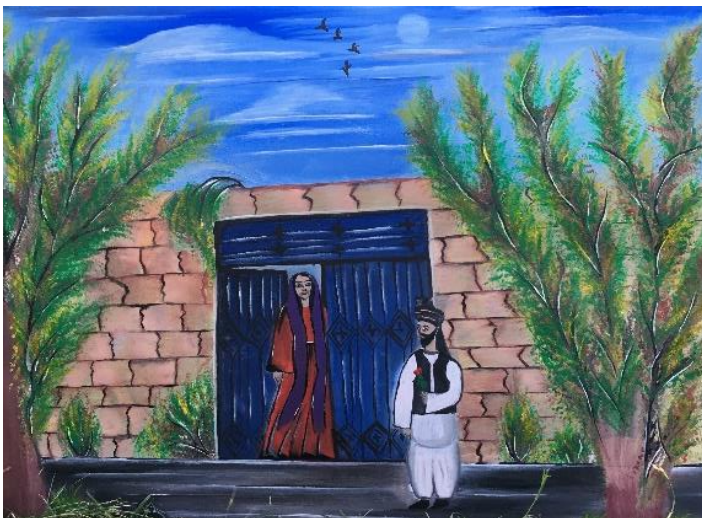

هيله هدايي (درنگونو يوه ملاله)

ته په څو سره يې د يوه کتاب په ليکلو پيل وکړ؛ ترڅو وکولای شي تر ډېره بريده په افغانستان پورې تړلي موضوعات په هغه کې ځای پر ځای کړي. د څو مياشتو هڅو وروسته يې د يوه کتاب په بڼه ټول اړين موضوعات په هغه کتاب کې ځای پر ځای کړل؛ خو د ښوونځي د نه پاملرنې له کبله هغه کتاب تر دې دمه د الماری د يوې پلې ځای نيونکی شو او چاپ ته ونه رسېد.

هيله هدايي د پکتيا ولايت ده، لومړنۍ زده کړې يې په پاکستان کې کړي او له هغه وروسته يې ښوونځی په کابل کې پای ته رسولی. د کانکور د آزمويښې له ورکړې وروسته د ۳۱۲ نومرو په اخيستلو سره کابل پوهنتون ته د خپلې خوښې وړ پوهنځي (حقوق او سياسي علوم) ته بريالی شوه او پوهنتون يې د کدر د فيصدي په درلودلو پای ته ورساوه. له ښوونځي څخه نيولې بيا تر پوهنتونه پورې د هيلې ځانگړې مينه له ليکوالي او نقاشي سره وه او له هم

هغه وخته يې خپل پاتې وختونو کې ځان په ليکوالي او نقاشي کې بوخته ساتله. دا چې ښوونځی يې د کابل په يوه وروسته پاتي سيمه کې و؛ نو د هغه وخت د حکومت له لوري د پاملرنې وړ نه گرځېده، هغه لاسته راوړنې چې هغې د ښوونځي په وخت کې درلودې يا له منځه ولاړې او يا هم تر اوسه د الماری په يوه کونج کې له سترگو پټې پاتې دي. د ښوونځي په دوره کې د

افغانستان په جغرافيايي وضعيت پورې تړلي معلومات ډېر کم تر سترگو کېدل او همداسې د زده کوونکو عمومي معلومات د خپل هېواد په هکله ډېر کم و؛ نو يادې اړتيا

وژباړل د چاپ تر وروستۍ
مرحلې پوري ورسېدل؛ خو
په هېواد کې د جگړو او د
کتابونو د پلور ټکنې بازار ته
په کتو سره تر اوسه نا
چاپ پاتې دي.

د کرونا د قرنطین په بهیر
کې یې ډېره پاملرنه نقاشي
ته ور واوښته. په خپله

هر انسان باید خپلې ځانگړې وړتیاوې
وېبښي او په واسطه یې د خپل هېواد او
ټولنې د مثبت بدلون او افکارو په لوړولو کې
رغنده رول ولوبوي. لکه څنگه چې لیکوالې
او نقاشي د خلکو د منفي فکرونو په بدلون
او د خپل هېواد د سولې او پرمختګ په
برخه کې د هیلې دوه ارزښتمنې وسیلې
دي.

هیله هدایي ته د لا بریالي ژوند هیله،
لاس یې خوځند او ژوند یې د نقاشۍ رنگونو
په خبر رنگین شه.

ټولنه کې د ښځو پر وړاندې د ټولنیزو
نابرابریو او د جگړو د بدمرغيو د څرګندولو
لپاره نقاشي یې یوه غوره وسیله ګڼله.
نقاشي د خلکو د پوهاوي یوه ښه وسله ګڼل
کېدای شي؛ ځکه هغه ستر مفهومونه او
پیغامونه چې خلک یې د خبرو او لیکنو په
واسطه نه شي درک کولای، د رنگونو او
رسمونو له لارې په ښه توګه پېژندلی شي.
یوه جنگ خپلې ټولنه تر ټولو مخکې له
رنگونو سره آشنا کېدو ته اړتیا لري. هغې
هم د همدې ښکلي رنگونو له لارې غوښتل

د سولې، برابری او سوکالې
پیغامونه خپره کړي. د نقاشیو غوره
مفهومونو ته په کتو سره د استرالیا
موناخ پوهنتون په خپله
مياشتنۍ کې د هیلې د
څلورو نقاشیو انځورونه
خپاره کړل؛ ترڅو د زده
کړیالانو ترمنځ د افغانانو د
هنري اثارو ښودونه او
پېژندنه وکړي.

پوهنتون ته له بریالۍ کېدو او هغلته د څه
نا څه فرصتونو په درلودو سره یې یو ځل بیا
لیکوالې او نقاشي ته مخه کړه. له خپلې
مسلكي زده کړې سره یو ځای یې د
ماشومانو لپاره د لنډو کیسو لیکل پیل کړل؛
ځکه هغې خپل هېواد ته د خدمت کولو
یوازینی لاره همدا موندلې وه؛ ترڅو د مثبتو
پیغامونو لرونکي کیسې تر هغوی پورې ور
ورسوي او د ماشومانو تنکي فکرونه له
کوچنیوالي د روپاندۍ له ارزښتونو سره آشنا
کړي. که موږ په ماشومانو د علم او پوهې
پانگونه وګړو نو؛ کولای شو د هېواد د سولې
او پرمختګ په برخه کې رغنده رول ولوبوو.
د همدې هڅو په لړ کې یې یوه لنډه کیسه
"د څلا خوبونه" چې د هلکانو او نجونو تر
منځ یې توپیر بیز چلند نفع کوه په کابل
پوهنتون کې د معلوماتو د مرکز له لوري
غوره کیسه وپېژندل شوه، چې د جایزې
سربېره زر ټوکه په چاپ ورسېده او د ټول
افغانستان د لرې پرتو سیمو ماشومانو ته
وویشل شوه.

له هغه وروسته یې دوه نور کتابونه له
انګلیسي او فارسي ژبې څخه پښتو ته را

هیلې (لنډه کیسه)

لیمه ودان

د چپتر پاڼه یې واړوله، له سترگو یې تېره کړه، موسکې شو، له ځانه سره یې وویل:

○ نن به سل نمرې اخلم.

چای یې غوړپ کړ، یخ پخ و. پاڅېد، په دېگ پسې یې گاز بند کړ. شمال له کړکۍ وچه پاڼه رانه ایسته. د ځوان ذهن ته د بېګاني خوب تصویر راغی، چې پکې له شنې ونې پاڼه رابېله شوه، ژېړه شوه او پر ځمکه پرېوته. د تلیفون په شرنگېدو د خوب له خیاله ووت. ورپورته یې کړ، موسکې شو. د هوکې په تنۍ یې ګوته کېکاږله، په عمر پاڅه سړي خبرې کولې، له جوړ پخپرو وروسته یې وویل:

○ زویه! یو څه پیسې مې د خپرو کاکا په لاس درولېږلې، اوس په همدې ګوزاره وکړه، زه به نورې هم له کوم چا پور کړم.

○ سمه ده، پلاره د فراغت جشن ته خو به راځی؟

○ هو درځو په خیر.

له خبرو وروسته یې له پلاره خدای پاماني واخیسته. ساعت ته یې وکتل:

د دعوت رسنیز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دی. هره مرسته، که لږه وي یا ډیره، زموږ رسنیز کارونه او هڅې پیاوړې کوي، زموږ راتلونکي ساتي او زموږ د لا ښه خدمت زمینه برابروي. د دعوت رسنیز مرکز سره د لږ تر لږه \$/€10 ډالر یا په ډیرې مرستې کولو ملاتړ وکړئ. دا ستاسو یوازې یوه دقیقه وخت نیسي. او هم کولی شئ هره میاشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ.

د دعوت بانکي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړیوالو تادیاتو حساب: NO15 0530 2294 668

د ویپس شمېره: Vipps: #557320

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as \$/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

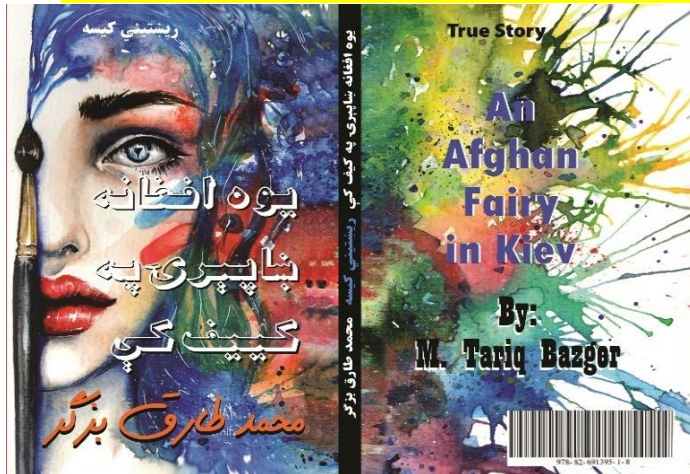
DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

د دعوت رسنيز مرکز له خوا چاپ شوي کتابونه

زړه پورې، مهم او ارزښتمن کتابونه د خپلو خلکو د چوپړ له پاره خپاره کړي دي. چې دلته په لنډ ډول د کتاب پېژندنه او د لاس ته راوړلو طريقه او د کتاب بیه او پوستي بیه ښوول کيږي.

دعوت رسنيز مرکز وياړي چې د خپلو نورو فرهنگي فعاليتونو په څنگ کې چې هغه د دعوت مجلې خپرول، د دعوت ميډيا ۲۴ او افغان سباوون ويبپاڼو تر څنگ په دې وروستيو يو شمېر په

يوه افغانه ښاپيرې په کيف کې

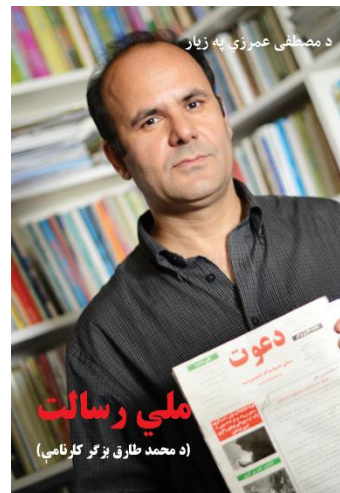
ليکوال محمد طارق بزگر

۱/ دا کتاب چې د يوې ريښتنې پېښې له مخه ليکل شوې او د افغان جگړې د ناخوالو، نتيجو، تاثيراتو او په ټولنه او خلکو يې اغيز، ښځه په افغاني ټولنه کې او د يوې افغانې د دردونکې او تريخ ژوند کيسه چې بالاخره بدلون ته مجبورېږي. د کتاب بیه ۱۵۰ نارويزي کرونه يا د هغې معادل او پوستي د ليارې ۲۰۰ نارويزي کرون (د نړۍ ټولو هېوادونو ته).

ملي رسالت (د محمد طارق بزگر کارنامې)

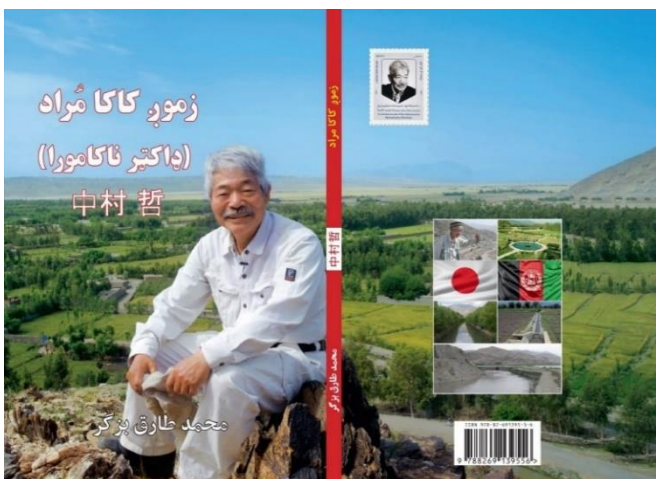
ليکوال ارواښاد مصطفى عمرزی

۲/ دا کتاب چې د دعوت رسنيز مرکز او مسئول مشر بيلابيل فعاليتونه او د لسگونو مطرحو افغانانو نظرونه هم په بر کې لري د دې کتاب ژبه پښتو او دري ده. کتاب د گټې له پاره نه دی مينه وال يې يوازې د چاپ د مصرف په ورکولو سره تر لاسه کولای شي د کتاب د چاپ بېې تر څنگ پوستي مصرف يې ۷۰ کرون يانې (۷) ډالرو په ورکړې سره تر لاسه کولای شي.

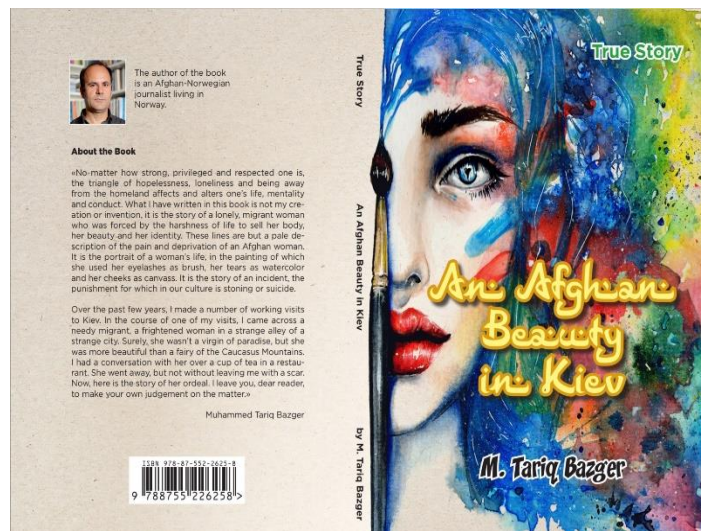
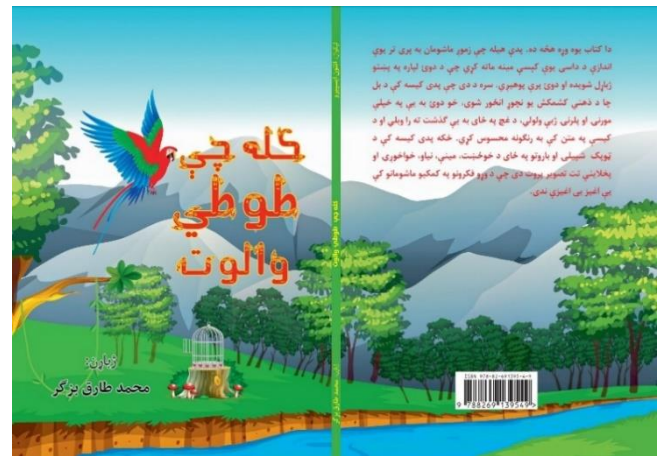

زموږ کاکا مُراد (ډاکټر ناکامورا)

۳/ د ژوند، کار، فعاليتونو او د دغه ستر انسان په اړه د لسگونو افغانانو نظرونه او نور ډير څه د عکسونو سره راغونډ شوي دي، د کتاب ژبه پښتو او دري ده، دا کتاب هم په وړيا ډول يوازې د پوستي مصرف (۱۰۰ نارويزي کرون يا ۱۰ ډالر) په ورکولو سره هر افغان چې د نړۍ په هر گوټ کې وي او غواړي ورته ليږل کيدای شي.

۴/ **کله چې طوطي والوت** د ماشومانو له پاره د یو نارویژي کتاب ژباړه ده د کتاب لیکوال انتون ایسپیرو او ژباړن یې محمد طارق بزگر دی. دا کتاب د ماشومانو له پاره په خوږه پښتو ژباړل شوي او په ښکلی قطع او صحافت چاپ شوی دی. د کتاب بیه ۱۰۰ کرون یانې (۱۰ ډالر) ده او د پوستي مصرف سره ۱۵۰ کرون یا ۱۵ ډالر ده د نړۍ په هر گوټ کې هېوادوال کولای شي دا کتاب د دعوت رسنیز مرکز څخه د قیمت په بدل کې وغواړي.

۵/ په انگلیسي ژبه د کیف ښاپېری (An Afghan Beauty in Kiev) چې لیکوال یې محمد طارق بزگر دی د یوې ریښتنې کیسې او پېښې له مخې لیکل شوی چې په ټوله د جنگ جگړو د ترڅو تاثیراتو له امله د یوې افغانې د ژوند د ناخوالو کیسه چې په پای کې بدلمنۍ ته مجبورېږي. د دې کتاب بیه ۱۰۰ نارویژي کرون یانې ۱۰ ډالر ده چې د پوستي مصرف سره ټول ۱۵۰ کرون یا ۱۵ ډالر کیږي چې د قیمت په ورکړې سره د نړۍ هر گوټ ته مینه والو ته لېږل کیږي. دا کتاب په بهرنیو هېوادونو کې ستاسو بهرنیو دوستانو، استادانو، د کار همکارانو، گاونډیانو، ملگرو له پاره هم یوه ښه ډالۍ ده.

نارویژي - پښتو قاموس

Stor Norsk-Pashto Ordbok

۶/ چې د محمد طارق بزگر د ۱۷ کلونو د زیار او هڅو نتیجه ده چې ټول ۵۰۰۰ لغاتونه او کتاب ۱۰۰۰ مخونه لري په لوړ معیار چاپ او له ناروې بر سیره په سویډن او ډنمارک کې هم هېوادوال ترینه گټه اخیستلای شي. په دې کتاب سره د هر مسلک د خاوندانو ستونزي تر ډېره حلېږي یا په بل عبارت د لومړي ټولگي تر پوهنتونه، په هر ډول کاري چاپیریال او په کور کې د والدینو له خوا د ماشومانو ژبنۍ ستونزو په حل کې پوره مرسته کوي. د نارویژي ژبې د هر ډول لغاتو مانا په اسانه په کتاب کې پیدا کولی شئ دا باید هم یادونه وشي چې د یو زیات شمېر لغاتونو، نومونو او نورو څیزونو عکسونه د اسانه پوهاوي په پار د کتاب په پای کې ځای پر ځای شوي

کتابتون څخه د لاندې معلوماتو په ورکولو سره نارویژي پښتو قاموس غوښتلای شئ. په ټوله ناروې کې د نورزی Norli د ټولو کتابپلورنځیو څخه یې هم تر لاسه کولی شئ.

د کتاب نوم: نارویژي پښتو قاموس

Stor Norsk-Pashto Ordbok

د لیکوال نوم: محمد طارق بزگر

Mohammed Tariq Bazger

ایس بی این شمېره: ISBN: 978-82-691395-0-1

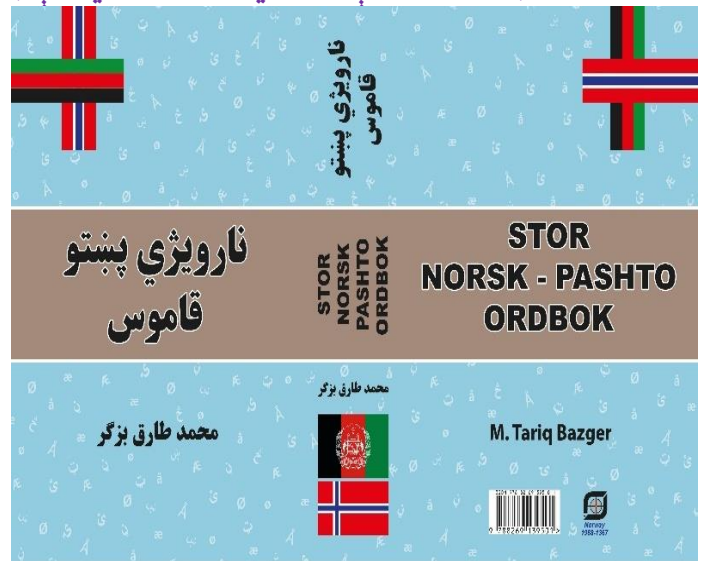
د پاسنیو کتابونو مینه وال او غوښتونکي کولای شي په حضوري ډول یې د لیلیستروم په ښار (ناروې) کې یې د دعوت رسنیز مرکز څخه واخلې او یا هم د بانک د لارې پیسې د دعوت میډیا په اکاونټ AC#0530 22 94668 او یا د دعوت رسنیز مرکز د ویس په شمېره شمېره: Vipps: 557320# د خپل بشپړ پوستي ادرس سره راولیرې ستاسو د خوښې او اړتیا وړ کتاب به ډیر ژر تر تاسو دروړسیري.

د دعوت رسنیز مرکز دفتر Dawt Media Center

Voldgt. 37A 2000 Lillestrøm, Norway

Mobil: +0047 90856195 Tel: +0047 63844384

دې چې دا په اسانه د پوهاوي په برخه کې د قاموس کارونکو سره مرسته کوي. د دې کتاب شتون په هر افغاني او پښتني کور او ستاسو په کتابتون کې ضروري او د نارویژي ژبې په

حل کې ستاسو ښه مرستندوی دی. د دې کتاب بیه ۵۰۰ نارویژي کرون (هغه چې د دعوت رسنیز مرکز څخه په مستقیم ډول تر لاسه کوي) او د پوست د لارې بیه یې په ناروې، سویډن او ډنمارک کې ۶۵۰ کرون ده. د ناروې د هر

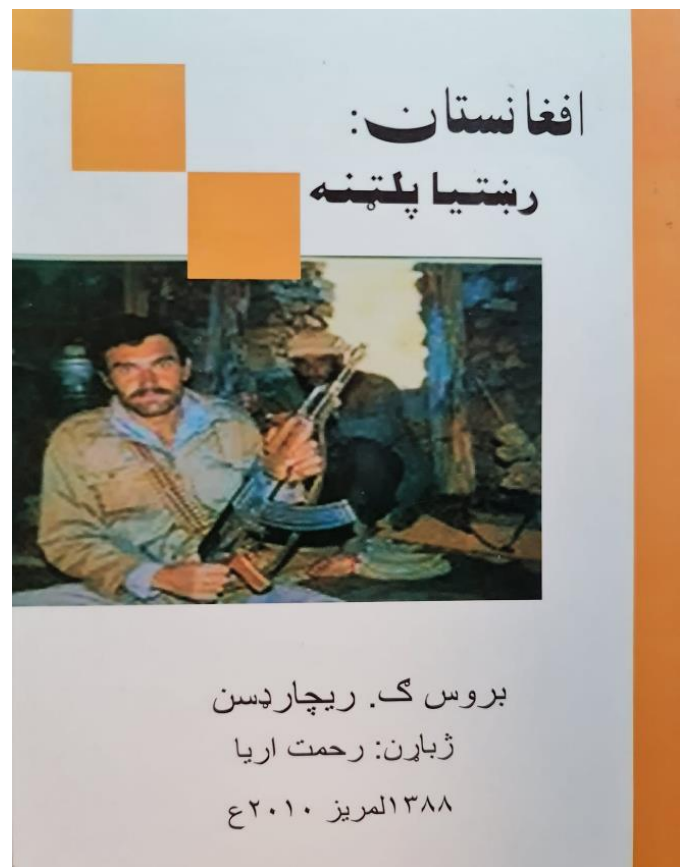
افغانستان: رښتیا پلټنه

لیکوال: بروس گ. ریچارډسن

ژباړن: رحمت اریا

۱/ دا کتاب چې د امریکایي لیکوال ښاغلي بروس ریچارډسن د بیلابیلو مقالو پښتو ژباړه ده چې ټول ۶۴۸ مخونه او د ۵۰۰ ټوکو په شمېر څو کاله وړاندې د دعوت رسنیز مرکز له خوا په پېښور، پښتونخوا کې د چاپ په ګاڼه ښکلی شوی دی. کتاب ټول د معتبرو اسنادو په مټ لیکل شوي چې د لیکوال د لسیزو کار ثمره ده. دا کتاب په ځانګړي ډول د شمال ټلوالې د قوماندان احمد شاه مسعود په اړه ډیر اسناد ښکاره کوي چې مسعود په څه ډول د روسانو یا د وخت د شوروي اتحاد سره اړیکې درلودې او په څه ډول یې د هغوئ له پاره یا د هغوئ په ګټه کار کاوه.

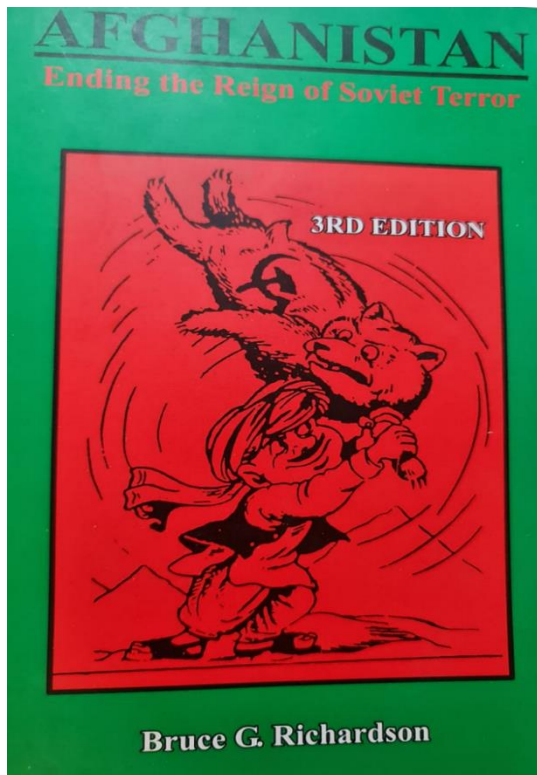
د دې کتاب مینه وال کولی شي دا کتاب د ناروې په لیلیستروم ښار کې د دعوت رسنیز مرکز څخه تر لاسه کړي. او هم یې هېوادوال د پوست د لارې تر لاسه کولای شي د کتاب بیه ۲۰۰ کرون او پوستي مصرف یې ۱۲۵ نارویژي کرون کیږي.

بروس گ. ریچارډسن

ژباړن: رحمت اریا

۱۳۸۸ لمریز ۲۰۱۰ ع

Afghanistan Ending the reign of Soviet Terror

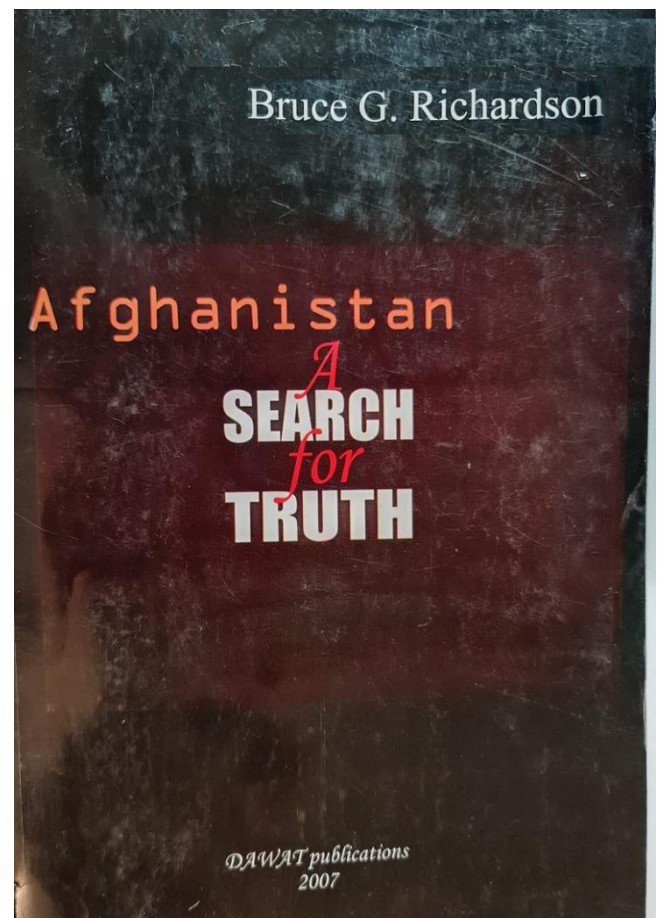
By: Bruce G. Richardson

۸/ دا کتاب د امریکايي ليکوال بناغلی بروس گ. ریچارډسن د زیار نتیجه ده. کتاب ټول ۱۸۰ مخونه لري. دا کتاب په افغانستان د شوروي اتحاد د یرغل په موده کې افغانستان او سیمې ته د ليکوال د مختلفو سفرونو د لیکنو او د هغه مهال د ځینو عکسونو په بر کې نیوونکې دی. دا کتاب هم د شورويانو سره د شمالي ټلوالې د قوماندان احمد شاه مسعود په اړه ډیر معتبر اسناد ښکاره کوي او د هغه چا له پاره چې غواړي پوهه شي چې احمد شاه مسعود څوک او څه یې کول او څه یې وکړل ډیر ښه او معتبر لاسوند دی. دا کتاب هم کلونه وړاندې د دعوت رسنیز مرکز له خوا په انګلیسي ژبه چاپ شوی د کتاب مینه وال یې د ۱۵۰ کرونو په بدل کې د دعوت رسنیز مرکز څخه تر لاسه کولای شي. او هم هېوادوالو ته د پوستې د لارې (۱۵۰ + ۵۵ = ۲۰۵) کرونو په بدل کې لېږل کیدای شي.

Afghanistan: A Search for Truth

By: Bruce G. Richardson

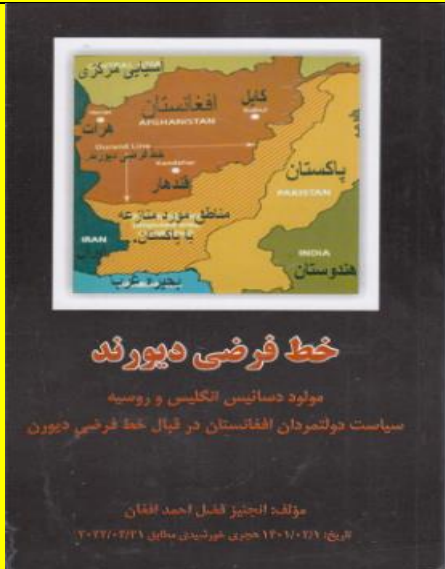
۹/ دا کتاب د امریکايي ليکوال بناغلی بروی ریچارډسن د کلونو زیار او څېړنو مجموعه ده. کتاب ټول ۴۸۰ مخونه لري او د ۱۰۰۰ ټوکو په شمېر د دعوت رسنیز مرکز له خوا چاپ شوی دی. دا کتاب هم د ۶۹ مقالو او څو لیکنو ټولګه ده. ليکوال د افغانستان او افغانانو سره د ډیرې مینې او اخلاص له امله له نورو لویديځو او امریکايي ليکوالو سره څرګند توپیر لري او د لویديځ له ګټو زیات یې د افغانستان ګټې محترمې ګڼلې دي. د دې کتاب لوستل د هر افغان په ځانګړې ډول هغوی چې په انګلیسي پوهیږي او غواړي د خپل هېواد له وروستیو څو لسیزو او د شوروي د اشغال له مهال څخه کره معلومات تر لاسه او ځان باخبره کړي د دې کتاب لوستل ورته اړین دی. دا کتاب د افغانانو غیر افغاني دوستانو ته چې په انګلیسي پوهیږي خورا ښه ډالۍ ده. دا کتاب هم د ناروې په لیلیستروم ښار کې د دعوت رسنیز مرکز څخه د ۱۵۰ نارویژي کرونو په بدل کې تر لاسه کولای شئ. او هم یې هېوادوال او مینه وال د پوست د لارې (۱۵۰ + ۱۲۵ = ۲۷۵) کرونو په بدل کې تر لاسه کولای شي.

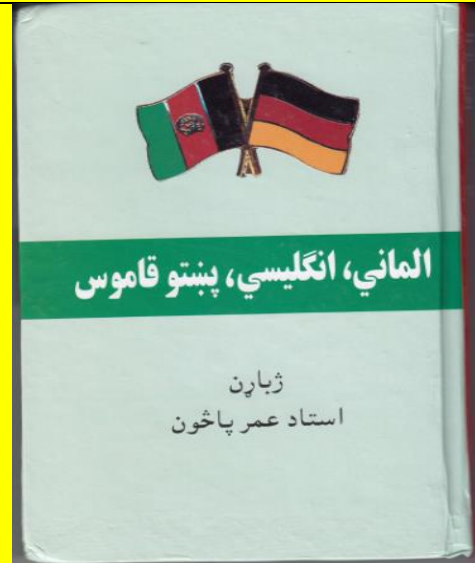
دعوت رسنيز مرکز ته رارسيدلی کتابونه

دعوت رسنيز مرکز ته لاندیني نوي خپاره شوي کتابونه رارسيدلي چې له ليکوالو يې مننه او د لابرياليتوب هيله يې کوو، او په دې سره خپل لوستونکي د دې کتابونو لاس ته راوړلو او لوستلو ته رابولو.

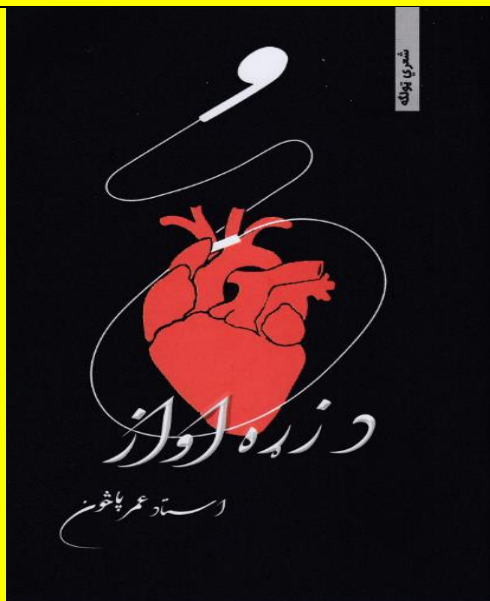
دعوت رسنيز مرکز

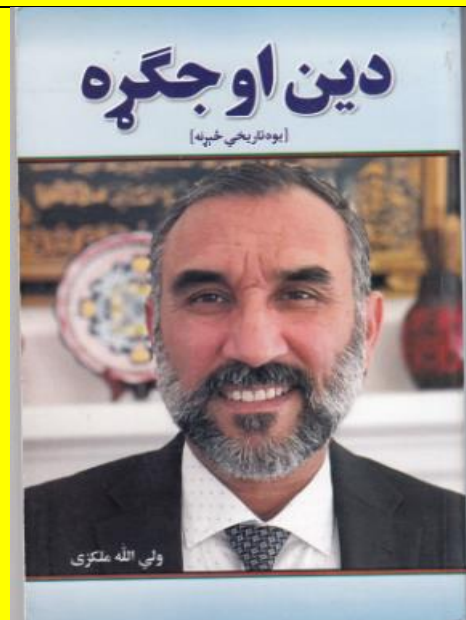
خط فرضي ديورند
مؤلف: انجنير فضل احمد افغان (کاناډا)
مخونه: ۱۴۰

المانی، انگلیسی پښتو قاموس
ژباړن: استاد عمر پاڅون (جرمني)
مخونه: ۴۰۰

د زړه اواز (شعري ټولګه)
ليکوال: استاد عمر پاڅون (جرمني)
مخونه: ۶۴

دين او جګړه
ليکوال: ولي الله ملکزی (امريکا)
مخونه: ۱۹۶

of terrorism and extremism, rather than fighting the symptoms. And unless you do, I think the world is going to continue to see many of these groups with different names rise up over and over again, and then you will have to send expensive missiles to counter them and then come back out, saying that the war is over, and yet it continues.

Halla Mohieddeen: And that's The Take. This episode was produced by Amy Walters with Ruby Zaman, Chloe K. Li, Negin Owliaei, Alexandra Locke and me, Halla Mohieddeen. Alex Roldan is our sound designer. Aya Elmileik and Adam Abou-Gad are our engagement producers. Ney

Alvarez is our Head of Audio. And a special thank you to Tabish Talib. We'll be back.

Episode credits:

producers are Aya Elmileik and Adam Abou-Gad. Ney Alvarez is Al Jazeera's head of audio. Special thanks to Tabish Talib.

SOURCE: AL JAZEERA

This episode was produced by Amy Walters with Ruby Zaman, Chloe K Li, Negin Owliaei, Alexandra Locke and Halla Mohieddeen. Our sound designer is Alex Roldan. Our engagement

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as \$/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

www.dawatmedia24.com

LET AFGHANS DETERMINE THEIR OWN FUTURE IN THEIR OWN COUNTRY AFGHANISTAN

begging in the street, that they haven't had a meal in days. Right now, Afghanistan is in the worst place that it has been in the last two decades. The world has spent \$300m a day every day for 20 years and it is also very difficult to understand where all the money went. The country, if you go outside of the capital, is as if you are walking through a time capsule 30 or 40 years ago on what the world would've looked like. And it is now the responsibility of the rest of the world to try and work to have some sort of a vision of Afghanistan where those people have prospects, they have education, they have access to healthcare, and they can build some sort of a future of Afghanistan, which is not completely full of despair and dark days ahead.

Halla Mohieddeen: Well, now that it's September 11, 2022. Do you think we're back where we started? Was the past 21 years a waste of time and lives, or did anything change?

Osama Bin Javaid: Things have changed. 9/11 is a very different 9/11, as it was last year as well. Where the flag of the Islamic Emirate is flying at every flagpole, including that of the presidential palace. Where they have inherited billions and billions of dollars worth of military hardware. Where they're now in a position where they're able to dictate their own terms. What have we achieved, I think, is a big question. There were major advancements when it came to women's rights and human rights, but they were also limited to urban Afghanistan. In rural Afghanistan, there are parts of Afghanistan where there are no government schools. Where no girl has ever been to school. I sat down with UNICEF, and I looked at their numbers and 50% of schools in Afghanistan, now, trillions of dollars later, do not have bathrooms or running water. Their roads network is almost non-existent. So, it is a very desperate Afghanistan, which kind of feels like the same or worse from what it was 20 years ago. And the foreign fighting groups, clearly there's no fight against them that is being carried out by the Taliban. And I don't think they have the capacity to carry out counter-terrorism operations against those people who fought with them and essentially defeated the United States and forced the international community to leave Afghanistan.

Halla Mohieddeen: And do you think the United States will ever get into a full-scale war in

Afghanistan, or even like the one in Afghanistan ever again?

Osama Bin Javaid: United States strategy has changed. I personally don't foresee a major full-scale war in Afghanistan anytime soon. Those drone strikes can be carried out with or without ground intelligence, which can be effective against targets or civilians or not be effective. They are going to continue.

Newsreel: Among the 10 people killed in Kabul on August 29 were two-year-old Sumaya and Ayad, along with three-year-old Malika, seven-year-old Arwin was playing...

Taliban fighters stand guard at the site of a blast in Kabul, Afghanistan, August 6, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Osama Bin Javaid: There is a forever war that has been started since 9/11 in Afghanistan, where people of Afghanistan are going to continue to suffer and pay for it for the foreseeable future.

Newsreel: Neighbours rushed to put out the fire. They were too late.

Halla Mohieddeen: And what would you say this means for the world at large, that a war like this has changed?

Osama Bin Javaid: I think the world needs to have a little bit of introspect. When I sit down with diplomats, when I sit down with military leaders behind closed doors, they do admit that mistakes have been made. There is a change that has come because of the wars in Iraq and Afghanistan. From the ashes of those wars, you've seen monsters like ISIL rise up. You've seen extremism being fanned by these wars and what have we achieved by spending billions and billions and trillions of dollars in wars, rather than providing the children with jobs and education and healthcare? The world needs to look at the root causes

Newsreel: The country is in the midst of a humanitarian crisis as billions of dollars in Afghan assets remain frozen by the US.

Osama Bin Javaid: And the humanitarian catastrophe that we are seeing in Afghanistan is not entirely their fault.

Anas Haqqani: Don't expect us to achieve what others have failed to achieve over the past 20 years, especially with the challenges we face. It has been only one year since we assumed power and the world should not expect us to achieve all our goals overnight. It is next to impossible, especially when the international community has not fulfilled their promises, including recognition of our rule and foreign aid.

Halla Mohieddeen: What did you think and what did you see, about the way that the country is being run?

Osama Bin Javaid: We were able to go out close to midnight and have ice cream in Kabul, which was not possible a year ago. There is relative peace and security. You have to understand that the threat matrix had the biggest level of threat coming from the Taliban, who are now the people in charge. So that does not exist anymore. Promises the Taliban were making to the outside world when they were negotiating, including the rights of women, they do not exist. But there's also a sliver of hope there because many of those Haqqanis would tell you, not on the record because they do not want to be seen as contrary to the policy of their leadership, that they are pro girls' education. They are pro-science and technology. They are pro jobs. Afghanistan was always poor; Afghanistan was always weak and desperate. What's happened in a year is that the country was reliant on billions and billions of dollars of foreign aid that has dried up. It is now being run by a fighting group, which is coming to grips with how to convert itself into a governing body. And that is where the reality of Afghanistan sinks in while you are there, that this is a country which for so long was the centre of attention for the rest of the world. Well, according to its people, now, it's been abandoned.

Halla Mohieddeen: Are people still trying to leave? That was the defining image really at the time of the fall of Kabul and when the Taliban took over, the people desperately running for the airports.

Newsreel: Desperate Afghans feverishly attempting to escape, clinging to military planes, leaving the airport.

Halla Mohieddeen: Has that all calmed down or are people still trying to leave the country?

Evacuees termed Canadian Entitled Persons sit in a Royal Canadian Air Force (RCAF) C-177 Globemaster III transport plane for their flight to Canada from Kabul, Afghanistan, August 23, 2021. Picture taken August 23, 2021. [Canadian Armed Forces/Reuters]

Osama Bin Javaid: People are trying to leave Afghanistan, and for a number of reasons, economic reasons, but I know of colleagues whose daughters have not been able to go to school for a year. I know foreign forces that did not want to go because things would calm down and I met them a year later and they want to leave Afghanistan. There is the uncertainty of what's going to come next. The Taliban, again, all of those lofty views that exports have doubled. There is more money which is being generated inside the country but which has yet to translate to Nangarhar province or Kabul even, where people are in desperate conditions.

Halla Mohieddeen: You mentioned going for ice cream in Kabul, the capital, around midnight.

[MUSIC PLAYING]

Halla Mohieddeen: But, in those rural provinces, ice cream's not an option, is it? Ninety percent of the population lives below the poverty line. How desperate is it in terms of just the everyday man or woman trying to put food on the table?

Osama Bin Javaid: There is a place in Kabul where they sell stale bread. The stale bread, which is a day old, is five or six Afs (US \$0.057 or \$0.068). If it gets two days old, it's about three or four afghanis (US \$0.034 or \$0.045). That gives you an idea of how desperate people are. Why this market exists is because people are not able to afford just bread. The conditions of people are extremely dire. I've met people who told me,

Newsreel: President Obama's getting a big political boost from the killing of Osama bin Laden. Obama's approval rating has surged to 60%.

Osama Bin Javaid: So, I think it is a major win for the US president. He's seen as somebody who's taking out bad guys, which for a number of years have been painted as a big threat to the United States.

[MUSIC PLAYING]

Halla Mohieddeen: The Pentagon has recently announced a reform-oriented overhaul of their drone strike policy. It remains to be seen if this will mean less civilian lives will be lost.

Halla Mohieddeen: While in Afghanistan, Osama went around the country reporting and spending time with Afghans, and members of the Taliban, to find out what has changed in the last year.

Osama Bin Javaid: It's a very different Afghanistan. If you come out of Kabul airport, it's the same bustle that you see, but it's very different.

Halla Mohieddeen: During that time, you had an exclusive interview with Anas Haqqani, the leader of the Islamic Emirate of Afghanistan. What did he say about the strike and more generally about how Afghanistan is being run under the Taliban?

Osama Bin Javaid: We met quite a few of the leaders of the Taliban who are now in charge. We did have an exclusive interview with Anas Haqqani, a very vocal young leader of the Taliban, who spent time in Bagram and was tortured there as well. He was of the view that the United States is in violation of its agreement. Obviously, that is something that the United States is very unlikely to agree with.

Taliban supporters rejoice on the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Anas Haqqani: It was the US who entered our territories without permission, even without notifying us. This was a clear violation on part of the US.

Halla Mohieddeen: Now Anas Haqqani is leading Afghanistan now, but on September 19, 2012, the

Haqqani network was declared a terrorist organisation by the US State Department, and they haven't been taken off that list. What did he say about the relationship with the United States and Afghanistan now?

Osama Bin Javaid: According to the Haqqanis, their stance has evolved from when they were fighting the United States and carrying out suicide attacks against them.

Newsreel: The Haqqani network trains the fighters and suicide bombers it sends into Afghanistan, with often devastating effects.

Osama Bin Javaid: Their stance has softened now since they're the rulers of Afghanistan and they have been talking to the United States. Anas Haqqani has had a number of meetings with various officials, including the United States, the European Union, and regional countries.

Anas Haqqani: Afghanistan today is totally different from 20 years ago. For example, the former government, they were really under pressure from the occupation. We started to move things in the right direction. We are now able to generate revenues for the functioning of our ministries and other institutions. We aspire to have good and friendly relations with the whole world.

Osama Bin Javaid: The view from the Haqqanis is that they are now in charge of Afghanistan. They are now the future Afghanistan and the world needs to come to terms with that.

Anas Haqqani: It is also our duty to provide a comfortable and dignified way of life for our people. We're here to serve our people. I believe we've managed to achieve a lot, but we aspire for more, despite the challenges we are facing from the international community, including the issue of being recognised.

Osama Bin Javaid: The view from the Taliban is they inherited an economy which relied on foreign aid, which collapsed overnight.

Taliban fighters celebrate the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Newsreel: President Obama's getting a big political boost from the killing of Osama bin Laden. Obama's approval rating has surged to 60%.

Osama Bin Javaid: So, I think it is a major win for the US president. He's seen as somebody who's taking out bad guys, which for a number of years have been painted as a big threat to the United States.

[MUSIC PLAYING]

Halla Mohieddeen: The Pentagon has recently announced a reform-oriented overhaul of their drone strike policy. It remains to be seen if this will mean less civilian lives will be lost.

Halla Mohieddeen: While in Afghanistan, Osama went around the country reporting and spending time with Afghans, and members of the Taliban, to find out what has changed in the last year.

Osama Bin Javaid: It's a very different Afghanistan. If you come out of Kabul airport, it's the same bustle that you see, but it's very different.

Halla Mohieddeen: During that time, you had an exclusive interview with Anas Haqqani, the leader of the Islamic Emirate of Afghanistan. What did he say about the strike and more generally about how Afghanistan is being run under the Taliban?

Osama Bin Javaid: We met quite a few of the leaders of the Taliban who are now in charge. We did have an exclusive interview with Anas Haqqani, a very vocal young leader of the Taliban, who spent time in Bagram and was tortured there as well. He was of the view that the United States is in violation of its agreement. Obviously, that is something that the United States is very unlikely to agree with.

Taliban supporters rejoice on the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Anas Haqqani: It was the US who entered our territories without permission, even without notifying us. This was a clear violation on part of the US.

Halla Mohieddeen: Now Anas Haqqani is leading Afghanistan now, but on September 19, 2012, the

Haqqani network was declared a terrorist organisation by the US State Department, and they haven't been taken off that list. What did he say about the relationship with the United States and Afghanistan now?

Osama Bin Javaid: According to the Haqqanis, their stance has evolved from when they were fighting the United States and carrying out suicide attacks against them.

Newsreel: The Haqqani network trains the fighters and suicide bombers it sends into Afghanistan, with often devastating effects.

Osama Bin Javaid: Their stance has softened now since they're the rulers of Afghanistan and they have been talking to the United States. Anas Haqqani has had a number of meetings with various officials, including the United States, the European Union, and regional countries.

Anas Haqqani: Afghanistan today is totally different from 20 years ago. For example, the former government, they were really under pressure from the occupation. We started to move things in the right direction. We are now able to generate revenues for the functioning of our ministries and other institutions. We aspire to have good and friendly relations with the whole world.

Osama Bin Javaid: The view from the Haqqanis is that they are now in charge of Afghanistan. They are now the future Afghanistan and the world needs to come to terms with that.

Anas Haqqani: It is also our duty to provide a comfortable and dignified way of life for our people. We're here to serve our people. I believe we've managed to achieve a lot, but we aspire for more, despite the challenges we are facing from the international community, including the issue of being recognised.

Osama Bin Javaid: The view from the Taliban is they inherited an economy which relied on foreign aid, which collapsed overnight.

Taliban fighters celebrate the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

going to be a major, major blow to al-Qaeda, because unlike when they killed Osama bin Laden, right now, the organisation does not have a successor who everybody would agree upon and can keep the group united.

Halla Mohieddeen: US President Joe Biden said that Zawahiri was making videos recently and encouraging followers to attack US soil.

Joe Biden: *He made videos, including in the recent weeks, calling for his followers to attack the United States and our allies. Now justice has been delivered and this terrorist leader is no more.*

Halla Mohieddeen: But it's been a while since we've heard of an al-Qaeda-led attack. What's the status of al-Qaeda now?

Osama Bin Javaid: Well, I think you have to go back to what al-Qaeda started as.

Taliban leaders attend the first-anniversary ceremony of the takeover of Kabul by the Taliban in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Osama Bin Javaid: Al-Qaeda was started in the 1980s in the border regions between Pakistan and Afghanistan.

Newsreel: *Filmed together by Al Jazeera in the mountains along the Afghan-Pakistan border, analysts describe Zawahiri as bin Laden's closest mentor.*

Osama Bin Javaid: Al-Qaeda in the 1980s, fought alongside the then-mujahidin, funded by the CIA, against the Soviet Union.

Newsreel: *They were in the Pakistani city of Peshawar, supporting guerillas, fighting the Soviets in Afghanistan.*

Osama Bin Javaid: What Osama bin Laden then called a nefarious strategy to subdue Muslim countries against various invasions and presence of foreign forces.

Newsreel: *Two enormous blasts exploding, only minutes apart, highly-coordinated attacks aimed at*

convenient American targets within range of terrorist training camps in the Middle East and North Africa.

Osama Bin Javaid: And that's why it was Kenya and Tanzania.

Newsreel: *Days after those attacks, Zawahiri telephoned a Pakistani reporter and denied responsibility, but he urged Muslims to continue their jihad against the Americans and Jews.*

Osama Bin Javaid: They attacked warships outside of Yemen as well.

Newsreel: *The Cole investigation has been and will remain a top priority for the FBI.*

Osama Bin Javaid: So, al-Qaeda started off with that very broad agenda and that's why it was able to lure people, especially from these areas where there was a presence of foreign forces. Al-Qaeda has a very long history of its fighters' presence in Afghanistan, but if you talk to the Taliban and local fighters, these are people who just lived there, who fought alongside them, who married into their tribes and have had second or third generations living there.

Taliban fighters hold an Islamic Emirate of Afghanistan flag on the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Osama Bin Javaid: Now, since the days of Osama bin Laden, it has not carried out any major strikes. But it has been a more ideological organisation, in praise of various attacks.

Halla Mohieddeen: So, should they be seen as a threat? What do you think US President Joe Biden's strategy was, targeting Zawahiri?

Osama Bin Javaid: Well, it is a group which appeals to an extremist ideology. If you're in a village in Afghanistan, that would not be seen as a terrorist organisation, but in Washington, DC you'd have alarm bells ringing around you. If you look back at the history of these drone strikes, like the decision to take out the strike against Osama bin Laden, it carries a big prize for the commander-in-chief.

who spent trillions of dollars in wars that cost thousands of lives.

Halla Mohieddeen: Al Jazeera's Osama bin Javaid has been in Afghanistan, and he has some answers – from the Afghans still there and an exclusive interview with Taliban leader Anas Haqqani as well.

I'm Halla Mohieddeen and this is The Take.

[THEME MUSIC PLAYING]

Halla Mohieddeen: Well, here we are 21 years since the 9/11 attacks, again, and one year since the Taliban took back Afghanistan – and there's a sense of déjà vu.

[MUSIC PLAYING]

Halla Mohieddeen: The US has accused the Taliban of harbouring an al-Qaeda leader and has killed him in a drone strike.

Newsreel: This video purportedly shows the aftermath of the strike in Kabul, which killed Zawahiri.

Halla Mohieddeen: Instead of Osama bin Laden, this time it's Ayman al-Zawahiri. Just remind us who Zawahiri was and why is this happening right now?

Osama Bin Javaid: Ayman al-Zawahiri was not just a deputy to Osama bin Laden, but somebody who took al-Qaeda from an organisation which was involved in guerilla warfare to a pan-Muslim, pan-Arab, pan-nation organisation. It was him who took the reins after Osama bin Laden was killed.

Newsreel: Often called the brains behind Osama bin Laden, Ayman al-Zawahiri is now to assume the leadership of the diffuse organisation that is al-Qaeda.

Osama Bin Javaid: Ayman al-Zawahiri is the one who kind of brought al-Qaeda to its natural phase, which is now, rather than it being a centrally organised organisation, it's got franchises in many, many places, including al-Qaeda in the Arabian Peninsula, al-Qaeda in Islamic Maghreb, and various other offshoots.

Halla Mohieddeen: The Taliban is saying that the United States has violated the Doha Accords with the strike and the US is saying that the Taliban is in violation. Who do you think is right?

Osama Bin Javaid: Well, it's very difficult to gauge who's right and who's wrong with this because the deal was so vague. The deal said counter-terrorism strategy inside of Afghanistan fell on the shoulders of the Taliban, which they use for saying that United States is in clear violation and breach because it did not consult them. If you look at it from the US perspective, there is the leader of al-Qaeda, one of the most wanted people in the world, sitting very close to the people in power in Kabul. So, they had to take action and could not believe that the Taliban were trustworthy "counterterrorism" partners. And that is a criticism that has been brought forward by many people of the former regime, the then-Afghan army as

well. And that is why the Doha Accords was seen by critics of the Taliban as something in the Taliban's favour.

Taliban members drive in a convoy to celebrate the first anniversary of the withdrawal of U.S. troops from Afghanistan, along a street in Kabul, Afghanistan, August 31, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Halla Mohieddeen: Well, this assassination brings up several fundamental questions about what's happening in Afghanistan. These drone strikes, that was how Zawahiri was killed – what more can you tell us about that?

Osama Bin Javaid: Drone strikes have a very chequered legacy, especially when it comes to Pakistan and Afghanistan. Of course, we all remember the last drone strike in Kabul, the disastrous strike, where we saw a whole family blown up to bits, including small children.

Newsreel: Charred remains of what some of the children were wearing when a US drone hit their house. Some of them were inside, others playing outside near a parked car.

Osama Bin Javaid: Well, I walked the streets of Wazir Akbar Khan neighbourhood, where this drone strike took place. The particular lane, where this house was, has been sealed off by the Taliban. Reporters are not allowed there. But Wazir Akbar Khan is one of the posh areas of Kabul, where there are bigger houses, lots of CCTV cameras, members of not just the former government, but also businessmen and others would have their properties. The Taliban official stance has been that they did not know Ayman al-Zawahiri was there, which is again, quite interesting and very similar to what the Pakistanis said when Osama bin Laden was killed. We've heard reports that there were members of the Haqqani family who also resided nearby. When it comes to who was killed – well, according to the Haqqanis nobody was killed, and everybody seems to be looking for evidence. But it's

The Taliban's Afghanistan

September 11 in Afghanistan under Taliban rule.

Taliban fighters hold Islamic Emirate of Afghanistan flags on the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022 [File: Ali Khara/Reuters]

What has changed in Afghanistan 21 years after 9/11? Afghanistan is back in the hands of the Taliban, but high-ranking members of al-Qaeda like Ayman al-Zawahiri are still being hunted down in Kabul by the United States. Al Jazeera correspondent Osama Bin Javaid spoke to Afghans, including the Taliban, about where the country is today.

Full episode transcript:

This transcript was created using AI. It has been reviewed by humans, but it might contain errors. Please let us know if you have any corrections or questions; our email is TheTake@aljazeera.net.

Halla Mohieddeen: Now that September 11 has just rolled around again, Afghanistan doesn't seem that different than it did just over two decades ago. The Taliban took back control over a year ago now.

Newsreel: One year ago, the streets of Kabul were full of fear as the Taliban rolled in ... and US-backed government fled.

Halla Mohieddeen: And al-Qaeda – who the United States holds responsible for the September 11 attacks in 2001 and the reason the US went to war in the first place – seems to have been hiding out in Afghanistan still as well.

Newsreel: The leader of al-Qaeda, Ayman al-Zawahiri, has been killed in a US drone strike in Afghanistan.

Halla Mohieddeen: So, after 21 years, has anything changed?

Osama Bin Javaid: It's a very heavy question, which requires a lot of soul-searching on the part of people

LET AFGHANS DETERMINE THEIR OWN FUTURE IN THEIR OWN COUNTRY AFGHANISTAN

How Western Errors Let the Taliban Win in Afghanistan

NATO's last man in Kabul helped facilitate the airlift and had a front-row seat to the Taliban takeover of the capital.

OCTOBER 2, 2022

first time in 20 years, Afghanistan was without a NATO presence.

We had left behind just under 7,000 U.S. and British soldiers, under national command, who would soon withdraw after having destroyed all the sensitive material left at Kabul's airport, following the chaotic evacuation of Afghan personnel. We left the country and left it badly—in the hands of the same Taliban we had thrown out of power in just a few weeks 20 years earlier. And we left a country that had believed in us, condemning Afghans once again to a very different

A plane takes off from the Hamid Karzai International Airport in Kabul on Aug. 29, 2021.

A plane takes off from Hamid Karzai International Airport in Kabul on Aug. 29, 2021. MARCUS YAM/LOS ANGELES TIMES/GETTY IMAGES

*By **Stefano Pontecorvo**, a veteran Italian diplomat and NATO's last Senior Civilian Representative for Afghanistan.*

At 6:21 p.m. on Friday, Aug. 27, 2021, NATO's Afghan adventure formally ended. At that moment, the Italian C-130 on which I was flying as the last representative of the Atlantic Alliance to leave the country crossed the border between Afghanistan and Pakistan. For the

future from the one we had given them a glimpse of. The U.S. and NATO exit from Afghanistan may seem simply an episodic defeat. In a broader context, however, the Afghan withdrawal adds to a series of U.S. failures, from Lebanon to the Arab Spring, Iraq, Somalia, Syria—all these adventures ended badly, and the situation left behind was worse. We find ourselves today with the same security problems we had 20 years ago.

Source: foreignpolicy.com

LET AFGHANS DETERMINE THEIR OWN FUTURE IN THEIR OWN COUNTRY AFGHANISTAN

Russia's Recruiting Afghan Commandos

OCTOBER 25, 2022,

Abandoned special forces veterans are getting job offers for a very different kind of battlefield.

By [Lynne O'Donnell](#), a columnist at *Foreign Policy* and an Australian journalist and author.

Afghan National Army soldiers train.

Afghan National Army soldiers train at the Kabul Military Training Center on the outskirts of Kabul on May 1, 2017. SHAH MARAI/AFP VIA GETTY IMAGES

Members of Afghanistan's elite National Army Commando Corps, who were abandoned by the United States and Western allies when the country fell to the

Taliban last year, say they are being contacted with offers to join the Russian military to fight in Ukraine. Multiple Afghan military and security sources say the U.S.-trained light infantry force, which fought alongside U.S. and other allied special forces for almost 20 years, could make the difference Russia needs on the Ukrainian battlefield.

Afghanistan's 20,000 to 30,000 volunteer commandos were left behind when the United States ceded Afghanistan to the Taliban in August 2021. Only a few hundred senior officers were evacuated when the republic collapsed. Thousands of soldiers escaped to regional neighbors as the Taliban hunted down and killed loyalists to the collapsed government. Many of the commandos who remain in Afghanistan are in hiding to avoid capture and execution.

The United States spent almost \$90 billion building the Afghan National Defense and Security Forces. Although the force as a whole was incompetent and handed the country over to the Taliban in a matter of weeks, the commandos were always held in high regard, having been schooled by U.S. Navy SEALs and the British Special Air Service.

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as \$/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

LET AFGHANS DETERMINE THEIR OWN FUTURE IN THEIR OWN COUNTRY AFGHANISTAN

Kabul:

Amid unabated human rights violations in Afghanistan due to Taliban rule, the war-torn country has been ranked as the "least secure" country in the world, local media reported citing a report by Gallup's Law and Order Index.

The survey evaluated around 120 countries based on the safety and security of the country's citizens. This report comes after Afghanistan retained its position in the Global Peace Index for five years as the world's "least peaceful" country, Khaama Press reported.

Afghanistan emerged with a score of 51 as the survey was conducted on the basis of how safe people feel in their communities or have been prone to theft or assault in the previous year.

Despite the low score in 2021, Afghanistan's score was an improvement over its previous result in 2019, which was 43 according to Gallup's survey. The surveys conducted by Gallup in Afghanistan in 2021 were conducted when the US withdrew its troops.

However, Singapore was rated as the most secure, with a score of 96 in the survey report, according to Khaama Press.

According to Gallup's index, Afghanistan is the country in which the people are "least likely" to feel

safe while walking at night alone since the Taliban seized power in Afghanistan.

Since the Taliban seized power in Kabul last year, the human rights situation has been exacerbated by a nationwide economic, financial and humanitarian crisis of unprecedented scale.

Acts of terror, killings, blasts and attacks have become a regular affair with unabated human rights violations involving ceaseless murder of civilians, destroying mosques and temples, assaulting women, and fueling terror in the region.

The Taliban dismantled the system to respond to gender-based violence, created new barriers to women accessing health care, blocked women's aid workers from doing their jobs, and attacked women's rights protesters.

With the US troops' withdrawal from the country, large-scale violence has been unleashed creating political uncertainty in different parts of the country. At least 59 per cent of the population is now in need of humanitarian assistance - an increase of 6 million people compared with the beginning of 2021, according to UNAMA.

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as \$/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

د دعوت رسنيز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دی. هره مرسته، که لږه وي یا ډیره، زموږ رسنيز کارونه او هڅې پیاوړې کوي، زموږ راتلونکي ساتي او زموږ د لا ښه خدمت زمینه برابروي. د دعوت رسنيز مرکز سره د لږ تر لږه \$/10 ډالر یا په ډیرې مرستې کولو ملاتړ وکړئ. دا ستاسو یوازې یوه دقیقه وخت نیسي. او هم کولی شئ هره میاشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ. مننه

د دعوت بانکي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړیوالو تادیاتو حساب: NO15 0530 2294 668

د ویپس شمېره: Vipps: #557320

DAWAT

www.dawatmedia24.com

ISBN: 978-82-691395-2-5

Vol. 245 Aug. Oct. 2022

DAWAT is independent publication. Established in 1988. DAWAT is not associated with any political organization. The views and ideas expressed in DAWAT are those of the writers and are not necessarily those of the editor. All letters and articles sent to the editor are welcomed but will not be returned.

Editor and Publisher: M. Tariq Bazger,

Dawat Media, V/ M. Tariq Bazger

Voldgt. 37A, 2000 Lillestrøm, NORWAY

Tel. +47.63844384 Mobil. +47-90856195, dawatmedia@gmail.com

AC# 0530 2294668 BIC (SWIFT-adresse): DNBANOKKXXX

A/C for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as \$/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

Afghanistan Becomes World's 'Least Secure' Country: Report

According to Gallup's index, Afghanistan is the country in which the people are "least likely" to feel safe while walking at night alone since the Taliban seized power in Afghanistan.

Afghanistan has been ranked as the "least secure" country in the world, according to a survey.

LET AFGHANS DETERMINE THEIR OWN FUTURE IN THEIR OWN COUNTRY AFGHANISTAN